

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Možnosti psychomotorického a sociálního rozvoje dětí školního věku
prostřednictvím práce v kroužku „Vazba a aranžování květin“.

The possibilities of psychomotor and social grow up of school-age children
through the work in a circle " binding of flowers arrangement "

Iveta Vacková

Vedoucí práce: Mgr. Viktor Čech

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: BC-VYCH (7505R008)

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Možnosti psychomotorického a sociálního rozvoje dětí školního věku prostřednictvím práce v kroužku „Vazba a aranžování květin“ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha dne 20. dubna 2018

.....

Iveta Vacková

Motto:

Výchova dětí je činnost, při níž musíme obětovat čas, abychom ho získali.

(Jean Jacques Rousseau)

ANOTACE:

Organizování náplně volného času dětí je velice důležitou činností rodičů i dalších dospělých osob. Teprve v pozdějším dětském věku se prokáže, zda toto úsilí dospělých přinese své ovoce. Jednou z možností trávení volného času dětí je kreativní manuální činnost. Jako jednu z nich lze uvést aranžování květin. Za tímto účelem jsou zřizovány dětské kroužky. V těchto působí pedagogové volného času. Každý pedagog volného času by měl mít odpovídající vzdělání a zkušenosti.

KLÍČOVÁ SLOVA:

dítě, školní věk, volný čas, základní rodina, pedagog, umělá květina, pomůcka, aranžování, dětská kreativita, dekorace

ABSTRACT:

Organizing the leisure time of children is most important activity of parents and other adults. Only in later childhood it proves itself, if this effort of adults will bring its fruit. One of possibility of spending leisure time of children is the creative manual activity. As one of them can be mentioned flower arrangement. For this purpose can be established children's hobby groups. In these hobby groups work pedagogues of leisure time. Every pedagogue of leisure time should have adequate education.

KEYWORDS:

child, school age, leisure time, elementary family, pedagogue, plastic flower, aid, arrangement, creativity of children, decoration

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Teoretická část	9
2.1	Pedagog volného času	9
2.2	Rodina a škola	10
2.3	Dítě školního věku.....	14
2.4	Školní věk dítěte	16
2.5	Dítě a volný čas	21
2.6	Závěr.....	24
3	Kroužek „Vazba a aranžování květin“	26
3.1	Historie floristiky.....	27
3.2	Ikebana – japonské umění aranžování květin.....	32
3.2.1	Historie	33
3.2.2	Zásady tvorby ikebany	34
3.2.3	Rostlinný materiál a jeho symbolika	34
3.2.4	Typy a styly ikebany	35
3.3	Závěr.....	37
4	Estetické a ekologické aspekty aranžování květin.....	39
4.1	Estetika	39
4.2	Základní estetické prvky.....	40
4.2.1	Bod	40
4.2.2	Linie	41
4.2.3	Plocha	42
4.2.4	Tvar	43
4.2.5	Textura	44
4.2.6	Struktura	45
4.2.7	Barva	46
4.3	Základní estetické zákonitosti floristické kompozice.....	48
4.3.1	Harmonie a kontrast	48
4.3.2	Rovnováha.....	50

4.3.3	Metrum a rytmus	51
4.3.4	Proporcionalita	53
4.4	Rozvoj kreativity u dětí	54
4.5	Materiální vybavenost kroužku	56
4.6	Spolupráce s rodiči, místními úřady a zájmovými organizacemi.....	57
5	Praktická část:	59
5.1	Projekt kroužku „Vazba a aranžování květin“	59
5.1.1	Samostatná činnost dětí	60
5.1.2	Struktura hodin – plánování	62
5.1.2.1	1. blok - podzim – Den památky zemřelých, dušičková vazba	62
5.1.2.2	2. blok – zima – adventní čas, vánoce, zimní svátky.....	67
5.1.2.3	3. blok - jaro – jarní svátky, Velikonoce	74
5.1.2.4	4. blok - léto – svatební floristika,	81
5.2	Hodnocení.....	89
5.3	Rozvoj dětí v sociálním ohledu vůči kroužku	90
6	Výzkum.....	91
6.1	Cíl výzkumu	91
6.2	Metody výzkumu	91
6.3	Slovní hodnocení dotazníků	91
6.3.1	Dotazník pro děti	92
6.3.2	Dotazník pro děti k danému výrobku	93
6.3.3	Dotazník pro rodiče	93
7	Závěr	95
8	Seznam použitých informačních zdrojů:.....	96
9	Seznam obrázků	99
10	Seznam příloh.....	100

1 Úvod

V dějinách výchovy se setkáváme s různým přístupem k estetické složce. Vedle pedagogických směrů, které ji staví na čelné místo a vidí v ní významný integrační prvek výchovy, stojí naopak koncepce, ve kterých připadá estetické výchově jen úloha okrajová.¹ Ideál krásy není neměnný. Proměňuje se v závislosti na epoše, na pojetí života a na názorech dané společnosti. Máme-li proto pochopit estetické hodnoty určitého období, musíme být pro to připraveni.²

Aranžování květin lze nade vše pochybnost považovat za estetickou záležitost, a to bez ohledu na skutečnost, zda při této činnosti používáme výhradně přírodní materiály nebo pracujeme s komponenty umělými, případně oba tyto vhodným způsobem kombinujeme. Krásu květin lze považovat za nadčasovou. Z tohoto důvodu byly květiny považovány za krásné v každé době a za každého režimu, a to bez ohledu na skutečnost, jakým způsobem byly květiny upraveny nebo naaranžovány.

Důvodem k výběru tématu souvisejícího s výše uvedenou problematikou je ten, že jsem zaměstnaná v ZŠ a MŠ Rožďalovice jako vychovatelka a zároveň učitelka a zde také působím jako vedoucí dětského kroužku floristiky. Obě tyto uvedené činnosti považuji za naplňující a velice zajímavé a chci se jim i v budoucnu plně věnovat.

K práci s dětmi v kroužku floristiky zejména v současné hektické době zdaleka nestačí být pouze kreativní a zkušenou floristkou, ale v nemenší míře je nutno být i dobrou vychovatelkou. Právě studijní obor vychovatelství akreditovaný na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze považuji za zdroj poznání, který by mi měl napomoci k tomu, abych své vychovatelské vzdělání patřičně prohloubila a práci s dětmi tak nemalou měrou zkvalitnila. Výjimečné postavení floristiky jako volnočasové aktivity spatřuji zejména v souvislosti s tou skutečností, že na rozdíl od vnímání zrakového, tedy vnímání plochého, kterého musí být současný člověk obklopený ze všech stran počítačovou technikou doslova přesycen, ať je ochoten si to připustit či nikoliv, je ta skutečnost, že kromě vnímání zrakového, tedy esteticky pokud možno uspokojivého, nabízí floristika i vnímání čichové, které lze považovat za jakousi další a dnes již de facto opomíjenou úroveň vnímání okolního světa. I zastánci nativistických teorií se

¹ Jůva, V.: *Estetická výchova, vývoj – pojetí – perspektivy*. Brno: Paido 1995, s. 5

² tamtéž, s. 12

víceméně shodují v tom, že předpokladem plného rozvoje vrozených percepčních „programů“ je pravidelný přísun podnětů v raných údobích života.³

³ Plháková, A.: *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia 2007, s. 131

2 Teoretická část

Cílem v této teoretické části bakalářské práce je přiblížit výchovnou práci pedagoga volného času, jeho působení na své svěřence, najít příležitosti jak vychovávat děti a mládež ke správnému střídání činností a odpočinku. Jaké subjekty mohou ovlivnit způsob formování osobnosti mladého člověka. Dále jakou roli hraje rodina a škola ve výchovném procesu. Jak výchova a vzdělání jsou součástí kultury, jakými cestami lze získat vzdělání a co bychom očekávali od základní školy. Jak škola působí na žáka z hlediska výkonu a zadaných úkolů. Přiblížení charakteristiky školního věku dítěte a jaká je potřeba dítěte školního věku. Jakou měrou zasahují vrstevníci a vrstevnické skupiny do jejich psychologicko – ontogenetického vývoje. Dále co je to volný čas a jaký je základní rys volného času. Jaký je význam volného času a jeho využití dětmi a mládeží v moderní společnosti. Co je úkolem pedagogiky volného času a jak je vyplněn volný čas dětí a jaké jsou důsledky nástupu počítačové techniky do každodenního života.

2.1 Pedagog volného času

Pedagog volného času reprezentuje takový druh výchovného pracovníka, který je schopen výchovně působit v prostoru volného času všech věkových, sociálních, profesních, národnostních a náboženských vrstev a skupin. Musí být připraven všechny rozmanité typy tohoto prostoru odhalovat a napomáhat svěřencům k jejich plnohodnotnému prožití.⁴

Tento pedagog na své svěřence působí mj. i jako konzultant a z tohoto důvodu je od něj vyžadována vysoká úroveň jeho odborných profesních znalostí, schopností a dovedností. Za samozřejmost je u něj pak považována přítomnost schopnosti interakce, kooperace a empatie, aby byl schopen vstupovat do interního světa svěřencovy osobnosti. Pedagog volného času má příležitost vychovávat děti a mládež ke správnému střídání činností a odpočinku. Jedním z předpokladů je využívat vhodných situací k rozhovorům na toto téma. Žáci by měli umět popsat svůj režim dne (týdne) a naučit se jej hodnotit. Tomu však musí předcházet adekvátní poučení z oblasti psychologie osobnosti a psychohygieny.⁵

⁴ Spousta, V. a kol.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996, s. 7

⁵ tamtéž, s. 19

Jsem si plně vědoma skutečnosti, že současný mladý člověk je vystaven mnoha nástrahám a tendenčním názorovým proudům a má-li být zbytečnému názorovému tápání pokud možno ušetřen, je třeba mu nabídnout vhodnou alternativu, která je schopna jej pokud možno plně zaujmout a případně k sobě alespoň po nějaký čas připoutat. Prostředí, v němž dítě vyrůstá, může jeho vývoj významným způsobem ovlivnit. Působí na ně v rámci interakce, která může mít různý charakter, může jít o interakci s lidmi, neživými objekty či dokonce symboly. Dítě projevuje nějakou aktivitu, reaguje na různé podněty, ale zároveň svým chováním stimuluje určité reakce jiných lidí.⁶

Mezi subjekty, které mohou psychosociální vývoj mladého jedince zásadním způsobem ovlivnit v rámci vzdělávání v širším kontextu, lze zařadit např. rodinu, veřejné sdělovací prostředky, školské zařízení nebo zájmový kroužek coby zájmovou instituci. Každý z těchto subjektů se na formování osobnosti mladého člověka podílí svou měrou a je záhodno, aby přístup k účasti na vývojovém procesu, zejména ze strany těchto, byl pokud možno pozitivní.

2.2 Rodina a škola

Rodina je klíčovou, zdaleka ne však jedinou podmínkou působení ve vývoji osobnosti. Působení rodiny je doplňováno, někdy korigováno a v případě selhání rodiny i nahrazováno dalšími podmínkami zahrnutými do nejbližšího prostředí dítěte.⁷ Rodina má své nezastupitelné místo v životě dítěte, a to i v případě, že se jedná o rodinu neúplnou nebo náhradní, případně ústavní péči v podobě dětského domova. Stále více rodičů a rodin spoléhá na školský systém. A co je horší, stále více na něj deleguje i svoje povinnosti a oblasti výchovy, které byly vždy výsostnou záležitostí rodin. Zbavují se odpovědnosti a očekávají skvělé výsledky svých dětí. Realita je bohužel zrazuje, a tak stále častěji sklízí problémy a následně kritizují systém. Nevidí rozdíl mezi příčinou a následkem. Vzniká začarovaný kruh, protože tyto rodiče (nejsou to všichni, ale přibývá jich) vytvářejí tlak na učitele a školy, aby byly podle jejich očekávání. A jejich tlak roste. Školy pod tímto tlakem stále více ustupují, ačkoliv je to krok často nesprávným směrem. A tak se jejich kvalita zhoršuje, což vyvolává další nespokojenost a kritiku.

⁶ Vágnerová, M.: *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2012, s. 15

⁷ Čáp, J.: *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV nakladatelství 1996, s. 46

V rámci školní docházky se nositelem předávaných informací stává učitel, případně vychovatel a jsou to právě oni, kteří se po několik let stávají pro mladého člověka určitým vzorem, ale skutečnost, zda se jim naplnění těchto jejich sociálních rolí daří, musí se nutně odrazit v sestavovaném názorovém spektru mladého člověka. Způsob, jakým učitelé vykonávají své povolání, má výrazný podíl na formování lidských bytostí a na jejich individuální životní dráhy nebo existence. Veřejnost často poutá zájem o část výsledků vzdělávacího úsilí, především vytváření předpokladů pro uplatnění na trhu práce. Ale vliv školské výchovy a vzdělávání je daleko širší a směřuje k formování celých osobností dětí a mládeže.⁸ Přirozený požadavek kladený na učitele je, aby žáky „něco“ naučil. To znamená, že učivo i celé kurikulum je postavené na obsahu, žák má za odborného vedení učitele zvládnout vzdělávací obsah. Problémem však může být, že obsah jako látka k učení přesahuje jednotlivce, protože musí být do určité míry společný.⁹

Aby byl vzdělávací proces pokud možno kvalitní, podstupují tradičně učitelé dobrovolně poměrně náročný vzdělávací proces zpravidla akreditovaný při vysokých školách a tyto sebevzdělávací činnosti zakončují obvykle státní závěrečnou zkouškou, která by měla být určitou zárukou kvality jejich vzdělávacího procesu. Pak nastoupí do praxe, a tam (v lepším případě) stráví desítky let. Během tohoto dlouhého období prochází určitým vývojem, buduje si svoji profesionální identitu, stává se skutečným učitelem. Pojem vývoj zde užíváme v neutrálním významu. Může označovat jak pozitivní změny, tak období stagnace, ale i změny negativní.¹⁰ Na činnost vychovatele nejsou v současné době kladeny tak vysoké nároky ohledně vzdělávání, ale lze předpokládat, že pokud naplňuje vychovatel vhodné vzdělání, rozhodně by to nemělo být věci na škodu. O vývojových fázích ve spojitosti s jeho praxí pak lze hovořit obdobně jako u pedagoga.

Počátky vývoje vzdělávacího systému v českých zemích sahají až do 10. století, kdy na našem území vznikly první školy – školy klášterní a katedrální. Od 13. století vznikaly školy městské (partikulární), roku 1348 byla v Praze založena univerzita, v 16. století přibyly školy bratrské a jezuitské. Koncem 18. století vznikly tři typy elementárních škol – školy triviální, hlavní a normální, reformovaly se některé tradiční střední školy a přibyly další, zejména odborné.¹¹

⁸ Vališová, A., a kol.: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing 2007, s. 16

⁹ Kosíková, V.: *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha: Grada Publishing 2011, s. 12

¹⁰ Mareš, J.: *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál 2013, s. 435

¹¹ Bendl, S., a kol.: *Vychovatelství. Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada Publishing 2015, s.35

Vývoj vzdělávací soustavy probíhá i v současné době, kdy např. v médiích probíhají zprávy o novém pojetí maturitních zkoušek v tuzemsku nebo přejímání určitých vzdělávacích vzorů z jiných zemí. Vzdělávání bývá definováno jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, který je typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování. Nemusí tomu tak být vždy; vedle vzdělávání formálního, které se uskutečňuje ve školách, rozlišujeme i vzdělávání neformální, ke kterému dochází v institucích mimo vzdělávací systém (např. v autoškolách), a vzdělávání informální, které probíhá zcela neorganizovaně v každodenním životě, například sledováním televize.¹²

V rámci tradičního vzdělávacího procesu jak je u nás pojmán v současné době, by se nemělo jednat pouze o to, aby se dítě naučilo číst a psát, ale pojetí vzdělávacího procesu by mělo být rozhodně širší. Vzdělání zahrnuje i osvojení hodnot estetických a morálních, vytváření určitého postoje k světu, společnosti i sobě samému. Tyto postoje nalézají svůj odraz ve schopnosti kritického uvažování, v praktických životních názorech a jednání. ¹³ Z tohoto důvodu se jeví jako naprosto nezbytné, aby došlo k propojení vzdělávacího a výchovného procesu, kteréžto procesy nemohou participovat na utváření osobnosti mladého člověka separovaně. Výchova zahrnuje veškeré formativní vlivy, které jsou vědomé a řízené a mohou být cílesměrné. Výchova se odehrává v osobních interakcích vyučujících a žáků nebo v institucionalizovaných formách. Definice, podtrhující komplexnost institucionalizovaného působení, zdůrazňují, že výchova je procesem vědomého, záměrného a cílevědomého utváření podmínek, které umožňují růst každého jedince v souladu s jeho vnitřními dispozicemi a podněcující jeho vlastní úsilí stát s autentickou, vnitřně integrovanou a kulturní osobností.¹⁴

Výchova a vzdělání jsou rovněž významnou součástí kultury, která je kolektivním a specificky lidským výtvozem. Svěbytný svět kultury je třeba učinit srozumitelným a přenášet jej v podobě dědictví z generace na generaci. V tomto případě jde o udržení tradice vědění, o množství teorií a poznatků, hodnot a norem, ale i vzorců chování a obyčejů, do nichž je třeba dorůstající generaci uvést tak, aby si je dokázala osvojit a přijala je jako součást své lidské existence.¹⁵ Kulturu lze v těchto souvislostech chápat jako velmi široce pojatý fenomén, který lze jen velmi obtížně definovat a ohraničovat, protože v sobě zahrnuje nepřebernou škálu aspektů a úhlů

¹² Bendl, S., a kol.: *Vychovatelství. Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada Publishing 2015, s. 28

¹³ Skalková, J.: *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2. aktual. a rozšíř. vydání. Praha: Grada 2007, s. 27

¹⁴ Vališová, A., a kol.: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing 2007, s. 59

¹⁵ tamtéž, s. 49

pohledů na danou věc. Důležitým nástrojem vlivu kultury na jedince jsou tzv. kulturní vzorce, které se projevují prostřednictvím určitých norem chování a rolí a které vyjadřují očekávání okolí, jak se má člověk v určité sociální pozici chovat. Kulturní vzorce neovlivňují jen chování člověka, ale působí i na jeho postoje, vnímání a myšlení.¹⁶

Nejvýznamněji v souvislosti rozvojem vnímání a myšlení mladého člověka zasahuje do vzdělávacího procesu dítěte rodina, která má poskytovat dítěti zejména pocit bezpečí a její povinností je zejména uspokojování nejzákladnějších dětských potřeb. Třída je pro žáky sekundární skupinou (primární skupinou je rodina). Třída je vytvořena institucí, tj. školou, je sestavena formálně a na limitovaný čas. Žáci bývají do tříd rozdělováni podle abecedy, na vyšším stupni škol pak podle zaměření žáků. Třídy jsou organizovány školou a musí se řídit jejími pravidly (specifikuje je školní řád).¹⁷ Každá školní třída postupem času utváří své vlastní sociokulturní vzorce a sítě, které korespondují s jejím vnitřním uspořádáním a sociálními rolami jejích jednotlivých členů. Školní třída má ze sociologického pohledu charakter sociální sítě. Členové této sítě si vytvářejí rozdílné vztahy vůči svým spolužákům (i vrstevníkům v jiných třídách) a tyto vztahy se s přibývajícím věkem a dospíváním žáků, s přibývajícím sociálními zkušenostmi proměňují.¹⁸

Škola, vzdělávání, výchova, edukace a socializace jsou pojmy, jež k sobě nepochybně patří. Školou se označuje instituce aktivně se zabývající rozvíjením, výchovu a vzděláváním dětí, mladých lidí i jejich přípravou na budoucí povolání.¹⁹ Školu nelze dnes již v žádném případě považovat za instituci, která je jediná schopná poskytnout mladému člověku podmínky pro získání příslušného vzdělání. I v tuzemsku dnes již participují na vzdělávacím procesu jiné subjekty.

Vzdělání lze získat rozličnými cestami: nejenom ve školských zařízeních, ale také cestou sebevzdělávání, prostřednictvím práce a praktických činností, účastí v životě společnosti, prostřednictvím moderních informačních prostředků.²⁰ Přes různé minulé i současné legislativní snahy podporující realizaci různých variant vzdělávacího procesu zůstává škola, a

¹⁶ Výrost, J., Slaměnik, I.: *Sociální psychologie*. 2.přepřac. a rozšířené vyd. Praha: Grada Publishing 2008, s. 59

¹⁷ Mareš, J.: *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál 2013, s. 575

¹⁸ Mareš, J.: *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál 2013, s. 579

¹⁹ Gillernová, I., a kol.: *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing 2012, s. 9

²⁰ Skalková, J.: *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2. aktual. a rozšíř. vydání. Praha: Grada 2007, s. 29

to nejen škola základní, tím základním kamenem, na kterém je zpravidla budován chrám lidského vědění každého z nás.

2.3 Dítě školního věku

V souvislosti s rozvíjením školských soustav evropských zemí se běžným stává termín základní vzdělávání. Rozumí se jím vzdělávání, kterého se dostává populaci do 15/16 let, v našich podmínkách do ukončení povinné školní docházky na úrovni školy primární a nižší sekundární.

²¹ Základní školu lze považovat za zařízení, u kterého lze důvodně očekávat, že nemalou měrou přispěje k rozvoji schopností a dovedností dítěte, nastaví základní stupnici jeho sebehodnocení, předurčí jej do budoucí pozice žáka a rozhodující měrou ovlivní jeho budoucí volbu povolání. Navíc škola bývá jedním z prvních míst, kde se dítě setkává s nezávislým hodnocením své osoby, svých znalostí a dovedností učitelem, kamarády nebo spolužáky. Toto hodnocení už není založeno jen na emocionální bázi, ale má objektivní kritéria. Takto to alespoň zpravidla vidí dospělí.²² Tímto přístupem se škola ocitá v příkrém rozporu s bezpečným a neobjektivním rodinným prostředím, kde dítě zpravidla hraje prim a jeho potřeby jsou obvykle podřizovány potřebám ostatních, a to zejména starších členů rodiny.

Škola působí ve směru eliminace individuálních rozdílů, vytváří tlak na posílení vlastností a kompetencí odpovídajících obecnému modelu úspěšného žáka. Má svoje požadavky a očekávání, která mohou být pro některé děti těžko splnitelná. Hodnocení jejich výkonu i chování představuje specifickou zkušenost, která může ovlivnit dětské sebepojetí.²³ Právě splnitelnost jednotlivých předpokladů lze považovat z hlediska motivace za naprosto klíčové. Je nutno brát zřetel na skutečnost, že zejména u malých dětí je nutno omezit faktory, které jej deprivují a omezují. Školní prostředí je pro dítě na rozdíl od rodiny méně osobní a vyžaduje realizaci přesně zadaných úkolů, jejichž nesplnění je zpravidla doprovázeno možnostmi trestu či sankce. Z postavení školy mezi rodinou a společností vyplývají škole podmínky i možnosti

²¹ Skalková, J.: *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2. aktual. a rozšíř. vydání. Praha: Grada 2007, s. 46

²² Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 6

²³ Vágnerová, M.: *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2012, s. 21

jejího fungování. Ve škole záleží na výkonu a věcnosti, ale zároveň se v ní veškeré dění opírá o interakci učitelů a žáků.²⁴

Je to právě učitel, v jehož rukách více či méně pevně spočívají otěže rozhodovacího procesu, na jehož druhém konci je žák chválen nebo sankcionován, přičemž odborná pedagogická literatura akcentuje na správném využití institutu pochvaly a užití sankcí považuje za výchovný prostředek subsidiární. Učitelé mají moc a odpovědnost, protože mají kontrolu nad celou skupinou dětí. Mohou ovlivnit postoje a chování celé skupiny. Uplatňují tento vliv tam, kde bude mít pravděpodobně dlouhodobé účinky, a to v prostředí mimo domov.²⁵ Zejména vyučující v prvním ročníku základní školy je považován za osobu, která ovlivňuje nejmarkantnějším způsobem názorový vývoj mladého jedince a nesmazatelným způsobem se zapisuje do jeho povědomí. Nutno mít na paměti, že pamětní představy dítěte se utvářejí především na základě podnětů z vnější reality, zatímco impulsy k vytváření fantazijních představ pramení převážně z vnitřních zdrojů. Za určitých okolností může být zaměření a obsah lidských fantazií ovlivněn vědomou intencí. Často však vznikají spontánně, přičemž jsou determinovány vzpomínkami, minulými či současnými emocionálními stavy a také nadějemi a očekáváními do budoucnosti.²⁶

V těchto souvislostech lze namítat, že účast na školním vyučování má pro dítě v těchto ohledech poněkud kontradiktorní charakter, ale k tomuto axiomu je nutno přihlížet v nepoměrně širších souvislostech. Základní škola jako jediná uvádí přímo operacionalizované cíle „co by měl žák umět“ a umožňuje tak lepší plánování vyučovacích hodin. Důraz je tedy kladen na činnostní pojetí vyučování, tj. na spojení osvojovaných poznatků a funkčními dovednostmi aplikovatelnými v běžném životě dítěte.²⁷

²⁴ Gillernová, I., a kol.: *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing 2012, s. 9 a n.

²⁵ Výrost, J., Slaměnik, I.: *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozšířené vyd. Praha: Grada Publishing 2008, s. 52

²⁶ Plháčková, A.: *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia 2007, s. 233

²⁷ Vališová, A., a kol.: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing 2007, s. 94

2.4 Školní věk dítěte

Věk dítěte, který lze z ontogenetického hlediska charakterizovat jako věk školní, lze rozdělit na tři relativně samostatná a přesto na sebe kontinuálně navazující období života dítěte, a sice: mladší, střední a starší školní věk, přičemž vývojový stupeň dítěte nemusí vždy odpovídat jeho aktuálnímu zařazení do vzdělávacího stupně základní školy. Školní věk (early school age) je sociálně definovaný úsek, spočívající především v uvedení jedince do společnosti. Etapa bývá označována jaké fáze pílě a snaživosti, v jejímž rámci vzniká nová identita dítěte – školák.²⁸

Za raný školní věk je považováno životní období od nástupu žáka do základní školy do cca 8 – 9 roku života dítěte. Do tohoto období se nejsilněji zapíše přechod dítěte do školního zařízení a lze v těchto souvislostech předpokládat, že pro budoucí vývoj dítěte zejména nastaví jeho vztah ke škole. Kolem šesti let dochází k podstatným změnám v poznávací činnosti dítěte. Především dítě začíná chápat realisticky, je méně závislé na svých přáních a okamžitých potřebách. Realistické chápání světa znamená ovšem také bezpečnější posuzování stálostí či změn velikostí a množství, popřípadě řazení apod. Teprve v této době začíná dítě logicky myslet, i když jen na konkrétních předmětech a při konkrétních činnostech.²⁹ V myšlení převažuje konkrétní a názorné uvažování. Morální hodnoty nejsou dosud plně vyvinuty. Svědomí jako vnitřní korektiv se teprve formuje. Motivací pro dodržování pravidel jsou odměny a tresty. Fantazie může být velmi živá a někdy se objevuje vymyšlení mylně považované za záměrné lhaní. Souvislé soustředění je možné maximálně po dobu 20 minut.³⁰

Dítě je nástupem do školy „vytrženo“ z bezpečného prostředí domova, kteroužto změnu lze charakterizovat všeobecně za poměrně stresující a přijímá určitou míru zodpovědnosti za své jednání. Vytváří si vztah nejen se svým vyučujícím, který by měl v dítěti vzbuzovat pocit bezpečí a jistoty, ale i vztahy s ostatními spolužáky, které mohou postupem času u některých těchto vztahů vykristalizovat do podoby kladné, ale i záporné. V tomto období se dítě prosazuje především svým výkonem. Potřebuje dosáhnout společenského uznání, být druhými akceptováno a oceňováno. Nestačí mi jen „zdání“ výlučné pozice, ale potřebuje vědět, zda si ji

²⁸ Kučera, D.: *Moderní psychologie. Hlavní obory a témata současné psychologické vědy*. Praha: Grada Publishing 2013, s. 148

²⁹ Langmeier, J., Krejčířová, D.: *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada 2006, s. 113

³⁰ Hájek, B., Hoffmann, O.: *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT 2004, s. 16 a n.

skutečně zasloužilo (např. tím, že splnilo určitý úkol). Také vlastnictví zajímavého předmětu může dítěti pomoci k získání společenského uznání.³¹

Sociální rozdíly dětí ve třídě mohou být důvodem ke vzniku konfliktních situací, které jsou řešeny buď mezi dětmi navzájem, nebo za účasti pedagogů. Dítě se prostřednictvím konfliktních situací učí prosazovat svůj názor, ale i vzájemné toleranci a respektu k názorům ostatních, učí se dělat kompromisy a přejímat zodpovědnost za své chování.³²

Dosavadní jistá míra volnosti pohybu a projevů je při vstupu dítěte do školy zpravidla spoutávána stanoveným řádem, jako je například sezení v uspořádaných lavicích, zachovávání klidu během vyučování, hlášení o slovo zvednutím ruky, kreslení a psaní do přesně vymezeného prostoru na papíru apod.³³ V těchto souvislostech je třeba mít na zřeteli zejména skutečnost, že sociální role dítěte jako žáka školy není rolí výběrovou, ale je dítětem získávána automaticky bez ohledu na projev jeho vůle. Dítě již má být schopno odložit splnění svých přání, je-li to nutné nebo výhodné vzhledem k pozdějšímu cíli. Emoční zralost ovšem úzce souvisí s mentální výkonností.³⁴ Emoční zralost i mentální výkonnost je nutné posuzovat samostatně, zejména s ohledem na individualitu každého jedince a jeho možnosti poskytované mu jeho bezprostředním okolím. V souvislosti s dětmi a jejich školní docházkou jde primárně o to, aby dítě bylo schopno učit se učit, řešit problémy, komunikovat, osvojilo si jak kompetence sociální a personální, tak i kompetence občanské či pracovní.³⁵

O středním školním věku obvykle hovoříme jako o období přípravy na období dospívání. Lze jej spojovat se žakovým přechodem na 2. stupeň základní školy a končí zpravidla dosažením 11. – 12. roku života dítěte. Dítě je již zpravidla adaptováno na školní prostředí a je mu známo, jak dosáhnout úspěchu ve škole. Mění se postupy při jeho sebehodnocení a jeho vazbu na vyučujícího lze charakterizovat jako méně citovou. Také potřeba seberealizace jedince se lépe uplatňuje v rámci skupiny vrstevníků. Na počátku středního školního věku bývá dětské sebehodnocení ještě nepřesné a často ovlivnitelné aktuálními zážitky. Teprve na konci středního

³¹ Sedláčková, D.: *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Praha: Grada Publishing 2009, s. 27

³² Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 15

³³ Gillernová, I., a kol.: *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing 2012, s. 18

³⁴ Langmeier, J., Krejčířová, D.: *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada 2006, s. 114

³⁵ Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 19

školního věku se stává sebehodnocení stabilnější.³⁶ Za nejmarkantnější událost, kterou lze považovat za předěl, je v tomto dětském období přechod na druhý stupeň základní školy, který by již měl být doprovázen větší samostatností dítěte a zodpovědností, ale ne vždy tomu tak je.

Děti mladšího a středního školního věku jsou schopny lépe pozorovat situaci vlastní rodiny s rodinami svých kamarádů a spolužáků, které mají nyní také větší příležitost blíže poznat. Tím získávají možnost sledovat rozdíly v celkovém výchovném stylu, porovnat kvalitu vztahů uvnitř vlastní rodiny a rodin ostatních, i jejich postavení ve společnosti. V mnoha ohledech však dítě zatím bere za normální, tedy „správné“ to, co zná ze své rodiny.³⁷ Patrně nejvýznamnější potřebou školního věku, která stále nabývá na důležitosti, je kontakt s vrstevníky. Identifikace s vrstevnickou skupinou představuje významný socializační mezník – vrstevníci uspokojují potřebu citové jistoty a bezpečí, učení a rozvoje určitých zkušeností, dovedností a kompetencí, rozvoj kognitivních procesů i potřebu seberealizace.³⁸ Vrstevnická skupina v některých případech vstupuje do popředí zájmu dítěte a někdy dokonce i přebírá vůdčí úlohu v dalším utváření osobnosti mladého jedince. Nemálo zde záleží na alternujících nabídkách, které se mladým člověkem rozprostírají. S vývojem schopnosti podívat se na věc i z pohledu druhého člověka, tedy odpoutání se od dětského egocentrismu, je mezi vrstevníky stále výraznější dělení, dávání, pomáhání si a další druhy prosociálního chování.³⁹ V dětských skupinách tak lze poprvé zaznamenat určité vyšší prvky skupinové komunikace, ochotu vycházet si vzájemně vstříc, což lze nepochybně považovat za další stupeň v jejich psychologicko-ontogenetickém vývoji. Vrstevníci jsou dalším zdrojem důležitých zkušeností. Dítě s nimi srovnává, oni představují referenční skupinu, která určuje, zda se bude cítit dostatečně schopné. Potřebuje být vrstevnickou skupinou akceptováno, aby obstálo, je ochotné se naučit všemu, co je zde důležité.⁴⁰

V uvedeném kontextu by mohlo dojít k propagaci závěru, že školní výuka v tomto období dítěte poměrně ustupuje do pozadí a v podstatě lze konstatovat, že tento závěr není zcela mylný. Je nutno si uvědomit, že mladý člověk je v této své životní etapě již plně adaptován na vyučovací proces a poté je pouze na pedagogovi, zda dokáže pozornost žáka alespoň po nějakou

³⁶ Sedláčková, D.: *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Praha: Grada Publishing 2009, s. 28

³⁷ Janošová, P.: *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing 2008, s. 171

³⁸ Orel, M. a kol.: *Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2016, s. 53

³⁹ Hoskocová, S.: *Psychická odolnost předškolního dítěte*. Praha: Grada Publishing 2006, s. 32

⁴⁰ Vágnerová, M.: *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2012, s. 20

přijatelnou dobu vhodným způsobem dostatečně dlouho udržet. Pro školní prostředí je pak zvláště důležité i observační učení (učení odezíráním, pozorováním), učení anticipací (očekáváním). Uvedené mechanismy socializace směřují od vnějšího řízení jednání člověka a jeho kontroly k seberegulaci, sebevýchově, k odpovědnosti za sebe sama.⁴¹

Není bez zajímavosti, že tento úsek života dítěte je považován za období, kdy dítě přichází o schopnost eidetického myšlení, které se svou ostrostí a úplností téměř neliší od reálných vjemů. Ohledně staršího školního věku dítěte lze konstatovat, že trvá zhruba do ukončení základní školní docházky, tedy do 15 roku věku dítěte a všeobecně je nazýváno pubescence. Lze jej charakterizovat jako období poměrně rozsáhlých změn nejen fyzických, ale i duševních. Čím jsou děti starší, tím více podle svých slov ve školním prostředí pociťují stres. Zatímco děti v prvních ročnících základní školy prožívají ve škole stres pouze vzácně, u nejstarších žáků se to týká už 16 % z nich. To může být zapříčiněno vzrůstajícími nároky na žáka a přípravou na další vzdělávání (přijímací zkoušky na střední školu apod.) nebo taky nesplněnými očekáváním žáků samotných, učitelů i rodičů.⁴²

Lze mít důvodně za to, že to může být právě pocit odpovědnosti mladého člověka, který se cítí být zavázán svým rodičům a svému nejužšímu okolí v souvislosti s volbou dalšího vzdělávacího procesu nebo v souvislosti s jeho nástupem do zaměstnání. Učitel opouští roli mentora a zaujímá roli facilitátora, který žáka v sebevzdělávání podporuje, učivo vysvětluje, učí žáka pracovat s informacemi a informace si doplňovat, propojovat je s dřívějšími vědomostmi, poznatky aplikovat a interpretovat. Tak si žák osvojuje základy učení a komunikace.⁴³ Coby facilitátor klade učitel důraz na osobní vztah mezi ním a žáky. Vede žáky, usměrňuje jejich uvažování kladením otázek, předkládáním odlišných názorů, nabízením alternativ řešení. Motivuje žáky, aby si sami vytvářeli kritéria, jež by jim umožnila rozhodovat se promyšleně, se znalostí věci. Jeho cílem je, aby žáci dokázali odpovědně jednat, byli iniciativní.⁴⁴

Dítě je v těchto souvislostech vybízeno k větší samostatnosti ohledně výběru zdrojů informací potřebných pro jeho další vzdělávací proces. Své nezastupitelné místo v tomto období v životě

⁴¹ Gillernová, I., a kol.: *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing 2012, s. 17

⁴² Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 24

⁴³ Dyrťová, R., Krbutová, M.: *Učitel. Příprava na profesi*. Praha: Grada Publishing 2009, s. 9

⁴⁴ Mareš, J.: *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál 2013, s. 472

mladého člověka zaujímá, resp. upevňuje, výpočetní technika, bez jejíchž informačních zdrojů se žák již po zbytek svého sebevzdělávacího procesu nedokáže obejít. U dítěte nastává vrchol vývoje myšlení a dalších poznávacích operací. Paměť, pozornost a představivost jsou plně rozvinuty. Dítě se osamostatňuje, což vede k negaci (odmítání) autorit. Typické jsou nejistota a pochybnosti o vlastní osobě. Někdy to bývá zakrýváno hlučným a přehnaně sebevědomým chováním. Zájmy se proměňují a prohlubují.⁴⁵ V tomto věku již lze žáka považovat za jedince s poměrně uceleným názorovým postojem k okolnímu světu, i když nutno podotknout, že lze důvodně předpokládat, že v bližší či vzdálenější budoucnosti u něj dojde k mnohému přehodnocení některých jeho dílčích názorů, včetně názorů souvisejících s jeho rodiči. Vztah dětí k rodičům se ovšem s věkem mění. U starších dětí s nástupem puberty dochází k nárůstu autonomie jejich osobností a o rodičích, alespoň v případě některých vlastností, už nemají tak valné mínění jako mladší děti (6 – 9 let). S rostoucím věkem klesá jejich pocit, že by rodiče byli chytrí, hodní, zábavní a naopak si děti stále častěji myslí, že zalžou.⁴⁶ V nemálo případech lze o tomto věku dítěte hovořit jako o období, kdy jeho vztahy s rodiči i jinými dospělými osobami nepoměrně „zkřehnou“ a je jen na obou účastnících jednotlivých osobních vztahů, zda se je podaří udržet i do budoucnosti.

S dospíváním souvisí také významná otázka volby další životní cesty, která vyústí ve volbu povolání. K rozhodování však dochází v době, kdy není ještě většina mladistvých zájmově vyhraněna, není dokončen vývoj vlastností a schopností.⁴⁷ Bez ohledu na nestejnou ontogenetického vývoje jedince někteří mladí lidé ani později nejsou rozhodnutí pro svou životní cestu. Rodiče se sice zajímají o jejich školní výsledky, neboť jsou v období, kdy se rozhodují, na jakou střední školu půjdou, ale již méně vědí, co dělají ve volném čase. To je dáno tím, že v tomto věku opouštějí děti organizovanou volnočasovou činnost (kroužky, oddíly apod.) a volný čas tráví především s kamarády „někde venku“.⁴⁸

⁴⁵ Hájek, B., Hoffmann, O.: *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT 2004, s. 18

⁴⁶ Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 10

⁴⁷ Orel, M. a kol.: *Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2016, s. 54

⁴⁸ Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 16

2.5 Dítě a volný čas

Nedílnou součástí ontogenetického vývoje každého jedince je beze sporu i jeho způsob trávení volného času. Definice pro termín „volný čas“ lze nalézt v odborné literatuře skutečně mnoho, ale všeobecně jej lze chápat jako opak činnosti pracovní a jeho základním rysem je skutečnost, že jej můžeme vyplnit dle vlastního uvážení a zpravidla do něj zahrnujeme rekreaci, dobrovolné vzdělávání, zábavu nebo účast na společensky prospěšné činnosti.

Volný čas je doba, která nám zbývá po splnění našich povinností spojených se zaměstnáním či školní docházkou a dalších činnostech, které musíme nezbytně vykonávat (včetně spánku). Ve volném čase děláme vše na základě našeho dobrovolného rozhodnutí a vlastního zájmu.⁴⁹ Je dáno široké spektrum možností využití tohoto volného času a s rozvojem moderní společnosti se toto spektrum neustále rozšiřuje. V dnešní době již existují společnosti, jejichž hlavní obchodní náplní je organizace náplně volného času a nejedná se v tomto ohledu pouze o cestovní kanceláře. Při analýze využívání volného času hrají svou úlohu také potřeby. Volný čas je prostorem, kdy se uspokojují jak některé potřeby fyzické, tak zejména potřeby sociální a psychické. V určitém smyslu můžeme říci, že psychohygienická nutnost volného času člověka je právě dána nutností uspokojování jeho psychických potřeb. Tam, kde není dostatek volného času, nebo je špatně organizován, může docházet k deprivaci v uspokojování některých potřeb.⁵⁰

V souvislosti s naplňováním potřeb lze zaznamenat určité pravidlo týkající se toho, že osoby se sedavým zaměstnáním se ve svém volném čase věnují různým pohybovým aktivitám a lidé, kteří pracují spíše fyzicky, dávají přednost spíše „klidovým“ záležitostem, jako je např. četba literatury nebo sledování televize.

Význam volného času a jeho využití dětmi a mládeží v moderní společnosti výrazně vzrůstá. Protože potřeby a zájmy dětí a mládeže vzhledem k volnému času se stávají různorodějšími, bude se muset nabídka pro volný čas obsahově měnit.⁵¹ Právě rozšiřující se variabilita využití volného času u dětí může být vlastně v souvislosti kvalitě tohoto využití de facto na škodu. Samostatná volba způsobu, jak trávit volný čas, je u nižších věkových kategorií našich svěřenců

⁴⁹ Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 7

⁵⁰ Spousta, V. a kol.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996, s. 12

⁵¹ Hájek, B., Hoffmann, O.: *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT 2004, s. 34

pouze relativní. Do značné míry závisí na vůli rodičů, eventuálně na působení školy a dalších subjektů (zde máme na mysli třeba nepříliš dobrovolnou účast na nejrůznějších zájmových činnostech pořádaných školou, případně jinou institucí či organizací, jíž je dítě členem).⁵² U dětí školního věku lze tedy důvodně předpokládat, že nemají dostatek zkušeností s možnostmi a způsobem trávení volného času a proto se jeví jako poměrně rozumné, tento volný čas dětí vhodným způsobem ovlivňovat a řídit, pokud možno v souladu se všeobecně propagovanými pedagogickými principy.

Pravidelná zájmová činnost má své formy práce, např. kroužky, kluby, soubory. Jedinci se v nich sdružují nejen proto, že jsou motivováni svým zájmovým zaměřením, ale též proto, že zde nacházejí lidi podobného zaměření, se kterými mohou komunikovat, řešit problémy z podobného zorného pole. Navazují zde kontakty s druhými, vytvářejí kamarádské vztahy a přátelství. Nebýt sám a mít schopnost najít si lidi, s nimiž si porozumíme a můžeme trávit volný čas, je příjemný a povznášející pocit. I tato skutečnost má pro každého jedince psychohygienický význam a vede k jeho odpočinku.⁵³ Jsou to právě rodiče, kteří jsou v tomto ohledu nejvíce zasahovat do skladby mimoškolní zájmové činnosti dítěte, a to právě s ohledem na jeho individualitu a způsob přístupu k životu. Přetížení dítěte je často věcí rodiny, jsou to zejména nejrůznější zájmové kroužky, školy umění, hodiny cizích jazyků. Nic proti nim, ale nechodí tam jen děti, které mají zájem a nadání, ale také ty, jež nemají pro danou věc ani jedno, ani druhé. Patří sem i organizované sporty, pro něž některé děti mají nadání a pak je vše v pořádku. Některé děti nadání pro ně však nemají a pak je to pro ně zátěž navíc.⁵⁴ Z výzkumu Institutu MŠMT ČR z roku 1997 jasně vyplynulo, že potřeby a zájmy dětí a mládeže vzhledem k volnému času se stávají různorodějšími, bude se muset nabídka pro volný čas obsahově, organizačně i institucionálně rovněž diferencovat. Je proto nezbytné vytvořit efektivní vazeb a spolupráce všech složek, které se na vzniku podmínek a na vlastní realizaci volného času mohou podílet a současně s tím zabezpečit legislativní předpoklady pro jejich fungování včetně vymezení podílu jednotlivých resortů.⁵⁵

S nástupem počítačové techniky do každodenního života každého jedince lze konstatovat, že obzory pro možnosti využívání volného času každého jedince, tedy nejen dětí, se na jednu

⁵² Hájek, B., Hoffmann, O.: *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT 2004, s. 26

⁵³ Spousta, V. a kol.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996, s. 20

⁵⁴ Novák, T.: *Mnohem menší dareba, než jsme čekali*. Praha: Grada Publishing 2014, s. 29

⁵⁵ Jíra, O., *Děti, mládež a volný čas. Vybrané aspekty problému*. Praha: Unstitut dětí a mládeže MŠMT ČR 1997, s. 53

stranu poměrně značně rozšířily, protože množství informací, které lze na základě jedné návštěvy webových stránek načerpat, je skutečně bezbřehý a na druhé straně lze konstatovat, že došlo k rapidnímu zúžení možností využívání volného času z důvodu jeho patrné jednostrannosti. Smutnou obětí počítačového věku jsou pak tradiční studnice poznání, knihovny. Děti je prostě odepisují, evidentně nepředstavují atraktivní prostor vybízející k návštěvě. Je nasnadě, že je to způsobeno také dlouhodobým zanedbáváním jejich fondů a rozvoje forem předávání informací, což v důsledku vede k neustálému snižování jejich počtu. Trvalá konkurence internetových zdrojů na druhou stranu sice přináší jako pozitivum zvyšující se nabídku, zároveň ale deformuje citlivost čtenářů vůči výběru kvalitních titulů.⁵⁶

Úkolem pedagogiky volného času je chápat volný čas jako dobu, která není věnována nicnedělání (nebo pouze v malé míře), nýbrž jako příležitost k činnosti jiného druhu, než je ta, která je pro nás povinná, dále dobu, která je příležitostí k odpočinku, zábavě a rozvoji vlastní osobnosti.⁵⁷ Poměrně samostatnou složku škály možností trávení mimoškolního času dítětem pak představuje jeho zájmové vzdělávání, jehož smyslem má být nejen nabídka určité škály možností trávení volného času dítětem, ale i možnost rozpoznání a případné podchycení možností jeho dalšího rozvoje a vývoje.

Zájmové vzdělávání je souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických, ale i jednorázových činností a aktivit, směřujících k účelnému a efektivnímu naplnění volného času a umožňujících získat vědomosti a dovednosti mimo organizovanou školní výuku.⁵⁸ I v době mimo výuku lze vhodnými metodami v dítěti povzbuzovat mimo jiného i pocit sounáležitosti, a to nejen k rodině, ale i k širšímu okolí. Zapojením dítěte do institucionalizovaných mimoškolních aktivit dochází i k prohlubování vztahů k ostatním dětem na těchto aktivitách zúčastněných, tedy k vrstevníkům.

Volný čas dětí je vyplněn množstvím zájmových kroužků. Rodiče uvádějí, že děti tato zaměstnání baví, vyvstává ale otázka, zda je tomu tak doopravdy či zda tím nevyjadřují spíše svá osobní přání dítě zaměstnat něčím užitečným. Ukazuje se, že mnohé děti tak mají minimum

⁵⁶ Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 26

⁵⁷ Hájek, B., Hoffmann, O.: *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT 2004, s. 28

⁵⁸ Kotásek, J., a kol.: *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR. Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris 2001, s. 50

skutečně volného času, který v období zahájení školní docházky považujeme za důležitý.⁵⁹ Za hyperprotektivního lze v těchto souvislostech považovat rodiče, který bez ohledu na přání dítěte se jej snaží umístit do zájmového nebo jiného obdobného kroužku a snaží se jeho prostřednictvím kompenzovat své případné vlastní životní neúspěchy. Dítě se tak nejen v rámci předmětného zájmového kroužku dále nerozvíjí, ale může si k tomuto způsobu trávení volného času vypěstovat odpor.

Každodenní výchovná realita přemýšlivého a tvořivého vychovatele obvykle neuspokojuje, a tím stimuluje jeho snahy inovovat tradiční výchovné postupy a hledat nové metody a formy výchovy. Není náhodou, že otázky pojmového a obsahového vymezení volného času (a s tím spojená problematika kvality jeho využívání) patří v ekonomicky a kulturně vyspělých zemích mezi často diskutovaná pedagogická témata.⁶⁰ V těchto souvislostech lze poukázat na existenci sociálně patologických jevů ve společnosti úzce související s nezvládnutím problematiky volného času, mezi které lze zařadit např. alkoholismus, nealkoholové toxikománie nebo trestnou činnost, které se dopouštějí zejména mladí lidé. Na rozdíl od členství v oddíle nebo kroužku je neorganizovaný volný čas prostorem pro více individuální aktivity každého dítěte. Ne snad, že by se jednalo o dobu samoty bez kamarádů a přátel, ba naopak. Jeho trávení však nezaštiťuje žádné zařízení či organizace, a tak nesleduje jiná pravidla než ta společenská.⁶¹

2.6 Závěr

Výchovná práce pedagoga volného času spočívá v působení v prostoru volného času ve všech věkových, sociálních, profesních, národnostních a náboženských vrstev a skupin. Pedagog působí na svěřence jako konzultant, má schopnost interakce, kooperace a empatie. Příležitosti ke správnému střídání činností a odpočinku nalézá v rozhovorech na různá témata, kde žáci umějí popsat svůj režim dne a také ho umí hodnotit.

Subjekty, které ovlivňují, formování osobnosti mladého jedince, řadíme bezesporu rodinu, veřejné sdělovací prostředky, školské zařízení, nebo zájmový kroužek. Rodina hraje klíčovou roli ve výchovném procesu, avšak není jedinou podmínkou působení ve vývoji osobnosti, stále

⁵⁹ Franclová, M.: *Zahájení školní docházky*. Praha: Grada Publishing 2013, s. 18

⁶⁰ Spousta, V. a kol.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996, s. 5

⁶¹ Bočan, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, s. 25

více rodičů a rodin spoléhá na školský systém. Výchova a vzdělání jsou součástí kultury v případě udržení tradic a vzorců chování a obyčejů. Důležitým nástrojem vlivu kultury na jedince jsou tzv. kulturní vzorce.

Vzdělání lze získat rozličnými cestami: studium ve školských zařízeních, sebevzdělávání a také prostřednictvím informačních zdrojů. Od školy se očekává, že se bude zabývat rozvíjením a výchovou a vzděláváním dětí, mladistvých a jejich přípravou na budoucí povolání. Škola vytváří tlak na posílení vlastností a kompetencí odpovídající obecnému modelu úspěšného žáka. Je nutné brát na zřetel skutečnost, že zejména u malých dětí je nutno omezit faktory, které jej deprivují a omezují. Nejvýznamnější potřebou dítěte školního věku je kontakt s vrstevníky a identifikace s vrstevnickou skupinou. Dítě se s vrstevnickou skupinou srovnává, stává se referenční skupinou, je zdrojem důležitých zkušeností.

Volným časem můžeme chápat opak činnosti pracovní a jeho základním rysem je, že jej můžeme vyplnit dle vlastního uvážení jako např. rekreace, zábava, dobrovolné vzdělávání, nebo účast na společensky prospěšné činnosti. Význam volného času závisí na vůli rodičů a také na působení školy a dalších subjektů. Děti nemají dostatek zkušeností s možnostmi trávení volného času, proto je vhodné rozumným způsobem volný čas dětí ovlivňovat a řídit. Úkolem pedagoga volného času je příležitost k činnosti jiného druhu, než je ta, která je povinná, rozvíjí vlastní osobnost a je příležitostí k odpočinku.

Důsledek nástupu počítačové techniky je, že došlo k rapidnímu zúžení možností využívání volného času z důvodu jeho jednostrannosti. Děti inklinují k počítačovým hrám a bohužel odepisují tradiční studnici poznání, knihovnu. Volný čas dětí je vyplněn množstvím zájmových kroužků, avšak vyvstává otázka, jestli spíše rodiče nevyjadřují svá osobní přání zaměstnat dítě něčím užitečným. Mnohé děti tak mají minimum skutečně volného času, který je tak důležitý v oblasti školní výchovy.

3 Kroužek „Vazba a aranžování květin“

Lidé od výchovy a vzdělávání očekávají vždy něco více, než jenom zkrocení „stáda mladých barbarů, kteří vpadli do civilizace“ a jejich adaptaci na společenské podmínky. Výchovné procesy jsou zaměřeny nejen na integraci jedince do společenství, ale i na rozvoj tvořivosti, imaginace a na rozvoj vlastností, které umožní flexibilní celoživotní vzdělávání.⁶² O dnešní době lze konstatovat, že je konzumní a hektická. Tyto dva přívlastky lze považovat za jaksi kontradiktorní k termínům: „rozvážná a tvořivá“ a proto lze považovat za poměrnou vzácnost, že se ještě v této době najde ten, který by druhé dva přívlastky reprezentoval. Každý člověk je originál a to beze zbytku platí i pro květinová aranžmá.⁶³

Podmínky pro využívání volného času dětí a mládeže musíme vnímat především tak, jak je vnímají jejich uživatelé, tedy naši svěřenci. Něco jiného pak jsou otázky proč a do jaké míry se daří, či nedaří tyto podmínky naplňovat. Tento do jisté míry subjektivní pohled je mimo jiné určován i motivací, tedy touhou uspokojovat právě tyto potřeby.⁶⁴ Při nastínění existence jednotlivých motivačních složek reprezentující osobnostní potřeby, tedy motivaci relaxační, prestižní, sociální, edukativní a rodinnou, lze v souvislosti s činností v zájmovém kroužku floristiky konstatovat, že toto zájmové odvětví je schopno obsáhnout většinu, ne-li přímo všechny tyto uvedené složky. Pravidelná zájmová a pracovní činnost je nesporně zásadní forma provozování pracovní činnosti dětí, mládeže i dospělých ve volném čase. V práci s mládeží a ve školských a účelových školských zařízeních je tradičně považována za formu rozhodující.⁶⁵

Floristiku lze považovat za jedno z nejstarších „řemesel“, i když nutno podotknout, že tento termín je literární vědou zařazován mezi neologismy. Snad v každé době toužil muž překvapit a obdarovat ženu krásnou květinou, a to ať jednoduchým kvítkem nebo náročně sestavovanou kyticí, zejména v souvislosti s příležitostmi, při které toužil ženě květinu předat nebo v neposlední řadě v souvislosti s movitostí a společenským postavením toho kterého muže - obdarovatele. Květinou lze údajně vyjádřit cokoli a v těchto souvislostech vznikla i samostatná „vědní“ disciplína: květomluva.

⁶² Vališová, A., a kol.: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing 2007, s. 50

⁶³ van der Kamp, J.: *Aranžování a vazba květin*. Praha: Grada Publishing 2010, s. 9

⁶⁴ Hájek, B., Hoffmann, O.: *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT 2004, s. 29

⁶⁵ Spousta, V. a kol.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996, s. 34

Není rovněž pochyb o tom, že prostředí má vliv na chování člověka. Prokázala to řada různých experimentů. Pomocí různě nastavených podmínek a promyšlené úpravy prostředí lze ovlivňovat chování dospělých lidí na pracovišti stejně jako žáků ve škole. A pokud víme o tomto silném manipulačním (nikoliv manipulativním) potenciálu prostředí, o moci prostředí ovlivňovat chování druhých, potom by bylo „pedagogickým hříchem“ této schopnosti prostředí nevyužít ve prospěch rozvoje dětí, mládeže, ale i dospělých, ve prospěch dosažení výchovných cílů.⁶⁶

3.1 Historie floristiky

Cílem této kapitoly je uvést základní rozdíl mezi západním pojetím aranžování květin a uměním ikebany. Jak naše kultura chápala poslání květinového aranžmá, potažmo květinového zátiší, které se vyznačuje především v umění baroka a v čem Japonec tvořící ikebanu spatřuje hlavní význam květin.

Ze starověkého Egypta již z období kolem 2,5 tisíce let př. n. l. jsou zachovány archeologické artefakty svědčící o významnosti a symbolice květin v životě člověka. Květiny byly užívány pro různé obřady, jako oběti nebo doprovod zesnulých, i když se v této době ještě nevázaly do kytic. Květinové vzory se objevovaly v různých uměleckých slozích a bez jejich přítomnosti si některá výtvarná díla nebo předměty užitého umění nelze vůbec představit. Např. secesi lze beze sporu považovat za vysloveně charakteristickou epochu uměleckého vývoje ve spojitosti s těmito vzory pro její ornamentálnost, tedy geometrickou i florální a dále pro nezbytnou přítomnost organických motivů, tedy květu, listu a některých charakteristických vyobrazení konkrétních zástupců živočišné říše.

Také období **baroka** (celé 17. a první polovina 18. století) bylo nedílnou součástí rozmachu veškerého umění. Květiny a květinová výzdoba zaujaly v tomto tvořivém a okázalém prostředí svou pevnou pozici. Zakládaly se okrasné zahrady s fontánami u honosných šlechtických sídel, altánky a sochy střídající se s bohatou květinovou výsadbou. Začínají se zde objevovat nádoby a vázy speciálně určené pro aranžování květin velkých rozměrů v široké tvarové škále, také náročně dekorované, některé s děrovanými víky pro vkládání květů. Za zmínku stojí delftské

⁶⁶ Bendl, S., a kol.: *Vychovatelství. Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada Publishing 2015, s. 90

tulipánové vázy s pěti a více úzkými hrdly určenými vždy pro jeden květ tulipánu.⁶⁷ Snadno pěstitelné tulipány se záhy staly v Holandsku předmětem spekulace a mnoho lidí se snažilo dobrat se jejich prostřednictvím svého štěstí. Tulipán byl už ve dvacátých letech módní květinou. Jeho neobvyklé odrůdy dosahovaly závratných cen. Jedna jediná cibulka mohla vynést až 1000 zlatých. V době vrcholného „tulipánového šílenství“ vyměnila jedna z nich majitele za 4000 zlatých na hotovosti a k tomu ještě kočár se dvěma jablečáky v ceně 2000 zlatých.⁶⁸

Obrázek 1: delftská tulipánová váza,
(zdroj: http://www.seniortip.cz/?module=article&id_article=3075)

Květiny se ve veliké míře dostávají na obrazy, které si u známých mistrů objednávala nejnáročnější klientela. Mezi významné malíře tohoto období patří Jan Brueghel st. (1568 Brusel - 1625 Antverpy) – Vlámský malíř a grafik, syn P. Brueghela st., též přezdíváný „Květinový Brueghel“, protože maloval květiny a také „Sametový Brueghel“, protože chodil nákladně odíváný.⁶⁹ Pro kardinála Federiga Borromea maloval po návratu do Antverp nejkrásnější obrazy krajin a květin. Hověl si dobové zálibě v naturalistickém detailu, v tzv. „kukátkových“ pohledech do dálky, v nepřehledné přeplněnosti prostoru, v umělém osvětlení a schematické kompozici. Byl také jedním z nejvýznačnějších „kabinetních“ malířů. Stal se dvorním malířem španělských místodržitelů v Nizozemí. Spřátelil se s P.P. Rubensem a

⁶⁷ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4, s. 22

⁶⁸ TOMAN, Rolf, ed. *Baroko: architektura, sochařství, malířství*. 2., upr. vyd. Přeložil Dagmar LIEBLOVÁ, přeložil Miroslava NAUMANNOVÁ, přeložil Marek VAJCHR. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5. s. 474

⁶⁹ MRÁZ, Bohumír, *Encyklopedie světového malířství*. Praha: Academia, 1975. s. 43

společně namalovali řadu obrazů, Rubens figurální stafáž, Brueghel krajinářské pozadí.⁷⁰ Brueghel byl o devět let starší než Rubens a neexistoval jiný malíř, který by se mu vyrovnal ve znázornění vzácných materiálů, obzvláště pokud jde o detailnost a preciznost miniaturisty. Od počátku 17. století platily jeho krajiny, obrazy zvířat a květin za průkopnické a v Antverpách představovaly senzaci. *Madona v květinovém věnci* je zvláště krásným příkladem vydařeného spojení obou malířů. Ukazuje totiž, co každý z nich uměl nejlépe: Rubens postavy a Brueghel květiny.⁷¹

Obrázek 2: Petr Paul Rubens a Jan Brueghel st.: *Madona v květinovém věnci*
(zdroj: http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=7258)

V případě dalšího Brueghelova obrazu *Kytice* je chybné se domnívat, že ji umělec měl při malování v této podobě před očima. Květiny se vrší do takové výše, že by jejich stonky ani nemohly dosáhnout do džbánu. Aby Brueghel mohl ukázat tolik květin, musel je rozmístit po obrazové ploše, přitom však dokázal vyvolat iluzi okrouhlé kytice. Zkonstruoval ji z malých, velkých, těžkých květů tak dovedně, že vzbudil dojem, jako by v ní byl zastoupen celý svět. Přitom jde o druhy, které nemohou být společně v jedné váze, neboť kvetou v různých ročních obdobích: tulipány a růže, kosatce a pivoňky, karafiáty a sasanky, lilie a narcisy. Brueghel je maloval postupně, přímo podle modelu, bez před kresby. Proto mu to pravděpodobně trvalo tak

⁷⁰ MRÁZ, Bohumír, *Encyklopedie světového malířství*. Praha: Academia, 1975. s. 43

⁷¹ NÉRET, Gilles, *Peter Paul Rubens: 1577-1640 : Homér malířství*. Ilustroval Petrus Paulus RUBENS. V Praze: Slovart, c2005. Mířtři světového umění. ISBN 80-7209-672-9. s. 45

dlouho, než mohl takový obraz dokončit. Vlastně mohl malovat květiny, jen když kvetly.⁷² Stěžoval si, že „*Je mrzuté malovat všechno podle přírody, takže bych raději udělal dva stejné obrazy krajiny.*“⁷³ Jan Brueghel dosáhl neobyčejného mistrovství v tom, že zobrazoval květiny pokud možno tak realisticky, aby se zdálo, že jsou pravé a je možné je uchopit do ruky a přivonět k nim.⁷⁴

Obrázek 3: Jan Brueghel, Kytice,
(zdroj: <http://www.artcasopis.cz/clanky/brueghelova-kytice-z-narodni-galerie-na-aukci-v-londyne>)

Zobrazované květiny nebyly každému dostupné, jelikož mnohé z vyobrazených květin platily kolem roku 1600 ještě za vzácnost. Přivážely se ze vzdálených zemí a jejich nákladné pěstování bylo a dlouho zůstalo výsadou šlechticů.⁷⁵ Většina předmětů znázorňovaných v barokních holandských zátiších byla luxusním zbožím – zejména pochoutky jako jsou citrony znázorňující kyselost, paštiky, bílý chléb, maso, ústřice, humři a víno znázorňující sladkost. Mnohdy leží dokonce citron ve sklenici s vínem – což značí spojení protikladů a ve vztahu k lidem a jejich vlastnostem tak jde o symbolické znázornění životní moudrosti.⁷⁶ Vzácností byly rovněž cínové konvice a talíře, neboť většina obyvatel používala talíře a poháry ze dřeva. Dalším symbolem

⁷² TOMAN, Rolf, ed. *Baroko: architektura, sochařství, malířství*. 2., upr. vyd. Přeložil Dagmar LIEBLOVÁ, přeložil Miroslava NAUMANNOVÁ, přeložil Marek VAJCHR. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5. s. 470

⁷³ tamtéž, s. 474

⁷⁴ tamtéž, s. 475

⁷⁵ tamtéž s. 474

⁷⁶ tamtéž,

neméně důležitým byla ještěrka, která znázorňovala několik životů, protože se svléká z kůže. Jablko dává na vědomí, že Kristus na sebe vzal dědičný hřích lidstva, a vinné hrozny zastupují Kristovy učedníky, kdežto Kristus se označoval sám za sebe jako *vitis vera*, pravý vinný kmen.⁷⁷ Zátíší tak tematizovala světské požitky a přepychové zboží. Jeden ze symbolů je patrně dnes, stejně jako v Holandsku v 17. století, zřejmý na první pohled: lebka – neomylná připomínka smrti. I ostatní méně zřejmé symboly fungují jako *vanitas* neboli známky pomíjivosti a prázdnoty věcí tohoto světa. Lastura, tehdy exotická rarita, symbolizuje bohatství; hudební nástroje a láhev vína připomínají smyslové požitky; knihy vědomosti; meč moc. Hodiny, vyhaslá lampa a lebka upomínají diváka, že bohatství a vědomosti, tak i moc nebo požitky narážejí na plynutí času a jednoho dne musíme zemřít.⁷⁸ Toto téma neustále čelilo připomínáním dočasnosti veškerých věcí. V květinách se spojovalo obojí. Považovaly se za ztělesnění krásy, ale protože jejich bytí je velmi krátké, upozorňovaly zároveň na pomíjivost pozemských půvabů.⁷⁹

Dalším světoznámým malířem této doby byl bezesporu Jan Davidsz de Heem (1606 Utrecht – 1683 – 84 Antverpy) V raném období maloval symbolická zátíší Vanitas, sestavená z knih, hudebních nástrojů, přesýpacích hodin a lebky – pod vlivem mladého Rembrandta a harlemských malířů zátíší. Podlehl dekorativnímu stylu barevně bohatých zátíší s kyticemi. Maloval velké dekorativní kusy, ale hlavně jeho tvorba spočívala v drobných obrázcích, určených pro kultivované sběratele. Zátíší sestavoval z drahocenného nádobí, sklenic, ovoce a květin, po nichž lezou broučci (hmyz znamená sílu zla, pokládá se za ďáblovu tvorstvo) a poletují motýli (odraz duše). Do některých zátíší komponoval velkého červeného humra jako sugestivní barevnou dominantu. Vše popisuje se smyslem pro sebenepatrnější detail s překvapující zevrubností a minuciózností miniaturisty, aniž by porušoval harmonii celku.⁸⁰

⁷⁷ TOMAN, Rolf, ed. *Baroko: architektura, sochařství, malířství*. 2., upr. vyd. Přeložil Dagmar LIEBLOVÁ, přeložil Miroslava NAUMANNOVÁ, přeložil Marek VAJCHR. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5. tamtéž, s. 470

⁷⁸ WELTON, Jude. *Jak vnímat obrazy: nepostradatelný vizuální průvodce napomáhající k porozumění obrazům a jejich kompozice*. Bratislava: Perfekt, 1995. Umění zblízka. ISBN 80-85261-81-2. s. 52

⁷⁹ tamtéž, s. 474

⁸⁰ MRÁZ, Bohumír, *Encyklopedie světového malířství*. Praha: Academia, 1975. s. 143

Obrázek 4: Jan Davidsz de Heem, Zátiší s ovocem
(Zdroj: <https://www.vasak.cz/en/gallery/still-life>)

3.2 Ikebana – japonské umění aranžování květin

Základy ikebany byly položeny v Japonsku před více než 1000 lety. V Evropě vznikaly za vlády Edvarda knihy vzorů s takovými úpravami květin, jako je „moderní“ koncept liniových a paralelních stylů.⁸¹ V současné době lze hovořit doslova o renesanci tohoto druhu umění, protože prvky ikebany lze nalézt v mnoha aranžérských pracích, a to bez ohledu na příležitost, při které byla tato díla realizována.

Původ slova ikebana pochází z japonských slov **IKE** (kmen slovesa ikeru) – uchovat při životě, oživit a **HANA** (čte se bana) – květina, květiny, větve

⁸¹ Hessayon, D. G.: *Aranžování květin*. Praha: Beta-Dobrovský a Ševčík 2000, s. 89

3.2.1 Historie

Původně se pro ikebanu používalo pojmenování ka-do, které se dá volně přeložit jako „cesta květin“. Spolu s ostatními „cestami“ různých lidských znalostí a dovedností – např. karate-do, aiki-do (cesty bojových umění).⁸²

Kořeny ikebany nalzááme už v 6. století v Číně, odkud právě v tomto období začíná do Japonska pronikat buddhistické náboženství. Zpočátku se vyzdobovaly chrámové oltáře, na nichž se objevovaly umělecky zpracované obřadní vázy pro květinové oběti. V prvopočátcích byla tvorba ikebany výsadou hlavně mužů, buddhistických mnichů, kteří ovlivnili nejen způsob úpravy květin, ale také se zabývali prodloužením jejich životnosti a také hlubší symbolikou. V 8. – 15. století se uplatňovalo především formálně dekorativní chrámové zpracování květin (typ RIKKA). Bohaté zlaté, bronzové, nebo porcelánové nádoby se začínají objevovat od 12. století. V 16. století se začíná konkurovat chrámovému způsobu úpravy květin a to s rozvojem čajového obřadu. Jsou to typy RIKKA a CHABANA. Učenec Ono-no-Imoko, inspirující se cestami do Číny, formuloval několik zásadních pravidel úpravy květů a založil první školu umění ikebany v Japonsku zvanou IKENOBO „kněz u jezera“, která dodnes funguje v Kjótu u chrámu Rokkakudo. Tato škola formuje základní zákonitosti aranžmá typu RIKKA (sedm vrcholů), na které později navázalo mnoho dalších škol.⁸³

V 17. století se začal rozvíjet typ NAGEIRE, založený právě na jednoduchosti. V tomto období se náboženský význam ikebany snižuje, aranžování se stává světskou záležitostí, postavené na úroveň umění. V 18. století škola IKENOBO prochází největším rozkvětem a v 19. století se zvyšuje obliba aranžování květin do plochých nádob – typ MORIBANA, který vytvořil mistr Ushin Ohara v roce 1895.⁸⁴

Ve 20. století dochází k rozvoji nových typů a stylů úpravy květin, které podléhají pronikáním západního vkusu do japonských domácností. Po roce 1945 začínají vznikat nové typy a méně obvyklé styly klasických typů ikebany. Aranžmá se začíná oprost'ovat od tradičního tvarosloví a uspořádání.⁸⁵

⁸² BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 212

⁸³ tamtéž, s. 212

⁸⁴ tamtéž, s. 213

⁸⁵ tamtéž, s. 213

3.2.2 Zásady tvorby ikebany

V tomto ohledu je nutné zohlednit mnoho faktorů, které jsou velmi složitě kombinovány a vyžadují zkušeného a odborně poučeného tvůrce. Vhodná nádoba, pečlivě vybraný materiál, typ ikebany a odpovídající prostředí jsou považovány za jednotný celek.⁸⁶ Důležitá je pro kompozici asymetrie – lichý počet bodů (1,3,5,7,9,11 a více). Pouze výjimečně lze použít dva květy, jako jsou např. květy pivoňek z důvodu velikosti. Aranžmá jsou převážně jednostranná, nebo se na ně člověk dívá shora. Prostorovost je tvořena základními liniemi, které tvoří tři základní principy – nebe (shin), člověka (soe) a zemi (hikae). Aranžmá vychází z jednoho bodu v nádobě a je podřízena délce nejdelší hlavní linie shin, která je odvozena z rozměrů použité nádoby. Délka linie shin odpovídá součtu výšky a šířky nádoby. Kompozice celého aranžmá se úzce vztahuje k pozorovateli – ten je jako slunce, za kterým se „otáčejí“ květiny a umožňuje tak pocítit určitou „komunikaci“ mezi květy a jejich pozorovatelem, jenž se udává kouzlu meditace. Rostliny by si měly zachovat přirozený tvar, sklon listů a postavení květů a pokračovat tak v iluzivním růstu.⁸⁷

Právě z těchto důvodů by měl být zohledněn druh rostlin, např. větve stromů by měly být naaranžovány výše než výhony keřů. Rostliny z hor by měly být umístovány výše než rostliny z nížin. Důležitost je také kladena na správném umístění ikebany v interiéru. U klasické ikebany není dovoleno umísťovat více než **jedno** květinové aranžmá v místnosti.⁸⁸

3.2.3 Rostlinný materiál a jeho symbolika

Ikebana a její uspořádání podléhají ročním obdobím – určité rostliny a jejich části mají v sobě několik symbolických významů. Např. lotosový květ a list jsou symbolem obnovujícího se života, krásy a milosti boha, z květu lotosu se narodil Brahma. Chryzantéma je ztělesněním slunce na zemi a rovněž symbolem důstojnosti, vyrovnanosti a pokory. Bambusové výhony a listy symbolizují ideální osobnost a mužskou rozhodnost. Na jaře se v ikebaně objevují výrazné dynamické křivky, linie stonků a řapíků. Druhově velmi bohatá jsou letní aranžmá. Např.

⁸⁶ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4, s. 214

⁸⁷ tamtéž, s. 214

⁸⁸ tamtéž, s. 214

orosená lilie je obvyklým symbolem letního dne. Podzim je střídmy v uspořádání květů a zima se nese v duchu poklidných kompozic, ale také výběru barev a linií.⁸⁹

Barvy nesou v sobě jak mužský, tak ženský rod. Mezi mužské barvy patří jasnější a ostřejší tóny pohybující se ve spektru mezi červenou, purpurovou a růžovou. Naopak ženské barvy jsou tlumené a patří sem bílá, odstíny modré a žluté. Až do poloviny 19. století se aranžovalo spíše s pastelovými barvami.⁹⁰

Také plynutí času má svou symboličnost. Minulost je projevem rozvinutých květů a suchých, nebo zasychajících listů. Přítomnost je projevem rozkvetlých květů a rostlin v nejlepší kondici, kdežto budoucnost je ukryta v poupatech květů a rašících výhoncích (např. kamélie jsou předzvěstí jara a větévky planých třešní vyjadřují končící zimu).⁹¹ Správná volba květů a rostlin je proto tak důležitá pro vytváření ikebany. Určité květiny jsou spojovány s jistým obdobím roku a bylo by závažné je používat v jiných obdobích. Z těchto důvodů se také nedoporučuje používat rychlené květy kvetoucí mimo svou obvyklou dobu.⁹²

3.2.4 Typy a styly ikebany

V úvodu této kapitoly bych se chtěla zmínit, že aranžování ikebany je velice komplikované umění. Typy a styly ikebany podléhají tradicím a zvyklostem každé školy ikebany. Znalosti a dovednosti jsou postupně zdokonalovány a předávány mistry z generace na generaci. Proto se objevuje v mnoha publikacích mnoho názvů typů, stylů a další odborné terminologie. Toto vše nám Evropanům komplikuje orientaci v problematice aranžování ikebany.⁹³

Japonská teorie úpravy květin rozlišuje dva základní typy aranžmá MORIBANA a NAGEIRE. Z hlediska vývoje ikebany jsou však rovněž důležité typy SEIKA a JIYU–BANA.

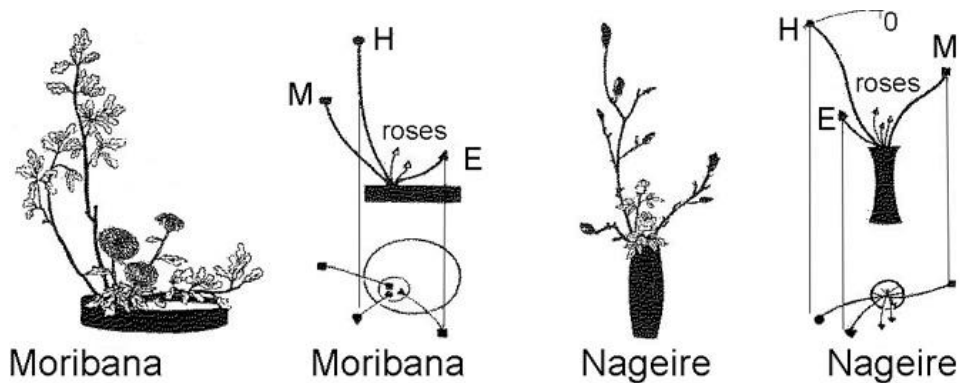
⁸⁹ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4, s. 214

⁹⁰ tamtéž, s. 214

⁹¹ tamtéž, s. 215

⁹² tamtéž, s. 215

⁹³ tamtéž, s. 216

Obrázek 5: Základní typy aranžmá, Moribana a Nageire
(zdroj: http://www.owt.com/rosesociety/arranging/art_arranging_oriental.html)

MORIBANA – ve volném překladu „záplava, nebo hromada květin“ se rozvíjí od druhé poloviny 19. století. Je přírodní kompozicí z pečlivě vybraných květin a rostlin symbolizující určitou přírodní scénérii. Skupinky řezaných květů a výhonů mají předem definované uspořádání základních linií (shin, soe, hikae). Pro danou kompozici se používá nízká a plochá nádoba, ve které je průměr hrdla daleko větší než její výška. Nádoby jsou obvykle z keramiky, skla, kovu, dřeva, nebo porcelánu a jsou vyplněny vodou. Pro upevňování rostlin se používá kenzan, nebo více kenzanů, které jsou rafinovaně zakryty kamínky, pískem, mušlemi aj.⁹⁴

Obrázek 6: ukázka aranžmá typu Moribana
(zdroj: <https://ikebanaritva.wordpress.com/tag/moribana/>)

⁹⁴ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4, s. 217

NAGEIRE - ve volném překladu „vložený, vhozený, prostrčený dovnitř“. Tento typ vznikl ve 2. polovině 16. století. Jedná se o aranžmá ve vysoké váze, jejíž výška je větší než průměr hrdla. Nádoby jsou cylindrického nebo válcovitého tvaru. U tohoto typu se používá složitější způsob upevnování rostlin pomocí různých větviček, klubek drátu, nebo dalších speciálních stojanů. V úzkých vázách lze také použít spirálovitě stočený pruh tuhého papíru, který se vkládá do hrdla nádoby. Je to vlastně jako pružná zátka do níž se vkládají a proplétají květiny mezi jednotlivými částmi papíru. Typ NAGEIRE patří mezi formální úpravy ikebany – používané pomůcky jsou části větviček, které se upevňují asi 2 cm pod okraj nádoby, nebo jiné podpůrné stojany a držáky (oblázky, papír, klubko drátu aj.) uvnitř nádoby. Nepoužívá se zde kenzan.⁹⁵

Obrázek 7: ukázka aranžmá typu Nageire
(zdroj: <http://ikebanabeautiful.com/color-space-ikebana-fresh-flowers/>)

3.3 Závěr

Japonská ikebana má v sobě ohromnou specifikou, nenapodobitelnost v tvůrčím přístupu, a proto je předmětem obdivu a úcty. Každý, kdo se setká s japonskou úpravou květin, by měl být touto formou citově i esteticky osloven. V mnohých lidech vyvolává touhu po vytváření krásy na základě trpělivosti a sebekázně. Ikebana je také záležitostí ohromné zručnosti poradit si s rostlinným materiálem, jeho úpravou a upevněním na kenzan v míse, nebo složitější technikou úpravy ve vyšší nádobě.⁹⁶ Na rozdíl od malířských výtvarných děl např. barokního umění, je

⁹⁵ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4, s. 217

⁹⁶ KOŽUŠNÍKOVÁ, Dagmar. *Ikebana*. Ilustroval Vlasta KAHOVCOVÁ. Praha: Magnet-Press, 1995. Magnet hobby. ISBN 80-85847-26-4. s. 16

ikebana záležitostí pomíjivou, protože květy uvadnou. Vlastně je to jakési umění okamžiku. Síla ikebany spočívá hlavně v meditaci nad rostlinou, zaujetí krásou a jedinečností květiny. Ikebana je kromě estetického poslání také jednou z forem poznání a seberealizace.⁹⁷ Oproti období baroka se vyznačovalo přeplněností prostoru, pompézností, jak kytic ve vázách či nádobách, tak honosnou výzdobou nejen interiérů. Působilo dojmem okázalosti, bohatosti, moci. Květinové obrazy si objednávala nejnáročnější klientela a květiny byly pouze výsadou šlechty, která chtěla na sebe ukázat svou vznešeností. V této době byla zakládána honosná šlechtická sídla, bohatě zdobené fontány a zahrady. Myšlenka o marnosti, o *vanitas*, představuje „vůdčí motiv“ barokního století. Málokdo se mohl vyhnout kázáním o pomíjivosti všech pozemských věcí.⁹⁸ V baroku byly hojně užívané růže stolisté, lilie, kosatce, řepčíky, slunečnice, tulipány, karafiáty, ostrožky, pivoňky, máky, sasanky. Typ aranžmá bylo mohutné, dynamické, barevně různorodé s linií S. Nádoby se užívaly keramické, kameninové a skleněné. Oproti na Dálném východu (Čína, Japonsko) byly hojně používané chryzantémy, kosatce, narcisy, pivoňky, lotosy, kamélie, broskve, meruňky, bambusy, větve borovic, cedrů a cypřišů. Typem aranžmá byla ikebana. Používaly se zde misky a vázy z pálené hlíny, porcelánu, skla, kovu, dřeva a bambusu.⁹⁹

Výše uvedené estetické zákonitosti ikebany jsou v souladu s evropským způsobem myšlení, ale aranžérský styl, který představuje asijskou vazačskou školu, je spíše filozofií než řemeslem. Základem aranžování ve stylu ikebany je dodržování vzájemných proporcí a kontrastů v rozložení materiálu. Celé aranžmá musí mít velmi čistý jednoznačný obrys. V tomto bodě se ikebana stala nejdůležitějším přínosem pro evropskou floristiku, protože naše školy o přehlednost a čistotu linií příliš nedbaly.

⁹⁷ KOŽUŠNÍKOVÁ, Dagmar. *Ikebana*. Ilustroval Vlasta KAHOVCOVÁ. Praha: Magnet-Press, 1995. Magnet hobby. ISBN 80-85847-26-4, s. 116

⁹⁸ TOMAN, Rolf, ed. *Baroko: architektura, sochařství, malířství*. 2., upr. vyd. Přeložil Dagmar LIEBLOVÁ, přeložil Miroslava NAUMANNOVÁ, přeložil Marek VAJCHR. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5, s. 431

⁹⁹ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4, s. 32

4 Estetické a ekologické aspekty aranžování květin

Pro dospělého není vždy lehké udržet v mezích touhu dětí po volnosti a přimět je k ohleduplnému vztahu k přírodě. Nadšení dospělého a jeho radost z přírody působí na děti nakažlivě. Vzor vedoucího jim pomáhá najít správný přístup. Láska k přírodě a vystopování souvislosti jevů v ní mají přednost před pouhými vědomostmi.¹⁰⁰ Právě bezprostřední kontakt s přírodními materiály a široká možnost kreativního využití podněcuje tvůrčí potenciál každého floristy, a to ať se jedná o zkušeného profesionála – prodejce květin nebo dítěte, které je do tajů floristiky zasvěcováno pod dohledem zkušeného vychovatele-floristy nebo pedagoga obecně. Nutno zdůraznit, že lidská fantazie čerpá nejen z nevědomých sil, ale také ze zásobárny pamětních představ. Některé představy jsou obzvlášť vhodné ke znázornění nevědomých témat a motivů. Spojí-li se nevědomý psychický námět s představou, vzniká symbol, který se může vynořovat ve snech, v mýtech, náboženství či umělecké tvorbě.¹⁰¹

Estetické aspekty jsou floristikou propagovány nejen v souvislostech se skutečností, že většinu samotných květin lze považovat za esteticky vhodně zvládnuté celky samy o sobě, protože květiny rozjasňují svou přítomností interiér každé místnosti a vnášejí do ní své barvy, život i dobrou náladu, ale i v souvislosti se skutečností, že za smysl floristiky je považována snaha o sladění jednotlivých barev a tvarů s okolním prostředím.

4.1 Estetika

Estetika jako taková je vědní obor, který se zabývá krásou. Tato nauka pojednává o poznávání a hodnocení krásy jako vlastnosti dané každému jevu a předmětu. Současná estetika učí, podle jakých zásad má člověk předměty vytvářet, aby odpovídaly obecným požadavkům na krásu.

Tyto zásady estetiky jsou výsledkem činnosti mnoha generací, většinou byly vytvořeny na základě pozorování přírodních jevů, které člověka upoutaly jedinečností svého vzhledu např. tvar, barva, struktura, textura, plocha. Vzhledem k tomu, že tyto zásady převzala celá lidská společnost, staly se zákonitostmi, které mají více méně dlouhodobou platnost.

V kroužku aranžování květin, kde je výsledkem práce výrobek, který by měl odpovídat obecným představám krásy, je znalost estetických zásad velmi potřebná. Florista nemá za úkol

¹⁰⁰ Viehoffová, H., Reyusová, E.: *Jak s dětmi trávit volný čas. Náměty, nápady, návody pro děti od 4 do 14 let.* Praha: Portál 2000, s. 11

¹⁰¹ Plháková, A.: *Učebnice obecné psychologie.* Praha: Academia 2007, s. 252

kopírovat vybrané úseky živé přírody, ale musí vytvářet dílo, které svým vnitřním citovým nábojem přírodu převyšuje. Přírodním prvkům musí ponechat jejich původní přirozenou krásu – linii, tvar, barevnost, texturu, strukturu a také sám florista vnáší do svého výtvaru další hodnotu, která v přírodě často chybí – utříděnost, rytmus, rovnováhu s úmyslem vytvořit kompozici, která odpovídá současné představě o dokonalé kráse.

Toto je velmi složitý úkol, vybrat z živé přírody ten nejkrásnější prvek a vlastní tvorbou sestavit v celek, který neporuší jeho přirozenou krásu, ale sám utvoří krásu novou – tato činnost je velmi blízká výtvarnému umění. Daný výtvar, výrobek by měl vyvolávat v pozorovateli ušlechtilé představy a citově jej motivovat.

4.2 Základní estetické prvky

4.2.1 Bod

Bod je základním prvkem kompozice. Sám není výrazný, ale v pohybu jedním směrem vytváří linii (tou může být přímka, nebo křivka).

Specifickým bodem v aranžování je těžiště kompozice. Je to jakýsi pomyslný bod, ze kterého se v aranžmá rozbíhají linie. Těžiště musí být zřetelné a přitahovat pozornost aranžéra i diváka. Je ale také pravda, že ne všechny dekorace musejí mít těžiště.¹⁰²

Obrázek 8: „bod“ ze skořápek jako základní prvek kompozice
(zdroj: foto autora)

¹⁰² BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 36

4.2.2 Linie

Linie je skupina bodů určitého směru. Patří k nejvýznamnějším výrazovým prostředkům, se kterými aranžér pracuje. Linie vymezuje myšlenkovou konstrukci každého díla a udává charakter aranžmá. Přímé linie neboli přímky vznikají přímočarým pohybem bodu v prostoru. Podle směru pohybu rozlišujeme horizontálu, vertikálu a diagonálu. Nepřímé linie neboli křivky jsou daleko přirozenější než přímky. Jejich základní vlastností je neklid, pohyb, napětí, dynamičnost. Křivky mohou být vlnité, obloukovité, spirálovité, esovité.¹⁰³

Obrázek 9: Vertikální linie – navozuje pocit výšek, lehkosti, pohybu ke slunci
(zdroj: foto autora)

¹⁰³ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 38

4.2.3 Plocha

Plocha vzniká tehdy, dá-li se linie do pohybu určitým směrem. V aranžování se s plochou setkáváme nejčastěji tak, že obklopuje aranžmá. Jako plochu vnímáme také povrchy nádob a rostlinné nebo technické prvky (hladká, drsná, matná, lesklá apod.). Druhotně ovlivňuje texturu. Nejjednodušším způsobem v aranžování je rozmístění stejných prvků na ploše ve stejných vzdálenostech. Toto je založeno na metrické řadě – využití např. při tvorbě hladkého těla věnce, kulaté kytice, koule, kužele s uzavřeným a kompaktním povrchem. Aranžmá působí velmi čistě, klidně, až monotónně, je výškově zcela vyrovnané.¹⁰⁴

Obrázek 10: typické aranžmá plochy "metrická řada"
(zdroj: foto autora)

¹⁰⁴ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 43

4.2.4 Tvar

Je významným kompozičním prvkem. Každá nádoba, nebo základ dekorace na který aranžmá zhotovujeme, má určitý tvar. Rozdílné tvary mají samotné květy, listy, plody... ale i doplňkové materiály (perličky, ulity, kůra stromu, skleněný střep apod.). Současně z těchto různých tvarů vytváříme tvar nový – výsledný tvar kompozice. Ten je dán vnějším ohraničením plochy, nebo tělesa. Základní geometrické tvary jsou obdélník, čtverec, trojúhelník, kruh.¹⁰⁵

Obrázek 11: geometrický obrazec jako základ dekorace
(zdroj: foto autora)

¹⁰⁵ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 44

4.2.5 Textura

Vyjadřuje charakter, či kvalitu povrchu plochy. K vyjádření textury jako kvality povrchu plochy používáme různé termíny – hladká, mdlá, lesklá, měkká, vlnatá, drsná, transparentní... Textury jsou obzvláště silným výrazovým prostředkem u kompaktních aranžmá, u kterých nevnímáme hloubku prostoru, ale pracujeme s uzavřeným povrchem (obrázky, kompaktní kužele, koule, kytice atd.).¹⁰⁶

Obrázek 12: textura aranžmá, zvýrazňující povrch plochy
(zdroj: foto autora)

¹⁰⁶ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 50

4.2.6 Struktura

Strukturu chápeme jako složení, konstrukci díla, či kompozice. Nejdůležitějším výrazovým prostředkem k vyjádření struktury jsou linie. Ty určují vnitřní řád aranžmá, zdůrazňují ho a umožňují být mu pochopeným.¹⁰⁷

Obrázek 13: jednotlivě zakomponované linie, tvořící celkovou strukturu aranžmá
(zdroj: foto autora)

¹⁰⁷ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4, s. 54

4.2.7 Barva

Barva je nejpůsobivější estetický prvek. Jako taková tvoří nejvýraznější vlastnost floristické kompozice. Až důkladnější pozorování kompozice odhalí její další prvky (např. texturu, linii, tvary, plochy apod.). Barva je proto kompoziční prvek, jenž může celé dílo výrazně podtrhnout, nebo naopak snížit jeho estetickou hodnotu.¹⁰⁸

Z hlediska výtvarného použití dělíme barvy na pestré a nepestré – neutrální. Pestré jsou všechny spektrální barvy (12), nepestré jsou bílá a černá a mezi nimi leží tzv. žebříček šedi. Vzhledem k tomu, že téměř každá rostlina obsahuje zelenou barvu, považuje se ve floristice za neutrální barvu i barva zelená.

Obrázek 14: barva jako jeden z prvních vjemů celého aranžmá
(zdroj: foto autora)

¹⁰⁸ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 54

Pro tvorbu barevných kombinací se používá grafická pomůcka – Ittnova klasifikace barev do dvanácti polí, vycházející z rovnostranného trojúhelníku, vepsaného do kružnice.¹⁰⁹ Barvy ležící v kruhu proti sobě se nazývají barvy velkých vzdáleností a vytvářejí barevný kontrast – žlutá a modrofialová, zelená a purpurová. Pokud vložíme do středu barevného kruhu rovnostranný trojúhelník nebo čtverec, jejich špičky a rohy ukazují na barvy malých vzdáleností, které spolu vytvářejí soulad – harmonii.

Obrázek 15: Ittnova klasifikace barev do dvanácti polí,
(zdroj: <https://www.akamonitor.cz/articles/viz-komun-bar-kruh.htm>)

Hloubka prostoru se zvyšuje tehdy, pokud jsou ve středu aranžmá umístěny syté, tmavé a chladné barvy. Jasně, teplé a světlé barvy patří na povrch (okraj) aranžmá.

Obrázek 16: „hloubka“ prostoru vytvořená prostřednictvím barev.
(zdroj: foto autora)

¹⁰⁹ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 55

4.3 Základní estetické zákonitosti floristické kompozice

Jednotnost kompozice

- **Logická** – výrobek je zhotoven z prvků, které k sobě logicky patří
- **Morální** – má působit na vytváření ušlechtilých pocitů a představ
- **Estetická** – jednota použití všech estetických zákonitostí

Výsledkem této jednoty je dokonalá krása celého výrobku, výtvoru.

4.3.1 Harmonie a kontrast

Kompozice by měla být řešena buď harmonicky, nebo kontrastně. Při harmonické kompozici vytváříme soulad spojováním prvků, které se navzájem doplňují velikostí, tvarem a barvou. Takto řešené výrobky, výtvořiny působí klidně, uceleně a jsou celkově jemnější.

*Obrázek 17: harmonická kompozice
(zdroj: foto autora)*

Porušíme-li harmonii v jedné, nebo více vlastnostech, vzniká kontrast. Kontrastně vytvořené aranžmá působí dynamičtěji, vyvolává vzrušení a rychleji upoutá pozorovatele. Použitím většího množství kontrastů v jedné kompozici však může vzniknout nežádoucí chaos.

*Obrázek 18: Protiklad k harmonické kompozici – kontrast
(zdroj: foto autora)*

4.3.2 Rovnováha

Je důležitá a to jak opticky, tak prakticky – nevyvážené aranžmá není stabilní. Každá kompozice musí mít jednotlivé části rozloženy podle horizontální i vertikální osy.

Optická hmotnost v rovnováze – čím dále umístíme materiál od vertikální osy, tím větší prostor bude zaujímat a tím více se bude zvětšovat jeho optická hmotnost. Na zvětšování optické hmotnosti má vliv i velikost a barva používaného materiálu – čím jsou květy větší, zeleň mohutnější a zbarvení tmavší, tím větší se zdá hmotnost celé kompozice.

Obrázek 19: rovnováha ve vertikální i horizontální ose
(zdroj: foto autora)

4.3.3 Metrum a rytmus

Metrum je nejjednodušší opakování prvků, které se od sebe ničím neliší, jsou zcela identické a opakují se ve stejných vzdálenostech.¹¹⁰

K základním vlastnostem metrické řady patří: jednoduchost a srozumitelnost, snadná kontrolovatelnost, rovnoměrnost a plynulost, ale také čistota, klid, monotónnost, fádnost až únava.¹¹¹

Obrázek 20: rovnoměrné opakování prvků tvořících „metrum“
(zdroj: foto autora)

¹¹⁰ BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4., s. 71

¹¹¹ tamtéž, s. 72

Rytmus dává celé kompozici životnost. Rytmus vzniká střídáním prvků výrazných s méně výraznými. K základním vlastnostem pravidelné jednoduché rytmické řady patří: jednoduchost a srozumitelnost, rovnoměrnost a plynulost, ale také čistota, klid.¹¹²

Obrázek 21: střídání více či méně výrazných prvků tvořících „rytmus“
(zdroj: foto autora)

¹¹² BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4., s. 74

4.3.4 Proporcionalita

Je jedním z nejdůležitějších principů k docílení harmonie. Jsou to vlastně poměry jednotlivých částí celé kompozice. Proporcionalita je důležitá, když sestavujeme z jednotlivých komponentů (prvků) výsledné aranžmá. Ve floristice je nejvíce používáno pravidlo zlatého řezu, které je nejběžnější k poměru 3:5. Tento poměr souvisí s proporčností ideálu lidského těla, jak ji uplatňovali výtvarní umělci již ve starověku. Hlava tvoří jednu osminu lidského těla, její výška násobena pěti tvoří rozměr od chodidla k pasu a násobena třikrát vytváří výšku od pasu po temeno hlavy.

Použití při aranžování je následující – když máme vázu vysokou 30cm, květy a zeleň budou mít od okraje vázy po nejvyšší bod 50cm. Celá kompozice bude měřit 80cm, tedy poměr 3:5.

Obrázek 22: pravidlo „zlatého řezu“
(zdroj: foto autora)

4.4 Rozvoj kreativity u dětí

Poznáváním uměleckých děl i estetické stránky skutečnosti se rozšiřuje u vychovávaného jedince okruh jeho představ o přírodě a společnosti, o práci i o mezilidských vztazích. Tak estetická výchova těsně souvisí s výchovou rozumovou.¹¹³ Každé květinové aranžmá lze považovat za originální umělecké dílo, a to už jen s ohledem na rozmanitost použitých komponentů nebo v souvislosti s autorovým pojetím konkrétních tvůrčích představ. Tím, že umělecké dílo může být zároveň výrazem hodnocení určitého jevu, pomáhá utvářet i vztahy jedince ke skutečnosti: kladný vztah ke společnosti, k lidem, k přírodě, k práci, k hodnotám i celkový kladný vztah k životu – radostný životní pocit.¹¹⁴

Kreativita – nebo chcete-li tvořivost – má mnoho podob a je pro budoucí úspěšnost dítěte nesmírně důležitá. Bohužel není jednotný pohled na to, co to vlastně kreativita je a jak ji systematicky rozvíjet. Navzdory tomu, že se jí zaštiťuje doslova kdekdo a že každý tvrdí, jak ji podporuje a rozvíjí, ne vždy je to pravda. Stalo se z toho moderní, líbivé a marketingové klišé.¹¹⁵ Nejen psychoanalytici, ale také představitelé jiných psychologických škol se domnívají, že kořeny lidské tvořivosti je třeba hledat především v období předškolního věku, kdy je fantazie a její produkty důležitou součástí psychického dění. Z vývojového hlediska předchází rozvoj fantazie vývoji logického myšlení.¹¹⁶ Lze ji např. definovat jako komplexní schopnost, která je výsledkem zdařilé syntézy kognitivních schopností, vlastností osobnosti a některých motivů. Projevuje se produkcí nových, původních a vhodných (vyhovujících) myšlenek a nápadů.¹¹⁷ S ohledem na relativní bezbřehost možností realizace květinových vazeb lze floristiku považovat za jeden z nejkreativnějších oborů lidské činnosti. Je to právě fantazie, která je snad vlastní všem dětem ve školním věku a jejíž rozvoj lze u nich poměrně nenáročným způsobem i nadále podporovat a rozvíjet. Právě floristika tyto možnosti nabízí doslova plnými hrstmi.

Ruku v ruce se správným rozvojem kreativity jde i rozvoj správných pracovních nebo morálně-volních návyků a vlastností dítěte. Můžeme tedy říci, že pokud budeme správným způsobem podněcovat rozvoj kreativity, pak budeme příznivě působit na správné vlastnosti svého dítěte a

¹¹³ Jůva, V.: *Estetická výchova, vývoj – pojetí – perspektivy*. Brno: Paido 1995, s. 41

¹¹⁴ tamtéž, s. 41

¹¹⁵ Hubatka, M.: *Úspěšní vychovávají své děti jinak*. Brno: Edika 2014, s. 26

¹¹⁶ Plháčková, A.: *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia 2007, s. 251

¹¹⁷ tamtéž, s. 294

naopak. S rozvojem a systematickým budováním správných vlastností budeme podněcovat i kreativitu svých dětí.¹¹⁸ Z tohoto důvodu je nutné tvořivé dítě pověřovat jen takovými úkoly, o kterých máme za to, že je dítě bez větších obtíží zvládne a případné neúspěchy tak vhodným způsobem minimalizovat. Tvořivá činnost často vede k vyřešení určitého problému a k odstranění napětí, které ho doprovází. Tvůrčí produkt uspokojuje potřeby, je rozumný a účelný.¹¹⁹

Dále si ukážeme, jak tvořivé jedince či procesy identifikovat. Jednu z teorií tvůrčího procesu předložil Graham Wallas v roce 1926. Dle této teorie probíhá tvůrčí proces ve čtyřech základních fázích. Wallas je pojmenoval takto: **příprava, inkubace, osvícení a ověřování**.¹²⁰

Fáze tvůrčího procesu

Příprava. Je to počáteční fáze, v níž začíná jedinec hledající řešení problému shromažďovat informace o problému, který by měl být vyřešen. Způsob, jak by se toho mělo dosáhnout, existují dvě protichůdné domněnky:

- dozvědět se maximum z dané problematiky, shromáždit veškerý podstatný materiál vztahující se k němu a osvojit si podstatu problému.
- originální myšlenku může odrazovat přílišná obeznamenost, obzvláště „knižní vědění“.

Inkubace. Další shromažďování informací nebo přemýšlení nad problémem by bylo kontraproduktivní. Nové myšlenky by bylo možné vytvořit a jejich původcem je nevědomá mysl. Je lépe uchopitelné zanechat snahy o vyřešení problému a ponořit se tak do nevědomé mysli. V tuto chvíli se nesmí na problému záměrně pracovat.

Osvícení. Jedinec hledá řešení a zažívá náhle hluboké ponoření do problému. Tento děj je v okamžiku, kdy se objevuje nový nápad, řešení nebo neznámý vztah. Toto vede k vědomému procesu, který spočívá v pojmenování nebo označení dříve neznámé myšlenky.

Ověřování. Jedinec zkouší a ověřuje řešení, což je nejpodstatnější aspekt kreativity. Schopnost poznat, kdy se řešení hodí k problému, je zcela nezbytnou součástí tvůrčího procesu.¹²¹

¹¹⁸Hubatka, M.: *Úspěšní vychovávají své děti jinak*. Brno: Edika 2014, s. 28

¹¹⁹Plhánková, A.: *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia 2007, s. 294

¹²⁰HAZUKOVÁ, Helena. *Didaktika výtvarné výchovy VI.: tvořivost a výtvarná výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-434-1. s. 25

¹²¹ tamtéž

4.5 Materiální vybavenost kroužku

Za výhodu floristického kroužku lze považovat skutečnost, že k jejímu vybavení jsou potřebné nástroje, které se nacházejí snad v každé domácnosti, přičemž soubor těchto předmětů lze postupně doplňovat a rozšiřovat právě v souvislosti s rozvojem tvůrčí fantazie a entuziasmu jednotlivých floristů. Pro provádění květinových aranžmá potřebujeme kromě květin nebo květinových vzorů i celou řadu dalších náradí a pomůcek, které nám napomáhají při tvorbě dané kompozice.

Náradí – nůž zahradnický, vylamovací nůž, nůžky aranžérské a kancelářské, kleště na drát, tavná lepicí pistole.

Pomocný materiál – ten pomáhá aranžérovi vytvořit kompozici a musí být použit tak, aby nebyl v kompozici patrný. Někdy může současně plnit funkci i dekorační, estetickou, důležité je, abychom v oné kompozici tuto funkci přiznali a zdůraznili ji, aby výsledný efekt nevypadal jako náhoda, ale jako záměr.¹²² Nejčastěji používáme ke zhotovení dekorace zelenou aranžovací hmotu (Oasis). Naopak, když používáme barevnou aranžovací hmotu (Oasis Rainbow), necháme ji v kompozici vyniknout.

Vázací materiál – vázací lýko, vázací provázek, gumičky, různé pásky pro začišťování rostlin a speciální pásky.

Fixační, výplňový a zátěžový materiál – různá lepidla (univerzální – Kanagon, Herkules, Kores). **Fixační a výplňový materiál** – sádra, montážní pěna, polystyren. **Zátěžový materiál** – silonový vlasec, ocelová lanka.

Ostatní pomocný materiál – různé druhy plastů, hroty, držáky na svíčky, ampule a baňky, elektrikářské spojky, přísavky, držák na korsáž.

Výrobky z drátu a kovu - vázací drát na cívce, vázací drát včelařský, drát sekaný, různé dekorační drátky, papírový drátek, andělské vlasy, drátěné pletivo (králíkářské).

Kámen – písek, drť, štěrk různých frakcí, kameny větších rozměrů a balvany.

Sklo – skleněné korálky, kytičky, perličky, krystaly, skleněné kuličky, pecky, střepy v různých velikostech, zkumavky a baňky.

Papír – balicí, novinový, lepenkový (karton), krepový, celofán, tapetový.

¹²² BITTNEROVÁ, Marie. *Floristika*. Praha: Profi Press, 2011. ISBN 978-80-86726-43-4. s. 81

Textil – stuhy, netkaná textilie, šifon, plátno, satén, krajka, organza, různé filcy.

Dřevo – pedig, proutí, bambusové tyče, různé štěpky, dřevěné podložky, kolíčky, párátko a špejle.

Ostatní dekorační materiály – sláma a seno, mechy, přírodní vlákna – lýko, provázky, sisalové vlákno, kokosové vlákno, juta.

Nádoby ze skla, kovu, keramiky, umělé hmoty, dřeva, papíru a textilu, které uvažujeme použít při aranžérských pracích, si opatřujeme těsně před samotnou aranžérskou činností v souladu s plánovaným projektem příp. spolu s čerstvými květinami.

4.6 Spolupráce s rodiči, místními úřady a zájmovými organizacemi

Charakterizované formy zájmové činnosti lidí ve volném čase jsou vysoce náročné na organizaci, na materiální a prostorové vybavení, na kvality jejich vedoucích. Jsou vždy pečlivě sledovány a vyhodnocovány jejich účastníky.¹²³ Jakékoliv zájmové konání je odsouzeno k tomu, aby při svém vzniku i v průběhu svého provozování naráželo na různé překážky a bariéry, bez nichž si jakoukoliv oficiální činnost prakticky nelze představit. Takovou bariérou může být třeba nedostatek volného času, nedostatek finančních prostředků, materiální zázemí a mezilidské vztahy v lokalitě, nepochopení pro potřeby dětí a mládeže, odpor rodičů, nedostatek vhodných příležitostí, nedostatek vrstevníků stejných zájmů apod.¹²⁴

Spolupráce s rodiči, místními úřady a jinými zájmovými organizacemi je tedy pro zřízení a následné provozování kroužku floristiky takřka životně nezbytná. Před samotným založením kroužku je nutné formálním či neformálním dotazníkovým šetřením zjistit případný zájem mezi rodiči o případné umístění dětí do tohoto zájmového kroužku. V případě zjištění dostatečného zájmu ze strany rodičů o tento způsob kulturního a zájmového vyžití dětí je nutno vstoupit do vztahu s místním úřadem, který může ke zřízení zájmového kroužku zaujmout jak kladné, tak záporné stanovisko.

Při posuzování relevantnosti případného zřízení zájmového kroužku je kromě finanční náročnosti jeho provozu, kterou lze považovat v současné době za faktor rozhodně stěžejní a dále možnosti vhodného personálního obsazení jeho vedení, posuzován i případný přínos

¹²³ Spousta, V. a kol.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996, s. 36

¹²⁴ Hájek, B., Hoffmann, O.: *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT 2004, s. 29

existence dětského aranžérského kroužku pro společnost, resp. pro nejbližší okolí. Kromě propagované skutečnosti, že určitá část dětské populace bude mít zřízením aranžérského kroužku zajištěno smysluplné trávení určitého časového spektra svého mimoškolního času, nutno vyzdvihnout, že aranžérské práce dětí zdobí v současné době společné prostory Základní školy a Městského úřadu v Rožďalovicích při provozování Akademie, jsou nezbytnou součástí každoročního setkání se seniory obývající Domov důchodců v Rožďalovicích, spolupodílejí se na výzdobě společenského sálu při příležitosti setkání seniorů, nebo se zúčastňují floristických soutěží v nedalekém Kopidlně, kde se umísťují na předních příčkách. Právě spolupráce s Domovem důchodců v Rožďalovicích nebo Městským úřadem, lze považovat za jakýsi katalyzátor bohaté činnosti dětského kroužku. Tato probouzí v dětech skryté možnosti, evokuje jejich fantazii a podporuje v nich další tvůrčí nadšení.

5 Praktická část:

5.1 Projekt kroužku „Vazba a aranžování květin“

Pro mnohé je aranžování květin něčím víc, než by mohlo být. Navštěvují a účastní se výstav, prohlížejí vystavené exponáty, mluví s odborníky a soustavně se snaží o nové techniky a styly. Pro někoho je aranžování květin stravujícím koníčkem.¹²⁵ Mám za to, že kladný vztah ke květinám a všemu, co s nimi ať přímo nebo nepřímo souviselo, jsem získala od své babičky. Jako malé děvče, kam až moje paměť sahá, jsem byla stále obklopena květinami. Pro dítě vyrůstající ve vesnickém prostředí není žádným problémem, žít v souznění se vším, co nějak souvisí s přírodou a jejími produkty. Babička pak mému souznění s přírodou dala poněkud praktičtější nálepku a zasvětila mně do tajů vazby květin a jejich aranžování, aby takto vzniklá dekorace působila nejen vhodně v prostředí, kde má být umístěna, ale pokud možno i prakticky. Svůj kladný vztah ke všemu, co připomínalo květiny byť třeba jen vzdáleně, jsem si s sebou nesla prakticky celý život, později jsem absolvovala několik odborných kurzů souvisejících s vazbou a aranžováním květin a ve snaze předávat své nápady a zkušenosti mladším generacím jsem se s podporou vedení ZŠ a MŠ v Rožďalovicích stala vedoucí kroužku „Vazby a aranžování květin.“

V současné době předmětný kroužek navštěvuje 12 dětí ve věku od 10 do dvanácti let. Mladší děti se v kroužku seznamují se základy problematiky aranžování květin, jsou postupně zasvěcovány do tajů tohoto způsobu trávení volného času a starší děti považují svou účast v předmětném kroužku spíše jako přípravu na své navazující odborné vzdělávání nebo přímo na budoucí zaměstnání. Počet dětí v kroužku není nikterak limitován, což platí zejména ohledně jeho horní hranice, ale lze konstatovat, že výše uvedený počet dětí lze považovat za optimální, a to zejména z hlediska možnosti individuálního přístupu zejména k mladším účastníkům kroužku.

Cílem mého projektu je poskytnout všem, kdo chce realizovat takovýto kroužek s dětmi školního věku praktické informace a návody. Projekt může být použit v základní škole a zařazen do školního vzdělávacího programu, může také poskytnout inspiraci každému, kdo by se chtěl aranžování s dětmi věnovat. Osobně jsem projekt realizovala v základní škole, snažila jsem se ho tedy uzpůsobit podmínkám této školy. Není však nikde určeno, že tento projekt nemůže být použit kdekoli jinde a neměl by být žádný problém upravit ho pro podmínky jakéhokoliv

¹²⁵ Hessayon, D. G.: *Aranžování květin*. Praha: Beta-Dobrovský a Ševčík 2000, s. 84

zájmového útvaru či instituce, v současnosti kroužek provozuji doma ve své dílně z důvodu dostupnosti veškerého materiálu související s činnostmi v kroužku. V projektu jsou přesně a dopodrobna rozepsány realizované bloky a jednotlivé učební jednotky vztahující se k činnostem v daném bloku. Každý, kdo by chtěl projekt použít, může využít i jiné metody práce. Možností je neskutečně mnoho, každý může mít nápady na vylepšení nebo změnu, fantazii se meze nekladou. Jsou zde také uvedeny všechny používané pomůcky. Stačí tedy vzít projekt do ruky a bez většího přemýšlení podle něj pracovat. Jak již vyplývá z názvu a předchozí teoretické části, projekt je koncipován tak, aby odpovídal vývojovým specifikům dětí na základní škole. Cílem projektu je motivovat a aktivovat děti k vlastní činnosti. Vybrané postupy práce jsou skládány od nejjednodušších po složitější. Děti prostřednictvím aranžování květin experimentují a vymýšlejí nové výtvary a dekorace dle své fantazie.

Během celého roku dostávám motivaci na činnosti, jak z výtvorů člověka, tak výtvorů přírody. Snažím se tedy do mých vytvořených jednotek začlenit ty činnosti, které mě vážně zaujaly a z mého pohledu by mohly zaujmout i děti. Tyto činnosti jsem se snažila volit rozmanité a podnětné.

5.1.1 Samostatná činnost dětí

Tato činnost trvá zhruba 60 minut, podle náročnosti aranžmá a také záleží na rychlosti, šikovnosti a soustředěnosti dětí. Při práci dbám na to, aby děti pracovaly co nejvíce samostatně. Pokud je potřeba někomu pomoci, navádím je ke vzájemné spolupráci. Během činnosti děti neustále obcházím a komunikuji s nimi.

Po skončení činnosti děti uklidí své pracovní místo, odnesou svá aranžmá na místo, kde se vyfotografují, a potom se jdou společně umýt.

Před zahájením realizace vyučovací jednotky si určím dosažitelné cíle a výstupy, které by děti měly zvládnout při práci s květinami a jiným pomocným materiálem. Určím si také nejjednodušší postupy práce, zvládnutelné dětmi v ZŠ.

Cíle

Rozvíjet jemnou motoriku dětí 10 - 12 let. Umožnit rozvoj tvořivosti, představivosti a fantazie dětí školního věku. Vést děti k aktivnímu trávení volného času. Rozvíjet kreativitu dětí a

podporovat jejich spolupráci. Seznamovat se a aplikovat základní estetické zákonitosti floristické kompozice dle pravidel floristiky. Objevovat přírodu a její dary.

Očekávané výstupy

Dítě zvládne samo zpracovat, očistit, připravit a vytvořit jednoduché aranžmá dle pravidel floristiky. Hotové aranžmá dokáže dítě popsat. Umí samostatně pracovat a spolupracovat s ostatními. Dokáže si zorganizovat postup práce a práci dokončit. Dítě se dokáže z hlediska výtvarné výchovy obohatit o estetické cítění a vztah k umění. Podpoření jeho tvořivé schopnosti. Zvládne základní estetické zákonitosti floristické kompozice.

Očekávané přínosy

Z hlediska výtvarné výchovy v předmětném kroužku by si děti měly osvojit vnímání barev a jejich harmonii, nebo naopak kontrast, geometrické tvary, střídání různých technik. Tyto výtvarné základy pak využít při praktické činnosti umožňující tvořivou práci s rozličným materiálem, ve které uplatní svoji kreativitu, nebo nápaditost. Osvojení si manuální zručnosti potřebné pro vytvoření aranžmá a znalostí základních zákonitostí floristické kompozice – vnímání proporcí, rovnováhy, rytmu a harmonie, či kontrastu.

Obsah činnosti

Seznámení s materiálem a jeho zpracováním. Tvorba pomocí různých náčiní a nářadí. Aranžování květin dle pravidel floristiky.

Využívané metody

Slovní-popis, rozhovor; metody názorně-demonstrační- instruktáž, předvádění a pozorování; metody dovednostně-praktické-nácvik praktických dovedností, napodobování.

Organizační formy práce

Základní vyučovací formou je řízená činnost a skupinové vyučování.

5.1.2 Struktura hodin – plánování

Struktura hodin

Koncept kroužku „Vazba a aranžování“ je založen na ročních obdobích, a také se prolíná i s tradicemi.

Kroužek probíhá od října do června a je rozdělen do čtyř tematických bloků (**podzim** – Den památky zemřelých, dušičková vazba; **zima** – adventní čas, vánoce, zimní svátky; **jaro** – jarní svátky, Velikonoce; **léto** – svatební floristika, volně vázaná kytice). První blok začíná v říjnu a je zaměřen na podzim a jeho krásy a jeho trvání je do konce listopadu.

5.1.2.1 1. blok - podzim – Den památky zemřelých, dušičková vazba

V této části děti seznamují s květinami, přízdobami, zelení, nejjednoduššími postupy při vytváření aranžmá a seznamují je se zvyklostmi a tradicemi spojenými s dušičkovou tematikou. Děti si samy zkouší možnosti a vlastnosti květin, dřevin, zeleně, různých plodů apod.

Historie

Den Památky zemřelých je ryze náboženský svátek a slaví se 2. listopadu. Zatím, co v Anglii nebo Americe je Halloween dnem rozpustilých taškařic a originálních pokrmů s mírně morbidními názvy, my střeoevropané jej slavíme poněkud střízlivěji.

V minulosti byl tento svátek prožíván velmi intenzivně, V oknech domů a na hrobech svítily svíčky, na hřbitov chodily rodiny třeba i třikrát – jednou umýt hrob a pokrýt ho chvojím, pak položit věnec nebo instalovat další výzdobu a naposledy se ještě jednou přesvědčit, že ten jejich hrob je opravdu ten nejlépe vyzdobený z celého hřbitova. Rodiny se potkávaly mezi hroby, lidé si sdělovali, co nového se za uplynulý rok přihodilo, příbuzní byli zváni na slavnostní oběd a děti měly dušičkové prázdniny, které mají dodnes.

Pro vazače – aranžéry byla tato doba přímo hektická. Již od konce srpna byla příprava na dušičky v plném proudu a ne nadarmo se těmto podzimním svátkům říkalo zahradnické žně.

Dnes jsou dušičky pouze slabým odleskem bývalé slávy, a pokud někdo dodržuje původní zvyky, spíše je tak trochu „bílou vránou“. V dnešní uspěchané době je typičtější letmá návštěva hrobu a spěšné položení malého věnce. Předpokládám, že za několik desítek let nezbude ani to.

Pro dušičkovou výrobu jsou nejtypičtějšími výrobky věnce, ale věnec neměl vždy tuto smutnou úlohu, dříve tomu bylo právě naopak.

Ve starém Egyptě symbolizovaly ploché věnce z listů úřední moc, v Indii se květinovými věnci dodnes vítají vzácní hosté, antičtí válečníci byli po úspěšné bitvě dekorováni věnci a řecký bůh Dionýsos se s réвовým věncem stal dokonce symbolem rozmařilosti. Nevěsty odcházely ke svatebnímu obřadu s věnečkem na hlavě a i královské, carské nebo císařské koruny mají původ v ozdobě hlav římských císařů – ve vavřínových věncích, protože latinsky se věnec řekne corona. Vítězové motoristických nebo veslařských soutěží dostávají zlaté, stříbrné a zelené věnce a málokdo si při slavnostním zakončení závodu uvědomí, že stejně byli dekorováni vítězové atletických disciplín starověkých olympijských her. Všechny tyto příklady a mnoho dalších důkazů nasvědčuje spíše tomu, že věnce ve starověku a středověku měly poslání jiné než dnes. Kde tedy můžeme hledat dobu, ve které byla věnce spojeny se smrtí?

Možností bude asi více, ale nejpravděpodobnější je názor těch historiků, kteří tvrdí, že proměna věnce oslavného na smuteční spadá do doby napoleonských válek.

Vojska Napoleona I. bojovala pod prapory s písmenem N umístěným v císařském vavřínovém věnci. Tento symbol byl tesán i do náhrobků označujících hroby padlých napoleonských bojovníků po celé Evropě a tady je začátek doby, kdy se symbol věnce spojil s představou smrti.

Přesto se věnce i dnes používají také při jiných než smutečních příležitostech.

Rozdělení

Dušičkové věnce můžeme rozdělit v zásadě do dvou skupin, na zelené a ze suchého materiálu.

Postupy při výrobě dušičkových věnců

Na oba typy budeme potřebovat podložky ze slámy nebo polystyrenu. Polystyrenové podložky se hodí na věnce menší a lehčí, slaměné používáme častěji na věnce vypichované i vázané z chvojí. Číslo podložky zároveň udává její průměr v centimetrech. Na dušičky se používají většinou podložky číslo 20 a 25. Všechny podložky musí mít zachovány správné rozměry. Nejčastěji bývá používán poměr 1:2 nebo 1:3. Tyto poměry udávají, kolikrát je vnitřní světlost

věnce větší než průměr vlastního těla věnce. Další důležitou pomůckou pro výrobu věnců je drát. Používáme buď sekaný drát číslo 10 a 12 nebo na cívce č.8.

Dušíčkové věnce ze suchého materiálu

Jsou typickým výrobkem pro Den památky zesnulých. Kromě sušených rostlin se do těchto věnců hodí i šišky, bukvice, choroše a další přírodniny, které nám pomohou vytvořit podzimní, poněkud nostalgickou náladu.

Slaměnou podložku obalíme bílým krepovým papírem, nikdy nepoužíváme krepový papír barevný, protože vlivem vlhka pouští barvu, která se dá z náhrobku jen špatně odstranit.

Věnce vypichujeme nebo polepujeme pomocí tavné pistole. Pokud budeme vytvářet přízdobu na věnci – hlavu – nesmíme zapomenout, že pokrývá nejvýše jednu třetinu věnečku. Pokud se rozhodneme použít do přízdoby mašli, volíme takovou stuhu, která vlhkem neztratí tvar a jejíž barva je stálá a neobarví nám ostatní materiál. Šišky, které jsou typickým dušíčkovým materiálem, používáme do vazby dokonale suché a plně rozevřené.

Dušíčkové věnce zelené

Ty se dají rozdělit do dvou skupin. Věnc zelený – lesní je vypichovaný věnec, do kterého můžeme použít kromě chvoje také kapradí, mahon, statici, šišky, soukenické štetky, vratič a podobně. Takové veselé věnce můžeme často spatřovat na venkovských hřbitovech.

Věnc zelený italský je pravý opak výrobku předešlého. Do pravého „italáku“ můžeme použít pouze ušlechtilou, neopadavou zeleň (cypřišek, zerav, jalovec, jedle, smrk), listy bobkovišně a plody ptačího zobu nebo hlohyně.

Věnce mechové, které jsou velmi krásné, se z ekologických důvodů nesmí vyrábět. Bělomech sivý – bochánkový mech – je chráněnou rostlinou. Jako náhradu za mechové věnce můžeme vyrábět věnce zelené vázané s přízdobou suchého materiálu.

Všechny typy zelených věnců vypichujeme nebo vážeme na slaměné podložky obalené chvojím. Nikdy nepoužíváme krepový papír!

Kromě věnců se na dušíčky mohou vyrábět vypichované koše, dýně, mísy nebo květináče ze sušeného nebo živého materiálu, vázané kytice na položení nebo do vázy u hrobu, různé kříže.

Obrázek 23: zelený vázaný věnec
(zdroj: foto autora)

Učební jednotka 1. blok - podzim - realizace

V učební jednotce jsou přesně a dopodrobna rozepsány jednotlivé činnosti. Aby se s učební jednotkou lépe manipulovalo, jsou zde uvedeny i všechny používané pomůcky. Cílem jednotky je motivovat a aktivovat děti k vlastní činnosti. Vybrané postupy práce jsou skládány od nejjednodušších po složitější. Děti prostřednictvím aranžování květin experimentují a vymýšlejí nové postupy dle své fantazie.

Při práci je kladen i velký důraz na bezpečnost, děti objevují a přicházejí na nové postupy zdobení výrobků, zkouší, vymýšlí a zjišťují, že rostlinný a pomocný materiál tvoří zajímavé dekorace.

Zahájení učební jednotky

Před samotným zahájením vyučovací jednotky je třeba si nejdříve nachystat všechny pomůcky a pracovní prostředí. Na to máme vymezených zhruba 5 -10 minut.

Zahájení vyučovací jednotky trvá zhruba 10 minut, nejdřív se s dětmi pozdravím, chvíli si s nimi popovídám a plynule přejdu k tématu. Následující činnost se snažím motivovat povídáním o tradicích a zvycích k právě probíranému tématu. Vysvětlím postup práce a názorně jej dětem předvedu. Pokud jde o novou metodu práce, zhotovuji aranžmá společně s dětmi. Pro pochopení postupu práce zopakují ještě jednou, klidně i vícekrát daný záměr.

Podzimní vypichované aranžmá v dýni

Cíl – Seznámit děti s květinami, zelení, pomůckami. Vytvořit jednoduché aranžmá s použitím přírodnin.

Očekávané výstupy – Dítě dokáže pracovat s náčiním, zvolené postupy korespondují s pravidly floristiky. Umí samostatně pracovat a spolupracovat s ostatními. Hotové aranžmá dokáže popsat.

Metody práce a organizační formy – Rozhovor, popis, demonstrace, nácvik praktických dovedností, řízená činnost.

Materiál a potřebné pomůcky – Rukavice (vhodné na pichlavý materiál), kleště štípací, drát na špulce (8mm), nůžky zahradnické dvojsečné, tavná pistole, nůžky na mašle, zástěra, různé suché plody (kaštiny, šípek, bukvice, šišky, žaludy), různé suché květiny (slaměnky, smil, statice), různé druhy zeleně (smrk, tuje, jalovec, buxus, bobkovišeň), menší okrasná dýně, oasis (zelený), lýko, dlabací lžíce.

Motivace

Jako motivaci před samotnou prací s květinami s dětmi vedu rozhovor na téma podzim a činnosti, které běžně provádíme venku, pokud zrovna neprší. Různé tradice spojené s podzimem a vysvětlení uctění Svátku zemřelých.

Pracovní postup

Děti si samy připraví bednu s potřebným náčiním, položí na pracovní plochu. Ode mne předříznutý vršek dýně opatrně odklopí a lžící vydlabou. Do vydlabané dýně vloží potřebný kousek mokrého oasisu. Zeleň zakrátí na požadovanou délku a zapichují do připravené dýně. Když je otvor zcela zaplněn zelení, připravíme si snůpek (cca 10 - 20 cm) ze slámy – ustříhneme požadovanou délku a dvojitou otočkou obmotáme drátkem. Drátek ze snůpku zabodneme do zeleně a oasisu. Připravíme si mašli z lýka a opět utáhneme drátkem a připevníme doprostřed ke snůpku (těžiště kompozice). Dále přilepujeme květiny ze suchého materiálu, nebo květiny na stonku zapichujeme přímo v požadované délce v aranžmá (proporčnost). Dále se ujistíme, zdali všechny zapichované a přilepované části v aranžmá pevně drží.

Obrázek 24: Podzimní vypichované aranžmá v dýni
(zdroj: foto autora)

5.1.2.2 2. blok – zima – adventní čas, vánoce, zimní svátky

V tomto bloku děti seznamují s květinami, přízdobami, zelení, nejjednoduššími postupy při vytváření aranžmá a seznamují je se zvyklostmi a tradicemi spojenými s adventním časem a časem vánoc. Děti si samy zkusí možnosti a vlastnosti dřevin, zeleně, různých přízdob a stuh apod.

Historie

Vánoce jsou jedním z nejkrásnějších svátků v roce. Že, jsou dnes Vánoce křesťanská oslava narození Krista, ví snad každý, ale že se v tomto čase v dávnověku oslavoval svátek slunovratu, to je již pro mnoho lidí věcí neznámou.

V dávných dobách naši předci padali v tomto čase na kolena a prosili slunce, aby se k nim vrátilo a kupodivu jim blahodárné nebeské těleso vždy vyhovělo. Již tenkrát si lidé nosili do svých obydlí větvičky stálezelených rostlin, jmelí, břečťanu nebo cesmíny.

Křesťanské Vánoce začínají adventem, to znamená čtyři neděle před Štedrým dnem. Podle biblického příběhu se událo toto:

Římský císař Augustus, který vládl, Palestině tehdy nařídil, aby byli všichni obyvatelé jeho země sečtení. Každý se tedy musel odebrat do své domovské obce a tam se ohlásit císařským úředníkům. Proto se také Josef a Marie, poslušni příkazu svého panovníka, vydali na cestu do Betléma, kam jako příslušníci rodu Davidova patřili. Putování jim trvalo čtyři neděle, a když dorazili do Betléma, nemohli pro množství lidí nikde najít nocleh. Museli tedy vzít za vděk

jeskyní, která sloužila jako chlév a tam, jak bylo předpovězeno, porodila Marie syna. Doba adventní je tedy stanovena podle délky putování Josefa s Marií do Betléma.

Typickým výrobkem tohoto období je adventní věnec. První adventní věnec je znám již z 19. století, kdy duchovní Johann Wicherna z Hamburku zavěsil ve svém bytě obrovský věnec ze smrkového chvojí s dvaceti čtyřmi svíčkami. Každý adventní den zapálil jednu a vytvořil tak pro sebe a svoje věřící jakýsi sváteční adventní kalendář. Hezký nápad se ujal, jen velikost věnce a počet svíček si lidé přizpůsobili poněkud skromnějším poměrům.

Adventní věnce dnes mají 4 svíčky a každou adventní neděli se zapaluje další z nich. Klasický věnec je zavěšen na čtyřech stuhách červené barvy a i svíčky byly původně výhradně červené. Současná doba si vynutila jisté změny v umístění adventního věnce, protože v bytech s nízkými stropy není možné věnec zavěsit, vznikl adventní věnec na položení na stůl.

Obrázek 25: adventní věnec
(zdroj: foto autora)

Další obdoba adventního věnce k nám přišla z Ameriky. Je to tzv. domovní znamení (vítací věnec), které se věší na plochu na dveře, vrata nebo brány. Místo svíček na něj upevňujeme mašle.

*Obrázek 26: vítací věnec původem z USA“
(zdroj: foto autor)*

Věnce do interiéru zhotovujeme výhradně z ušlechtilé, neopadavé choje, obyčejný smrk můžeme použít pouze na věnce, které jsou určeny pro venkovní účely.

K předvánočnímu času patří také hezká tradice „barborek“, Původ tohoto zvyku můžeme hledat u našich předků, kteří si tak připomínali konec dlouhé a většinou i kruté zimy. Klasická barborka je sice větvička třešňová, ale pro narašení se dobře hodí i snítky višňové, meruňkové, broskvoní, švestek nebo některých okrasných keřů, které kvetou brzy na jaře, např. dřínu nebo zlatice. Jedinou podmínkou, nutnou pro úspěšné rozvití pupat je to, že před uříznutím musí dřeviny „přejít mrazem“. Proutky by měly být silné asi jako tužka s větším množstvím květních pupenů. Napřed je třeba celé větvičky namočit do vlažné vody, pak jim konce rozklepeme kladívkem, abychom zajistili dobré přijímání vody, a vložíme je do nádoby s horkou vodou. Po narašení je můžeme použít do vánočních kytic nebo aranžmá.

Obrázek 27: aranžmá z „Barborek“
(zdroj: foto autora)

Dalším velmi vyhledávaným výrobkem jsou vánoční girlandy. Zdobí se jimi především velké prostory – hotely, obchodní domy, kanceláře, restaurace apod.

Dalším nejčastějším vánočním výrobkem jsou vánoční závěsy, které bývaly zhotovovány pouze ze jmelí, ke kterému se váže mnoho pověr a pověstí. Snad proto, že je to parazitující rostlina rostoucí vysoko v korunách stromů, poutalo odedávna lidskou pozornost. Jmelí nepřirůstá nijak rychle, jeden jeho článek roste celý rok.

Známe jmelí borové, dubové, jedlové i jabloňové, které se od sebe liší šířkou listů. Platí zde přímá úměra – čím tvrdší je dřevo stromu, na kterém jmelí roste, tím užší má listy. Nejužší listy a nejmenší trvanlivost má jmelí ochmet, odrůda se žlutými, velmi drobnými kuličkami. Ochmet je pro vazbu málo vhodný, není tak dekorativní a rychle opadává. v Itálii roste na olivovnících druh červenoplodý a i v Americe můžeme vidět rostlinu, která je našemu jmelí velmi podobná.

Staří Germáni jmelí uctívali jako posla bohů a keltští kněží prováděli pod stromy se jmelím náboženské obřady. Odtínali trsy zlatými srpy a doma je zavěšovali ke stropu.

Jmelí se používalo a stále používá jako surovina k výrobě léků, lep z jeho bobulí sloužil k lapání much a číhaři z něj vyráběli lepidlo k chytání drobných zpěvných ptáků.

Dnes si snad nikdo nedovede představit vánoční svátky bez snítky jmelí, ale málokdo ví, že tento zvyk k nám přišel až z Anglie. Angličané zavěšují svazek jmelí nad vchodové dveře a je s podivem, že v tak přísně konzervativní zemi vánoční obyčej přikazuje, že pod jmelím může

kdokoli kohokoli beztrestně políbit. U nás zase pověra říká, že štěstí nosí pouze jmelí darované, které má na sobě hodně kuliček, protože pak se peníze v rodině drží jako přilepené.

Dalším typickým vánočním symbolem je vánoční stromek. Vánoční stromek zdobí na počest Ježíšova narození lidé na celém světě. Kromě nejrůznějších ozdob a ovoce se při zdobení stromku používají hlavně svíčky nebo elektrické osvětlení, protože světlo je podle bible symbolem Ježíše, nositele nového světla. Je zajímavé, že zvyk zdobení vánočního stromku v bytě není u nás nijak pradávný, první byl ozdoben až v roce 1812. Od tohoto roku se strojení vánočního stromku rozšířilo nejprve v pražských rodinách, později dorazilo i na český venkov. Na Valašsku je zvyk zdobení stromku záležitostí až dvacátého století. Je zajímavé, že v malých chalupách visíval stromeček za špičku na trámu u stropu z důvodu malé světničky. Byl také skromně zdobený drobnými červenými jablíčky, ořechy, doma vyrobenými papírovými či slaměnými ozdobami.

Vánoční dekorace

Typickými vánočními dekoracemi jsou svícny. Svícny mohou být použity do bytu, ale i na hřbitov. Do bytu zhotovujeme svícny do nádob ze skla, keramiky, dřeva nebo porcelánu na způsob vypichovaných misek nebo lze použít proutěnou podložku nebo lakovaný dřevěný přířez. Další velmi originální možností podkladu pro svícen je upravený namořený nebo nalakovaný samorost. Při výrobě svícnu s více svíčkami je vzdálenost mezi nimi velmi důležitá, protože pokud jsou svíčky blízko sebe, mohou jedna druhou rozehřát. Také funkčnost svícnu je nezanedbatelná! Větvička jehličnanu přitulená ke svíčce je možná efektní na pohled, ale z důvodu bezpečnosti hořlavého materiálu se toto nedoporučuje.

Svícny na hřbitov se nyní vyrábějí spíše jednodušší – malá aranžmá se svíčkou na dřevěném přířezu, ale bývaly doby, kdy celé armády vazačů vyráběly vánoční svícny. Ze silného drátu obaleného mechem a překrytého jedlovou chvojí, vznikala umělecká díla nejrůznějších velikostí. Všechny tyto svícny byly bohatě zdobené a vyznačovaly se precizním zpracováním do nejmenšího detailu. Na ramenech, těsně pod svíčkami, bývaly malé stužky s drobnými ozdobičkami, na mohutných dřících byly svícny zdobené umělými listy, plody a větévkami a u paty se skvěla ohromná mašle – kokarda podložená jmelím. Takové dílo nešlo prakticky zabalit a tak je šoféři opatrně odnášeli do nablýskaných limuzín a majitel květinové síně vyprovázal milostivou paní a svůj výrobek až na kraj chodníku. Byla to zlatá doba pro zákazníky i floristy. Ti první uměli ocenit umělecké dílo a ti druzí si svých zákazníků cenili nad zlato.

Obrázek 28: různé druhy hřbitovních svícnů
(zdroj: foto autora)

Další typickou dekorací na vánoce jsou vypichované misky, vypichované koše, vánoční kytice, různé aranžování váz, adventní parter, závěsná aranžmá a vánoční přízdoba hrnkové rostliny.

Učební jednotka 2. blok – zima – realizace

Adventní věnec

Cíl – Seznámit děti s různými druhy zeleně, potřebnými pomůckami a nářadím. Vytvořit jednoduché aranžmá s použitím přírodnin. Seznámit s bezpečným zacházením svíček.

Očekávané výstupy – Dítě dokáže pracovat s náčiním, zvolené postupy korespondují s pravidly floristiky. Umí samostatně pracovat a spolupracovat s ostatními. Hotové aranžmá dokáže popsat.

Metody práce a organizační formy – Rozhovor, popis, demonstrace, nácvik praktických dovedností, řízená činnost.

Materiál a potřebné pomůcky – Rukavice (vhodné na pichlavý materiál), kleště štípací, vázací drát na špulce (8mm), nůžky zahradnické dvojsečné, tavná pistole, nůžky na mašle, zástěra,

různé suché plody (bukvice, šišky, celá skořice, sušené plátky pomeranče, křížaly), různé druhy zeleně (smrk, zerav, jalovec, buxus, jedle). Jutová mašle, slaměný věnec o průměru 25cm, 4 svíčky, 4 kovové podložky pod svíčky, dekorační materiál (dřevěné hvězdičky bílé, zlaté hvězdičky, zlaté třpytivé koule různých velikostí).

Motivace

Jako motivaci před samotnou prací na adventním věnci s dětmi vedu rozhovor na téma adventní čas a vánoce. Činnosti, které běžně provádíme doma – úklid, zdobení bytu, zdobení venkovních prostor apod. Povídáme si o různých tradicích a zvyklostech spojené s adventním časem a vánoci.

*Obrázek 29: adventní věnec podle návrhu „N.B (10 let)“
(zdroj: foto autora)*

Pracovní postup

Na výrobu jednoduššího adventního věnce použijeme hotový základ – slaměný věnec o průměru 25cm. Na ten pak v jednom směru klademe malé (zhruba 10cm) větvičky zeleně (stříbrný smrk, jalovec, jedle, zerav, buxus), které připevňujeme vázacím drátkem. Poté na hotový věnec se zelení zapíchneme 4 kovové podložky pod svíčku ve stejné vzdálenosti od sebe (vyváženost kompozice). Do kovových podložek zapíchneme svíčky. Ke každé svíčce připevníme zhotovenou jutovou mašli. Dále pomocí tavné pistole nebo drátu připevníme dekorační prvky – bukvice, šišky, skořici, sušené plátky pomerančů a jablek, dřevěné hvězdičky, zlaté hvězdičky, třpytivé koule ve stejné barvě (harmonie).

5.1.2.3 3. blok - jaro – jarní svátky, Velikonoce

V tomto bloku děti seznamují s květinami, přízdobami, zelení, nejjednoduššími postupy při vytváření aranžmá a seznamují je se zvyklostmi a tradicemi spojenými s jarem, jarními svátky a Velikonocemi. Děti si samy zkouší možnosti a vlastnosti květin a dřevin, zeleně, různých dekorativních materiálů, přízdob a stuh apod.

Historie

Velikonoce nemají pevně stanovené datum jako vánoce, ale připadají na první neděli po jarním úplňku, tedy v době od 21. března do druhé poloviny dubna. Původně to byly svátky nekvašených chlebů – židovský pesach, oslava na počest vyvedení židů z otroctví v Egyptě.

Podle Nového zákona jsou Velikonoce svátky na paměť ukřižování a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Vše začíná 40 dní před velikonoční nedělí tzv. Popeleční středou. Tak dlouho trvala pouť židů a stejně dlouhou dobu se Ježíš údajně postil na poušti, než začal kázat svá učení.

Na Popelec začíná přísný půst, na znamení pokání si křesťané sypali popel na hlavu. Dnes je to jen symbolické znamení kříže na čele, které se provádí popelem z loňských svěcených kočiček z vrby jívy.

Květná neděle je neděle týden před nedělí velikonoční. Je symbolikou Ježíšova vstupu do bran Jeruzaléma. Do města vjel na oslu, lidé jej vítali palmovými ratolestmi a pod kopyta oslíka kladli své pláště. V tuto neděli přicházejí křesťané do kostela na mši svěcení. Přinášejí proutky kočiček, které pak mají doma až do dalších velikonoc. V slavnostním průvodu se nesou montrace.

Zelený čtvrtek je dne poslední večeře Ježíše v kruhu učedníků a také dnem Jidášovy zrady, kdy prodal Ježíše římským vojákům. Na zelený čtvrtek běhávaly děti s řehačkami.

Velký pátek – den ukřižování Ježíše Krista. Obklopen vojáky, nesl na ramenou kříž – odtud název kalvárie, křížová cesta, až na horu Golgotu. V poledne, když jej vojáci zvedali na kříž, nastalo zatmění slunce, ve tři hodiny odpoledne Ježíš umírá. Od této chvíle dodržují křesťané přísný půst, nikde se neslaví mše, v žádném kostele nezvoní zvony – ty odletěly do Říma.

Ježíš je uložen do skalního hrobu.

Bílá sobota je dnem, kdy se po západu slunce slaví vzkříšení. Pokřtěnci se oblékají do bílých oděvů (bílá = znamení čistoty). Mše se slaví ve znamení radosti, zvony se vrací zpět z Říma.

Velikonoční neděle – zmrtvýchvstání. Podle Nového zákona našla Panna Maria prázdný hrob. Začíná velikonoční období, které trvá 40 dní, tedy doba, po kterou se Ježíš po ukřižování zjevoval.

Pondělí velikonoční je dnem veselým a rozpustilým. Chlapci šlehají děvčata pomlázkami, aby byla po celý rok čiperná, na Moravě je též polévají vodou, protože tekutá voda přináší zdraví. Děvčata rozdávají chlapcům vajíčka – symbol nového života. Vše je ve znamení oslavy života a jara.

V současnosti již nejsou velikonoční svátky tak prožívány, jako v minulosti. Mnoho lidí využije prodlouženého víkendu a odjíždí na chaty a chalupy, jiní využijí volna pro zahraniční turistiku. Typickými výrobky na velikonoce jsou především vypichované misky z jarních cibulovin doplněné buxusem, narašenou břízou, kroucenou vrbou apod. Jsou veselé a hodně pestré, protože po šedivé zimě lidé potřebují barvy.

Obrázek 30: vypichované misky
(zdroj: foto autora)

I aranžmá z barveného sušeného materiálu doplněné různými zvířátky, vajíčky a drobnými kytíčkami jsou velice oblíbené, ovšem za předpokladu, že budou hýřit jasnými a teplými barvami.

Obrázek 31: „jarní“ aranžmá - proutí, skořápky, sušené dekorace
(zdroj: foto autora)

Velmi dobře vypadají také závěsy tvořené z proutí, nebo slámy stočeného jako pomlázka s přízdobou ze sušených nebo umělých květů, které jsou podloženy zimostálezem (*Buxus sempervirens*), umělými nebo živými listy nebo větvičkami. Také sem se dobře hodí různá zvířátka (zajíčci, králíci, kuřátka, housátka, motýlci). Celé aranžmá je možné doplnit kraslicemi, pouchami (vyfouknuté vajíčko) na tenkých stužkách a mašlí v jarních barvách.

Obrázek 32: „jarní“ aranžmá se závěsem
(zdroj: foto autora)

Hnízda z březového, vrbového proutí, nebo různých větviček, vystlaná kokosovým vláknem, senem, nebo mechem vyhrabaným z trávníku a naplněná velikonočními přízdobami se dobře vyjímají v restauracích, kancelářích, nebo u domovních dveří.

*Obrázek 33: hnízdo z vrbového proutí
(zdroj: foto autora)*

Velikonoční aranžmá na hřbitov musí též obsahovat zelenou, žlutou, oranžovou nebo červenou barvu. Jsou to především misky s narašeným obilím nebo trávou. Nejvhodnější je miska z pálené hlíny bez glazury o průměru 20 – 30 cm. Do misky se nasype kvalitní zemina a na povrch se vyseje poměrně hustě travní semeno. Tráva vyraší asi po 5 ti dnech, ječmen již za 10 dní. Po vyklíčení přeneseme misky do chladna, aby porost nepřerůstal.

Další obdobou misky na hřbitov může být vypichované aranžmá do oásisu, nebo zeminy. Obě varianty přizdobujeme jarními motivy, narašenými proutky jarních keřů, břízy, drobnými pomlázkami apod.

*Obrázek 34: miska na hřbitov
(zdroj: foto autora)*

Dalším typickým výrobkem na velikonoce je pomlázka. Má mnoho jmen. Někde se jí říká mrskut, jinde mrskačka, tatar či korbáč nebo binovačka či hodovačka. Používáme pruty v síle tužky z vrby košíkářské nebo bílé, pokud budeme chtít pomlázku v elegantní červeno fialové barvě, nařezeme pruty svídy bílé.

Obrázek 35: pomlázka
(zdroj: foto autora)

Učební jednotka 3. blok – jaro – realizace

Velikonoční aranžmá na stůl

Cíl – Seznámit děti s nejčastěji používanými druhy zeleně a květin na velikonoce, různými dekoračními materiály, potřebnými pomůckami a náradím. Vytvořit jednoduché aranžmá s použitím přírodnin.

Očekávané výstupy – Dítě dokáže pracovat s náčiním, zvolené postupy korespondují s pravidly floristiky. Umí samostatně pracovat a spolupracovat s ostatními. Hotové aranžmá dokáže popsat.

Metody práce a organizační formy – Rozhovor, popis, demonstrace, nácvik praktických dovedností, řízená činnost.

Materiál a potřebné pomůcky – Rukavice, kleště štípací, vázací drát na špulce (8mm), nůžky zahradnické dvojsečné, tavná pistole, nůžky na mašle, zástěra, miska (keramická nebo plastová) o průměru 20 cm, oasis – zelený, různé druhy zeleně (zimostráz – buxus, mech, křídlatka). Lýková mašle, peříčka, křepelčí vajíčka, zajíčky z filcu, motýlci.

Motivace

Jako motivaci před samotnou prací na velikonočním aranžmá s dětmi vedu rozhovor na téma jaro, jarní svátky a velikonoce. Činnosti, které běžně provádíme doma – úklid, zdobení bytu, zdobení venkovních prostor apod. Povídáme si o různých tradicích a zvyklostech spojené s jarem a velikonoci.

Pracovní postup

Keramickou nebo plastovou misku naplníme vodou nasáklým oasisem a zapichujeme zhruba 10 cm nastříhané větvičky buxusu. Po zaplnění celé misky si připravíme dva okolo 20 cm nastříhané kusy křídlatky a připevníme na zeleň. Doprostřed aranžmá umístíme lýkovou mašli (jako hnízdo) a do mašle přilepíme křepelčí vajíčka (těžiště kompozice). K lýkové mašli můžeme také přidat mech. Rovnoměrně do aranžmá vlepujeme oranžové zajíčky a motýlky (rytmus). Dále ve stejné barvě křídlatky vlepujeme peříčka (harmonie barev). Ujistíme se, jestli veškeré kladené části v aranžmá správně drží.

Obrázek 36: Velikonoční aranžmá na stůl
(zdroj: foto autora)

5.1.2.4 4. blok - léto – svatební floristika,

V tomto bloku děti seznamují s květinami, přízdobami, zelení, nejjednoduššími postupy při vytváření aranžmá a seznamují je s vazbou svatebních kytic, kytic pro družičky a maminky, korsáží (kytičky do klop), kytic na auto, vypichovanými miskami na svatební tabuli a volně vázanými kyticemi (jednostranná a oboustranná). Děti si samy zkouší možnosti a vlastnosti květin a zeleně (v tomto období hojně rostoucí), různých dekorativních materiálů, přízdob a stuh apod.

Svatební vazba – historie

Svatební kytice je dnes nezbytným doplňkem většiny nevěst. Podobně jako se mění móda, která ovlivňuje tvar a barvu šatů, i svatební kytice prochází neustálým vývojem.

Původně byla nevěsta zdobena věnečkem z pomerančovníkových nebo jabloňových květů. Věneček znamenal neposkvrněnost panny a květy obou zmíněných stromů byly symbolem plodnosti.

Dnes se asi již nedopátráme přesného okamžiku, kdy se květiny z hlavy nevěsty přesunuly ve formě kytice do její ruky, ovšem jak vypadaly historické svatební kytice, můžeme posoudit z dobových obrazů.

První popsaná svatební kytice byla **kulatá svatební kytice**, nazvaná podle slohu, ve kterém vznikala, *biedermeier*¹²⁶. *Biedermeier* byl měšťácký životní a kulturní sloh v Německu a Rakousku v první polovině 19. století, který se vyznačoval nevkusem a falešnou sentimentalitou. Naštěstí nebyl v oblibě tak dlouho, ale pro vzpomínku nám zanechal půvabnou svatební kytici, která je s drobnými změnami oblíbená do dnes. Původní homolovitá a poměrně objemná kytice s naškrobenými manžetami a vodopádem stužek se během staletí měnila z robustního pugétu na až do dnešního elegantního tvaru v podobě protažené kapky.

Kytice přes ruku je impozantní již svým výčtem materiálu - 35 dlouhostopkových růží na drátech, náruč mahonu, dvě náruče asparágu a asi 5 metrů stuh zakončených myrtovými věnečky se sváže v kytici, kterou může nevěsta „přes ruku lehce nésti“.¹²⁷ Z velké a nákladné kytice, přes střízlivou, krátkou a až dnešní splývající ke kolenům nevěsty, se převislá kytice pomalu přesouvá z ruky na rameno. Nejnovější trend svatební vazby uvolňuje nevěstě ruce a

¹²⁶ VANĚK, Vlastimil. *Moderní vazačství květin*. V Chrudimi: Nakladatelství zahradnické literatury (Josef Vaněk), 1941. s.36

¹²⁷ tamtéž str. 42

květinovou dekoraci jí pokládá v podobě širokého pásu přes rameno. Tento způsob aranžování svatební kytice se vrací k minulému století, kdy byly v oblibě **svatební košíčky**, které byly elegantní a nosily se zavěšené na zápěstí. Byly buď vypichované do florentinského košíčku s ohrnutým okrajem a dlouhým uchem, které opět umožnilo nevěstě mít kytici pověšenou na ruce.

Také **kytice jako prstýnek, náramek nebo v podobě přízdoby pasu**, byly nějakou dobu považovány za vrchol moderní svatební vazby. Další dnes již téměř nepoužívanou kyticí, je **svatební kytice trojúhelník**. Moderní byla v osmdesátých letech minulého století a to z důvodu velmi prozaického. Tehdy byly preferovány svatby na radnicích a v minisukních.

Snítky myrty ozdobené bílou stužkou, které mají svatebčané připnuty na levé straně prsou, pocházejí z dob, kdy 60 svatebčanů při hostině nebylo ničím výjimečným a tak „starosvat“ - pověřený organizátor celého svatebního dne, vlastnoručně odekoroval všechny pozvané hosty a tím zabránil tomu, aby se při hostině ke stolu vloudil někdo cizí, nezvaný.

Myrtové nebo rozmarýnové věnečky pak symbolizovaly nevinnost panny nevěsty. Kromě hlavy zdobily i kytici a šaty novomanželky. Dnes se většinou věnečkem zdobí družičky a myrta je nahrazována buxusem.

*Obrázek 37: věneček z buxusu
(zdroj: foto autora)*

Vazba svatebních kytic je vrcholem floristického umění. Dokonalá svatební kytice je vázaná nevěstě přímo „na míru“ a je zcela podřízena její velikosti, typu, šatům a doplňkům. Nikdy nesmí kytice dívku zastiňovat, vždy musí krásu nevěsty podtrhávat a zdůrazňovat.

Převislá svatební kytice se hodí pro vyšší nevěstu, její délka je přímo úměrná výšce nevěsty a nosí se před tělem ve výši pasu, nikoliv přes ruku, jak byly nošeny převislé kytice staršího typu. Květy pro velmi dlouhé převisy je nutné obalit aranžovací páskou, eventuálně namočit do floristického vosku. Kytici vážeme od nejdějšího květu nebo zeleně, každý další prvek je o něco kratší než ten předešlý. Zeleně a mašli přikládáme do kytice v průběhu vazby, kytici neděláme v horní části příliš širokou, ale úměrnou délce a šířce převisu. Nezapomeneme dobře propracovat vrchní část kytice. Celá kytice musí být dobře vyvážená a to nejen opticky, ale i prakticky a musí se pohodlně nést v ruce.

*Obrázek 38: převislá svatební kytice
(zdroj: foto autora)*

Kulatá svatební kytice je vhodná pro menší dívku. Velikost biedermeieru není pevně daná, opět záleží na typu nevěsty a její toaletě, zda uvážeme kytici větší nebo malou. Ani tvar této kytice není standardní, biedermeier může být kulatý nebo s převisem ze zeleně a stuhy, jenž vyznačuje přední stranu kytice. V poslední době je stále oblíbenější malá kytice ve tvaru **kapky**, která má všechen půvab kulaté kytice, ale elegancí se vyrovná kytici převislé.

*Obrázek 39: svatební kytice ve tvaru kapky
(zdroj: foto autora)*

Kulatou kytici vážeme z menších květů, i zde používáme některé květy a zeleň vyztužené drátem. Místo klasické manžety můžeme použít navázané listy. I zde je důležité správně upravit úvazek.

Obrázek 40: kulatá svatební kytice
(zdroj: foto autora)

Svatební kytice fantazie je nekorunovanou královnou mezi kyticemi. Její tvar velikost a barva nepodléhá žádnému pravidlu, je pouze na floristovi, jakou kytici zkomponuje. I tady je ovšem důležité dodržovat základní pravidla vazby a podřídit celkový vzhled kytice typu a výšce nevěsty. Přílišná extravagance je možná vhodná pro soutěže nebo přehlídky vazby, ale pro praktické použití je na místě spíše dokonale technicky propracovaný zajímavý nápad z neobvyklých květů zeleně nebo doplňků. U této kytice je více než u jiných typů svatební vazby důležitá dobrá vyváženost a stabilita celého díla.

Obrázek 41: svatební kytice „fantazie“
(zdroj: foto autora)

Vypichovaná svatební kytice je zjednodušení kytice vázané. Do plastového držáku uzavřeme mokrý oasis, držák upevníme do stojanu a svatební kytici vypícháme stejným způsobem, jako třeba misku. Nejlépe v této úpravě vypadají menší kytice, u delších musíme zajistit převislé květy, aby z držáku nevypadly. Stonky nemusíme navazovat na drát, vpíchneme je rovnou v požadovaném úhlu. Květiny vydrží déle svěží a i uchopení kytice je čistší. Držáky se vyrábějí v několika velikostech, menší můžeme využít při vazbě kytice pro družičku.

*Obrázek 42: Vypichovaná svatební kytice
(zdroj: foto autora)*

Květinové doplňky

Nejen svatební kytice, ale také další květinové doplňky tvoří svatební vazbu.

Kytičky pro družičky bývají malé kulaté „biedermeiry“, zhotovené z drobných světlých květin.

Kytice pro maminky jsou většinou volně vázané kytice ze tří až pěti květů doplněných zelení.

Kytičky na klopu (korsáž) se někdy používají místo myrty. Můžeme je přichytit drátkem na zavírací špendlík, nebo můžeme využít plastové držáčky ve tvaru písmene T, které jsou od výrobce opatřeny špendlíkem. V korsáži pro ženicha zopakujeme stejné květy, jaké má v kytici nevěsta.

Kytice na auto byla dříve vazbou poněkud problematickou, protože uchytit vázanou kytici na předek automobilu nebylo snadné. Dnes již existují absolutně spolehlivé držáky s přísavnou gumou, do které vložíme aranžovací hmotu a kytici vypícháme jako misku. Musíme ale dbát na to, aby celé aranžmá nebylo příliš vysoké a nebránilo řidiči ve výhledu.

Misky na svatební tabuli vypichujeme do skleněných nebo plastových nádobek. Aranžmá musí být oboustranné a poměrně nízké. Na obdélníkové stoly vypícháme misky kulaté. Nesmíme zapomenout, že květinová výzdoba jídelní tabule není na stole při svatbě to nejhlavnější. Musíme ponechat dostatečný prostor pro to skutečně důležité – příbory, talíře, sklenice, mísy s jídlem a svatebním dortem.

Učební jednotka 4. blok – léto – realizace

Svatební kytice kulatá

Cíl – Seznámit děti s nejčastěji používanými druhy zeleně a květin v letním období, různými dekoračními materiály používanými ve svatební vazbě, potřebnými pomůckami a nářadím. Vytvořit volně vázanou kytici do kulata.

Očekávané výstupy – Dítě dokáže pracovat s náčiním, zvolené postupy korespondují s pravidly floristiky. Umí samostatně pracovat a spolupracovat s ostatními. Hotovou kytici dokáže popsat.

Metody práce a organizační formy – Rozhovor, popis, demonstrace, nácvik praktických dovedností, řízená činnost.

Materiál a potřebné pomůcky – Nůžky zahradnické dvojsečné, nůžky na mašle, ostrý nožík, zástěra, páska na začistění stonků (gutaperča), bílá organza k překrytí stonků, rostlinný materiál (bohyška, kopretina, zvonek, kapradí, přeslička, okrasná tráva).

Motivace

Jako motivaci před samotnou prací s dětmi vedu rozhovor na téma svatební floristika, jaké mohou být různorodé svatební kytice pro nevěstu a další doplňková aranžmá týkající se svatby. Činnosti, které florista provádí při přípravě svatby – vázání kytice pro nevěstu, vázání kytice pro maminku a družičku, zdobení klopy pro ženicha, vití věnečku pro družičky, zdobení auta, zdobení jídelního stolu, případně zdobení prostor, kde se svatba bude odehrávat apod. Povídáme si o různých tradicích a zvycích spojené se svatebním veselím.

Pracovní postup

Nejdříve si připravíme rostlinný materiál, zeleň dokonale očistíme, květ dokonale ošetříme. Dále vezmeme do celé dlaně přesličku a okrasnou trávu a k zeleni volně přikládáme vždy v jednom směru (tzv. trojsponu) květy, které musejí být volné v kytici, abychom je mohli upravovat do žádaného tvaru. Poté přikládáme listy bohyšky okolo celé kompozice. Kytici svážeme jedním pevným úvazkem, aby se žádný stonek pod úvazkem nedal protočit, a upravíme na délku přiměřenou velikosti kytice. Stonky začistíme zelenou páskou (gutaperčou) a pásku zakryjeme bílou organzou.

*Obrázek 43: svatební kytice kulatá
(zdroj: foto autora)*

5.2 Hodnocení

Reflexe vychovatelky

Činnost jsem vždy plánovala pouze sama a s dětmi jsem hovořila o výrobku, který by chtěly zhotovovat na příštím setkání. Je vhodné mít řádně připravené pomůcky a promyšlené postupy práce vzhledem k časové dotaci. Také dodržovat základní pravidla floristiky. Myslím, že je dobré mít na kroužku méně dětí z hlediska individuálního přístupu. Vlastní iniciativou při práci jsem se snažila oživit hodiny a udělat je zábavnějšími, tyto hodiny ale také oživovaly děti svým tvůrčím přístupem a ochotou tvořit. S plánováním činnosti je občas problém, vzhledem k náročnosti aranžmá. U některých činností jsem neodhadla, co děti samostatně zvládnou, ale s drobnou dopomocí byl výsledek vždy hezký. Také motivaci jsem brala jako nejdůležitější pomocí pochval a povzbuzování. Podporovala jsem je ve vlastní aktivitě a neustále během činnosti, také samostatné vyjadřování dětí jsem brala na zřetel. Jelikož na kroužek děti chodí dobrovolně a samy si ho vyberou, nemusím řešit ukázněnost dětí.

Reflexe dětí

Většina dětí si osvojila očekávané kompetence a dovolím si tvrdit, že tato tvůrčí činnost je pro mě přínosem. Děti si práci v kroužku oblíbily a chtějí pokračovat nadále, to se týká spíše děvčat. Hodnotí práci jako zábavnou a všechny si navzájem aranžmá pochvalují. Dokážou také říci, která činnost na zhotovovaném výtvoru je nejvíce baví a také dokážou popsat, z jakých částí se aranžmá skládá.

Nápady pro vylepšení

Ke své vlastní činnosti, bych řekla hlavně, že jsem se snažila o co největší komunikaci a práci s dětmi. V prvních letech byly některé hodiny chaotické, ale postupem času jsem se zdokonalila hlavně v časové náročnosti zhotovovaných výtvorů. Samozřejmě jako každá učitelka (vychovatelka) jsem se snažila s dětmi pracovat, jak nejlépe jsem byla schopná. Hodně jsem chtěla, aby si z mých hodin kroužku děti něco odnesly, vzpomínám si totiž, jak jsem ve své dlouholeté praxi v aranžování květin byla hrdá na své výtvary. Po dokončení učební jednotky, jsem si uvědomovala, že věci se daly udělat i jinak, ale v konečné fázi, jsme splnili, to co jsme měli naplánované.

Při práci s dětmi v kroužku aranžování, pokud by ho učitelka chtěla vést sama, bych volila menší množství dětí, zvláště pro ty učitelky, co s kroužkem aranžování nemají velkou zkušenost.

Děti bych také rozdělila podle jejich možností, zručnosti a kreativity, ale toto je už velice nadstandartní.

5.3 Rozvoj dětí v sociálním ohledu vůči kroužku

Dítě se aktivně zapojuje do činnosti a dokonce dokáže přijít se svými nápady jak činnost obohatit či zpestřit. Úkoly od dospělého často plní bez odporu a k práci přistupuje zodpovědně. Činnost, která je zadaná vychovatelkou, se snaží vykonat co nejzodpovědněji a je vhodné dítě pochválit. Postoje a návyky postupně přijímá za své. Práce a tvořivá činnost je pro děti zábavnou činností je však velmi důležité děti správně motivovat. Začínají se rozvíjet vyšší city, mezi které patří city sociální, intelektuální, estetické, etické. City sociální mají dva směry a to k vrstevníkům a k dospělým. Dítě má velkou radost z poznávání a z nových činností či zkušeností, ty jsou vyvolány kladnými emocemi citů intelektuálních neboli poznávacích. Estetické city, které jsou předmětem kroužku, jsou rozvíjeny výtvarnými činnostmi, vnímáním umění a mohou u dítěte vyvolat velmi příjemné pocity. Dítě si uvědomuje co je dobré a co špatné. Rozvoj vyšších citů je výsledek sociálního učení, při kterém je zásadním vzorem dospělý, tedy v předmětném kroužku vychovatelka.

6 Výzkum

Výzkum byl proveden za pomoci dotazníku. Dotazník má tři části s otevřenými otázkami, první část je věnovaná dítěti samotnému, v které je 15 otázek. Druhá část je věnovaná dítěti a jeho vybranému výrobku, v které je 7 otázek. Třetí část je věnovaná rodičům dotazovaných dětí, v které je 6 otázek. Vzhledem ke kvalitativnímu výzkumu, byl výběr respondentů záměrný. Výzkumný soubor byl tvořen 12 dětmi, které navštěvují, nebo navštěvovaly kroužek. Výzkumné otázky byly pokládány co nejjednodušeji a vstřícně, abych předcházela širokým odpovědím mimo vymezené téma.

6.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bakalářské práce bylo zjistit na základě získaných dlouholetých zkušeností a praktických dovedností s aranžováním květin, psychomotorický a sociální vývoj dítěte v průběhu navštěvování tohoto předmětného kroužku. Jak vnímají tento kroužek rodiče z hlediska prohlubování tradic spojené s aranžováním květin a zdokonalováním manuální zručnosti jejich dítěte.

6.2 Metody výzkumu

Pro dosažení cíle výzkumu v bakalářské práci jsem zvolila metodu dotazníkového šetření. S dětmi, které navštěvují kroužek, jsem vedla cílený rozhovor nad otázkami v dotazníku a dětem, které navštěvovaly kroužek již dříve, jsem dotazník rozdala.

6.3 Slovní hodnocení dotazníků

K realizaci průzkumné sondy jsem sestavila tři dotazníky (viz příloha č.1-3), které jsem distribuovala mezi 12 dětí, které navštěvují, nebo navštěvovaly kroužek aranžování. Všechny dotazníky se mi vrátily vyplněné.

V následující části uvádím přehled důležitých zjištění, která vyplývají z provedeného dotazníkového šetření.

6.3.1 Dotazník pro děti

Všechny děti se jednoznačně shodly, že měly možnost, si vybrat z více kroužků. Většinou si děti vybíraly tento kroužek za účelem něco tvořit, něco užitečného a nového se naučit, že je zaujal, kvůli možnostem prací s přírodninami, možnost sama aranžovat, také jednoho dítěte i přáním maminky.

Při rozhodování, jestli si kroužek vybralo samo, nebo mu ho někdo doporučil, bylo většinou výběr samotného dítěte, ve čtyřech případech bylo doporučení kamarádkou, nebo maminkou.

Hodnocení dětí při tom, jak se jim kroužek líbí, všechny odpověděly kladně. Někdo si chtěl vyzkoušet různé techniky aranžmá, různé nápady, a že se mohou děti inspirovat na další výtvary spojené s praktickými činnostmi. Další dítě zaujala jakási sociální interakce. To, že na kroužku jsou děti z jiných tříd, bylo pro ně přínosné a zábavné. Svěří se a rády si popovídají. Naopak, co nejméně se jim líbí je dojíždění některých dětí přespolních.

Výtvary, které děti chtějí dělat, si často vybírají samy, avšak musí být vhodné k tématu a předcházejí konzultaci s vychovatelkou.

Nad otázkou, jestli se naučily něco nového, se děti shodly na vázání věnců a svatebních kytic. Pro některé bylo vše nové, co se naučily a nikdy se s těmito technikami nesetkaly. Z jejich vlastních výrobků měly obrovskou radost, někdy občas měly pocit, že výrobek, by mohl být lepší, dokonalejší. Kamarádům i rodičům se výtvary líbí a chválí je. Většinou maminkám, jelikož mají vyzdobený dům.

Na kroužku děti spolupracují a pomáhají si, pokud je potřeba, např. některé sušené květiny visí poměrně vysoko a ti, kteří na květiny dosáhnou, rády podají ostatním dětem. Půjčování různých dekorací do barvy, která se jim hodí do aranžmá.

Na otázku, jak vychází s paní učitelkou, se všechny shodly, že dobře, některé děti odpověděly dokonce skvěle, paní učitelka ráda poradí a pomůže.

Na kroužku děti nechtějí nic měnit, jsou spokojené, vše v pořádku s příjemnou atmosférou.

Děti většinou využívají nabyté zkušenosti v praktických činnostech, kdy ostatní spolužáci chodí pro radu, při zdobení na kterýkoliv svátek a aranžují hlavně o vánocích a velikonicích pro své příbuzné a známé.

Všichni dotázaní by chtěli pokračovat v kroužku nadále, avšak hodně dětí je časově omezeno školními povinnostmi a jinými zájmy (tancování, jezdeckví, kurzy na základní umělecké škole).

Kroužek by doporučily každému, kdo se rád učí něco nového a kdo rád vytváří hezké věci, které dělají radost jemu i jeho okolí, jelikož aranžování je pro lidi trpělivé a manuálně zručné.

6.3.2 Dotazník pro děti k danému výrobku

Při vytváření aranžmá měly radost z toho, že vytvořily něco samy. Cítily se klidně, pozitivně, zapomínaly na své starosti, při tvoření např. adventního věnce se naladily na vánoční atmosféru a zimního kouzla.

Vytvořené aranžmá na děti působilo dobře, bylo to něco, na co se člověk rád podívá a vytvoří to úsměv na tváři. Záleželo na tom, v jakém období bylo vytvořeno. V období vánoc se dětem při pohledu na aranžmá vybavila krásná vánoční atmosféra, naopak při jarním aranžmá na ně působilo přicházející jaro.

Co se děti nejvíce naučily na tvoření výrobku je bezesporu vázání větviček na věnce, dodržování správných zásad vité věnců, umístování ozdob a dalších dekorací, vázání mašlí. Při každé návštěvě se naučily něco nového, nebo rozvinuly své schopnosti, kreativitu, představivost.

Co naopak nešlo, bylo např. vydlabávání dýně, zapichování svíček, neznalost některých přírodnin, také vázání mašlí, vázání květin do trojsponu a rčení, že v jednoduchosti je krása.

Děti si především osvojily, naučily a rozvinuly manuální zručnost a práci s různými nástroji, smysl pro estetiku, být více trpělivé, které barvy se k sobě hodí a které naopak ne, jak správně uspořádat ozdoby, práci s vázacím drátkem, správný postup při zhotovování aranžmá.

Nejvíce tyto nově nabyté dovednosti a vědomosti využily doma, při různých oslavách, ve výtvarné výchově a praktických činnostech.

6.3.3 Dotazník pro rodiče

Rodiče vnímají kroužek velice pozitivně. Z jejich odpovědí vyplývá, že děti získají cit pro harmonii, je naučný a inspirativní, přínosný a děti si odnesou spoustu zkušeností, také zlepšení manuální zručnosti.

Z jejich pohledu byly přínosné výrobky spojené s tradicemi, nejvíce s adventní a vánoční tematikou. Tato aranžmá dělají v domě největší a zároveň nejdelší ozdobu. Počínaje věncem na

dveře a adventním věncem, po různé svícný. Také věnce na hřbitov k uctění Svátku všech zemřelých jsou neopomenutí hodné. Další přínosná aranžmá byla na velikonoční období.

Naopak, nebylo žádných výtvorů, které by vzbudily opačné emoce, než kladné. Pouze u aranžmá spojené s japonským uměním, byl jeden rodič, který uváděl, že jsme v Čechách a nejsme na ně zvyklí.

Rodiče uváděli, že výrobek, který si samo doma jejich dítě vyrobilo, byl většinou věnec adventní a vítací, vypichované aranžmá, svícen, podzimní aranžmá ze sušených květin, pomlázky. Za účelem dozdobení interiéru, domácnosti, hrobu, darování příbuzným, výzdoby školy.

Rodiče vnímají tento kroužek k prohlubování znalostí spojených s tradicemi velmi pozitivně. Na podzim si myslí, že je přínosné, když děti vytváří dekorace na hřbitov, jelikož si tak více připomenou jejich zesnulé příbuzné.

Výrobky z období vánoc se jim líbí nejvíce, mají rádi tradiční slavení vánoc, které je těmito dekoracemi podtrženo.

Velikonoční a jarní aranžmá mají také velice rádi, jelikož připomínají blížící se jaro. Myslí si, že slavení velikonoc, již není tak časté a oceňují, že se k nim tyto tradice vracejí tímto způsobem.

U letních aranžmá spojených se svatební floristikou vnímají jako prohloubení znalostí vázání květin.

Z celkového hodnocení rodiči vyplývá, že kroužek je velmi prospěšný, kreativní i poučný. Že přiměje děti se spolu s rodiči zamyslet nad jednotlivými svátky a zlepšování znalostí jejich dětí.

7 Závěr

Ve své práci jsem se dopodrobna zabývala volnočasovou aktivitou v práci v kroužku „Vazba a aranžování květin“ aplikovanou ve školním věku. Tato aktivita je spojená s motorickým a sociálním vývojem dětí školního věku a také volným časem jako takovým. Práce v kroužku aranžování je vhodná na rozvoj a cvičení jemné motoriky, rozvoj výtvarného nadání a tvořivosti.

Vzhledem k tomu, že práci jsem nekoncepovala jako nástin práce s květinami a zásad floristické kompozice, je jejím hlavním přínosem spojení těchto činností právě v oblastech rozvíjení a prohlubování tradic. Celá praktická část je koncipovaná tak, aby byla použitelná do praxe.

Mým úkolem bylo usnadnit práci dalším pedagogům, kteří se chtějí zabývat činnostmi v takovémto předmětném kroužku. Další výhodou je, že veškeré realizované části v tematických blocích jsou ověřené v praxi, mohu tedy s jistotou říci, že všechny činnosti jsou pro děti vhodné a nejsou příliš obtížné. Dbala jsem na to, aby pracovní postupy byly koncipovány od nejjednodušších po složitější. Během aranžování děti dospěly k různým změnám, obměnám, zpestřením a podobně.

O aranžování květin lze říci, že má své nezastupitelné místo na stupnicích oblíbenosti i v současné přetechizované společnosti. Mezi kladné stránky tohoto trávení volného času lze bez jakýchkoliv pochybností poukazovat na úzké sepětí s matkou přírodou, a proto lze s určitostí konstatovat, že zejména u mladé generace se jedná o jednu z nemnoha možností, jak existenci samotné přírody připomenout a zasvětit ji do některých z tajů její přítomnosti.

Vhodně vedený kroužek aranžování květin není ve skutečnosti založen na ničem jiném, než na inspirativním a nekritickém přístupu, který je s uvedenou ideou v náležitém souladu. Výsledkem úsilí amatérského aranžéra se nemůže stát „hezké“ nebo „ošklivé“ aranžmá, ale zpravidla v těchto souvislostech v rámci hodnocení můžeme hovořit např. o „tradičně“, případně „zajímavě“ nebo „poněkud netradičně“ pojetém květinovém aranžmá. Vždyť nám nejde přeci o to, aby z dětí vyrostli umělci, ale aby si práci s květinami náležitě užily.

Je to právě způsob hodnocení výsledků aranžérova snažení, který nebývá koncipován jakkoliv striktně nebo kategorizačně, a s tím spojená určitým způsobem neomezená tvůrčí svoboda aranžéra, ve spojitosti se kterou lze spatřovat spojené hybné síly dalšího rozvoje tohoto druhu umění.

8 Seznam použitých informačních zdrojů:

- 1) BENDL, S., a kol.: *Vychovatelství. Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada Publishing 2015, 312 s., ISBN 978-80-247-4248-9
- 2) BOČAN, M., a kol.: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání 2012, 99 s., ISBN 978-80-87449-24-0
- 3) DYTRTOVÁ, R., KRBUTOVÁ, M.: *Učitel. Příprava na profesi*. Praha: Grada Publishing 2009, 128 s., ISBN 978-80-247-2863-6
- 4) FRANCOVÁ, M.: *Zahájení školní docházky*. Praha: Grada Publishing 2013, 176 s., ISBN 978-80-247-4463-6
- 5) GILLERNOVÁ, I., a kol.: *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing 2012, 248 s., ISBN 978-80-247-3472-9
- 6) HÁJEK, B., HOFFMANN, O.: *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT 2004, 120 s., ISBN 80-86784-06-01
- 7) HOSKOVCOVÁ, S.: *Psychická odolnost předškolního dítěte*. Praha: Grada Publishing 2006, 160 s., ISBN 80-247-1424-8
- 8) HUBATKA, M.: *Úspěšní vychovávají své děti jinak*. Brno: Edika 2014, 247 s., ISBN 978-80-266-0551-5
- 9) JANOŠOVÁ, P.: *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing 2008, 228 s., ISBN 978-80-247-6745-1
- 10) JŮVA, V.: *Estetická výchova, vývoj – pojetí – perspektivy*. Brno: Paido 1995, 100 s., ISBN 80-85931-12-5
- 11) Kolektiv autorů: *Floristika*. 1. vyd. Praha: Profi Press 2011, 406 s., ISBN 978-80-86726-43-4.
- 12) KOSÍKOVÁ, V.: *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha: Grada Publishing 2011, 272 s., ISBN 978-80-247-2433-1
- 13) KOTÁSEK, J., a kol.: *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR. Bilá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris 2001, 90 s., ISBN 80-211-0372-8

- 14) KUČERA, D.: *Moderní psychologie. Hlavní obory a témata současné psychologické vědy*. Praha: Grada Publishing 2013, 216 s., ISBN 978-80-247-4621-0
- 15) LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada 2006, 368 s., ISBN 80-247-1284-9
- 16) MAREŠ, J.: *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál 2013, 704 s., ISBN 978-80-262-0174-8
- 17) MRÁZ, Bohumír, *Encyklopedie světového malířství*. Praha: Academia, 1975
- 18) NÉRET, Gilles, *Peter Paul Rubens: 1577-1640 : Homér malířství*. Ilustroval Petrus Paulus RUBENS. V Praze: Slovart, c2005. Mistři světového umění. ISBN 80-7209-672-9.
- 19) NOVÁK, T.: *Mnohem menší dareba, než jsme čekali*. Praha: Grada Publishing 2014, 128 s., ISBN 978-80-247-5069-9
- 20) OREL, M. a kol.: *Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2016, 205 s., ISBN 978-80-244-4991-3
- 21) PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogika volného času*. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta 2014, 145 s., ISBN 978-80-7290-666-6
- 22) PLHÁKOVÁ, A.: *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia 2007, 443 s., ISBN 978-80-200-1499-3
- 23) SEDLÁČKOVÁ, D.: *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Praha: Grada Publishing 2009, 128 s., ISBN 978-80-247-2685-4
- 24) SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2. aktual. a rozšíř. vydání. Praha: Grada 2007, 322 s., ISBN 978-80-247-1821-7.
- 25) SPOUSTA, V. a kol.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996, 40 s., ISBN-80-210-1274-9
- 26) van der Kamp, J.: *Aranžování a vazba květin*. Praha: Grada Publishing 2010, 192 s., ISBN 978-80-247-3356-2
- 27) VIEHOFFOVÁ, H., REYUSOVÁ, E.: *Jak s dětmi trávit volný čas. Náměty, nápady, návody pro děti od 4 do 14 let*. Praha: Portál 2000, 184 s., ISBN 80-7178-412-5

- 28) VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I.: *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozšířené vyd. Praha: Grada Publishing 2008, 408 s., ISBN 978-80-247-1428-8
- 29) WELTON, Jude. *Jak vnímat obrazy: nepostradatelný vizuální průvodce napomáhající k porozumění obrazům a jejich kompozice*. Bratislava: Perfekt, 1995. Umění zblízka. ISBN 80-85261-81-2

9 Seznam obrázků

Obrázek 1: delftská tulipánová váza,	28
Obrázek 2: Petr Paul Rubens a Jan Brueghel st.: Madona v květinovém věnci.....	29
Obrázek 3: Jan Brueghel, Kytice,.....	30
Obrázek 4: Jan Davidsz de Heem, Zátíší s ovocem	32
Obrázek 5: Základní typy aranžmá, Moribana a Nageire	36
Obrázek 6: ukázka aranžmá typu Moribana.....	36
Obrázek 7: ukázka aranžmá typu Nageire.....	37
Obrázek 8: „bod“ ze skořápek jako základní prvek kompozice.....	40
Obrázek 9: Vertikální linie – navozuje pocit výšek, lehkosti, pohybu ke slunci	41
Obrázek 10: typické aranžmá plochy “metrická řada“	42
Obrázek 11: geometrický obrazec jako základ dekorace	43
Obrázek 12: textura aranžmá, zvýrazňující povrch plochy	44
Obrázek 13: jednotlivě zakomponované linie, tvořící celkovou strukturu aranžmá.....	45
Obrázek 14: barva jako jeden z prvních vjemů celého aranžmá.....	46
Obrázek 15: Ittnova klasifikace barev do dvanácti polí,	47
Obrázek 16: „hloubka“ prostoru vytvořená prostřednictvím barev.	47
Obrázek 17: harmonická kompozice.....	48
Obrázek 18: Protiklad k harmonické kompozici – kontrast	49
Obrázek 19: rovnováha ve vertikální i horizontální ose	50
Obrázek 20: rovnoměrné opakování prvků tvořících „metrum“	51
Obrázek 21: střídání více či méně výrazných prvků tvořících „rytmus“	52
Obrázek 22: pravidlo „zlatého řezu“	53
Obrázek 23: zelený vázaný věnec	65
Obrázek 24: Podzimní vypichované aranžmá v dýni.....	67
Obrázek 25: adventní věnec	68
Obrázek 26: vítací věnec původem z USA“.....	69
Obrázek 27: aranžmá z „Barborek“.....	70
Obrázek 28: různé druhy hřbitovních svícnů	72
Obrázek 29: adventní věnec podle návrhu „N.B (10 let)“	73
Obrázek 30: vypichované misky	75
Obrázek 31: „jarní“ aranžmá - proutí, skořápky, sušené dekorace	76
Obrázek 32: „jarní“ aranžmá se závěsem.....	76

Obrázek 33: hnízdo z vrbového proutí	77
Obrázek 34: miska na hřbitov	78
Obrázek 35: pomlázka.....	79
Obrázek 36: Velikonoční aranžmá na stůl	80
Obrázek 37: věneček z buxusu.....	82
Obrázek 38: převislá svatební kytice	83
Obrázek 39: svatební kytice ve tvaru kapky	84
Obrázek 40: kulatá svatební kytice	85
Obrázek 41: svatební kytice „fantazie“	85
Obrázek 42: Vypichovaná svatební kytice.....	86
Obrázek 43: svatební kytice kulatá	88

10 Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro děti.....	101
Příloha č. 2: Dotazník pro děti k danému výrobku.....	102
Příloha č. 3: Dotazník pro rodiče.....	103
Příloha č. 4: Grafické znázornění výzkumu.....	104

Příloha č.1

Dotazník pro děti

- 1) Měl/a jsi možnost vybrat si z více kroužků?
- 2) Proč sis vybral/a právě tento kroužek?
- 3) Rozhodl/a ses sama, nebo ti kroužek někdo doporučil?
- 4) Jak se ti kroužek líbí, co nejvíc a co naopak nejméně?
- 5) Děláte v kroužku věci, které chcete?
- 6) Naučil/a ses v kroužku něco nového?
- 7) Líbí se ti tvoje vlastní výrobky?
- 8) Líbí se tvoje výrobky i kamarádům, nebo rodičům?
- 9) Jak vycházíš s ostatními dětmi v kroužku?
- 10) Spolupracujete spolu, pomáháte si?
- 11) Jak vycházíš s paní učitelkou, která kroužek vede?
- 12) Chtěl/a bys v kroužku něco změnit? Pokud ano, co a proč?
- 13) Využil/a jsi někde jinde to, co ses v kroužku naučila?
- 14) Chtěl/a bys do kroužku chodit dál?
- 15) Doporučil/a bys tento kroužek i nějaké kamarádce?

Příloha č. 2

Dotazník pro děti k danému výrobku

- 1) Jak si vnímal/a aranžmá? Jaké vyvolává prožívání?
- 2) Jak na tebe působilo? (Dobře, špatně – v čem?)
- 3) Co ses během tvoření tohoto výrobku naučil/a?
- 4) Co ti naopak nešlo?
- 5) Jaké dovednosti sis osvojil/a a rozvinul/a?
- 6) Co ses díky novému výrobku naučil/a?
- 7) Kde tyto nově nabyté dovednosti a vědomosti si využil/a?

Příloha č. 3

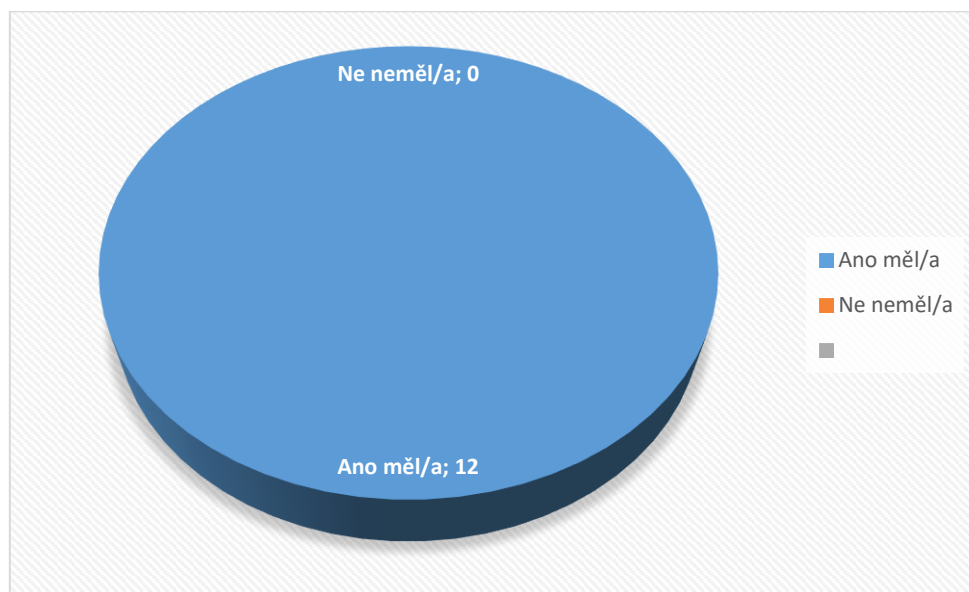
Dotazník pro rodiče

- 1) Jak vnímáte kroužek, který si Vaše dítě vybralo?
- 2) Jaké výrobky, výtvořky, aranžmá, se Vám zdály z Vašeho pohledu nejlepší, nejhezčí, přínosné, atraktivní...
- 3) Které naopak a proč?
- 4) Který výrobek si Vaše dítě ve volném čase samo vyrobilo?
- 5) A jak tento výrobek využilo, za jakým účelem?
- 6) Jak vnímáte tento kroužek k prohlubování znalostí spojené s tradicemi?
 - Podzim – Svátek zemřelých
 - Zima – slavení Vánoc
 - Jaro – oslavy Velikonoc
 - Léto – svatební floristika

Příloha č. 4 - Grafické znázornění výzkumu

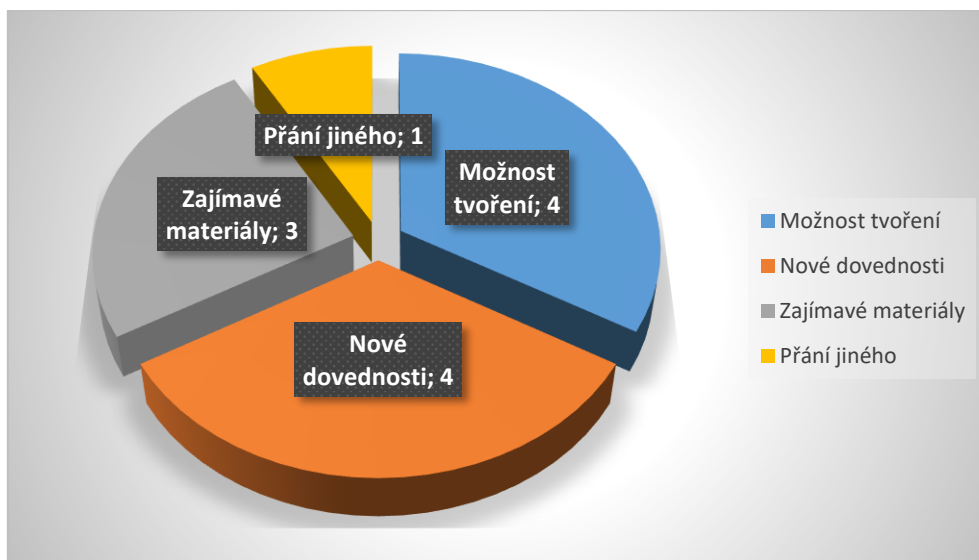
Dotazník pro děti

1) Měl/a jsi možnost vybrat si z více kroužků?

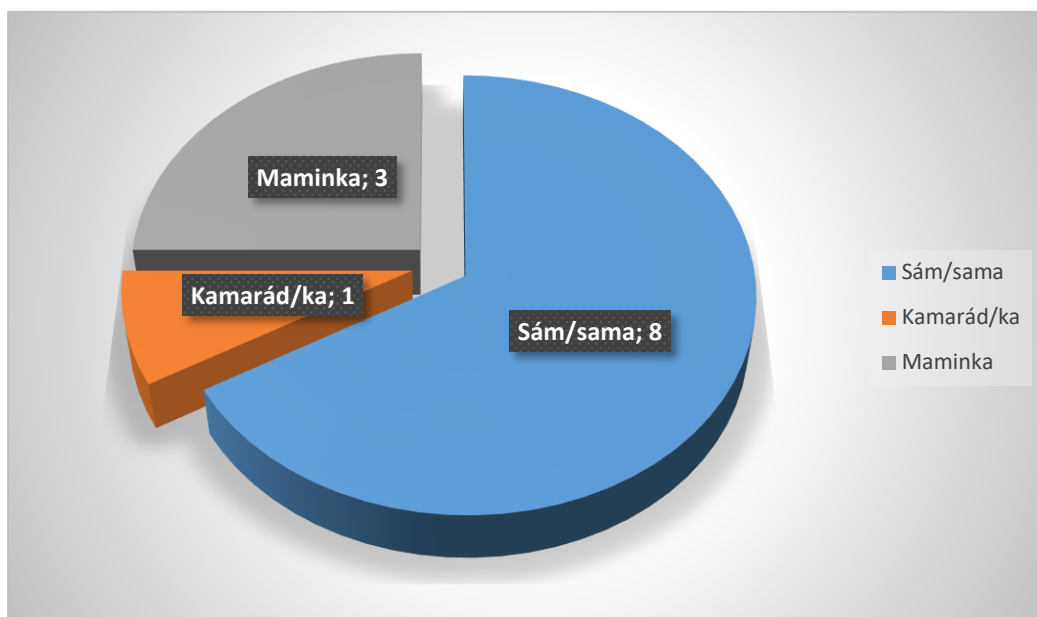
Graf 1: možnost volby kroužku

2) Proč sis vybral/a právě tento kroužek?

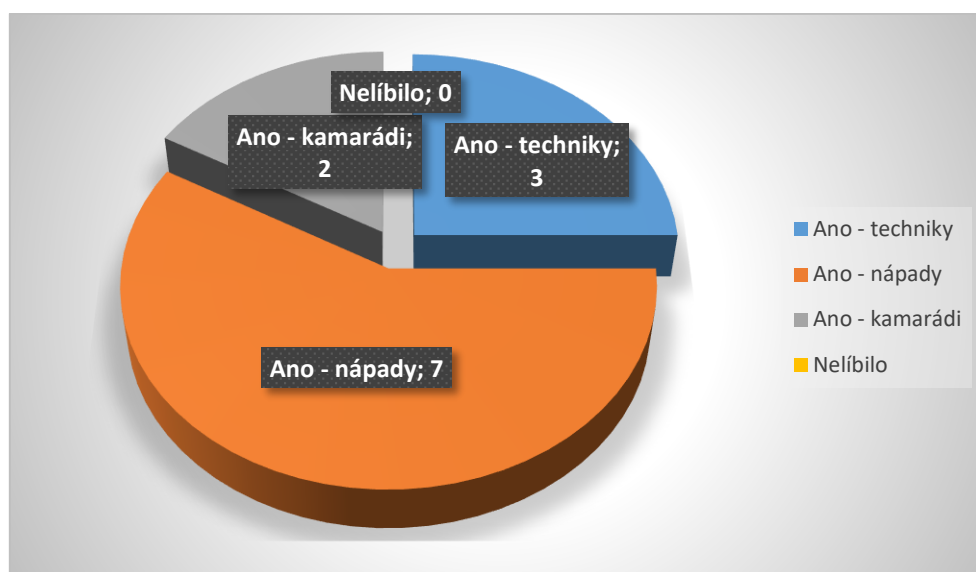
Graf 2: důvod výběru kroužku

3) Rozhodl/a ses sama, nebo ti kroužek někdo doporučil?

Graf 3: rozhodnutí o výběru

4) Jak se ti kroužek líbí, co nejvíc a co naopak nejméně?

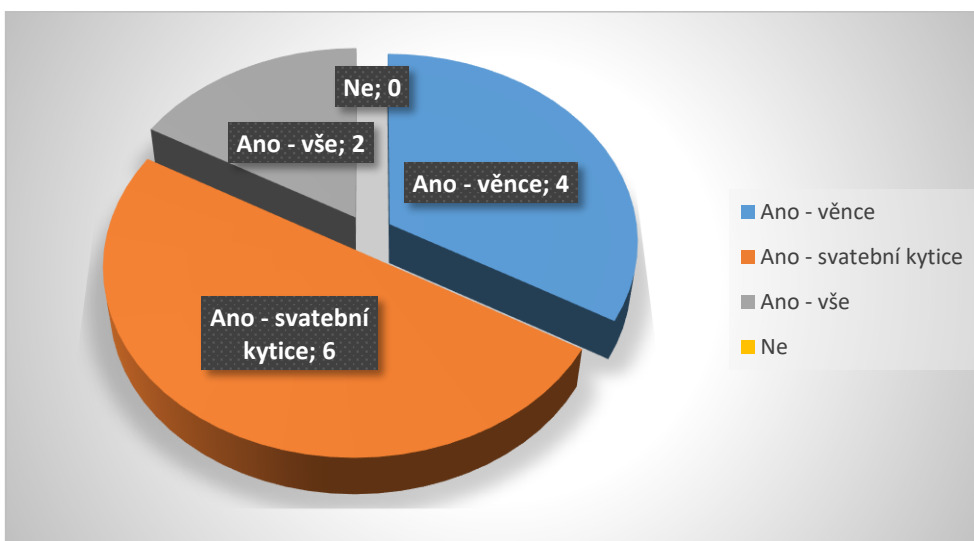
Graf 4: Oblíbenost kroužku

5) Děláte v kroužku věci, které chcete?

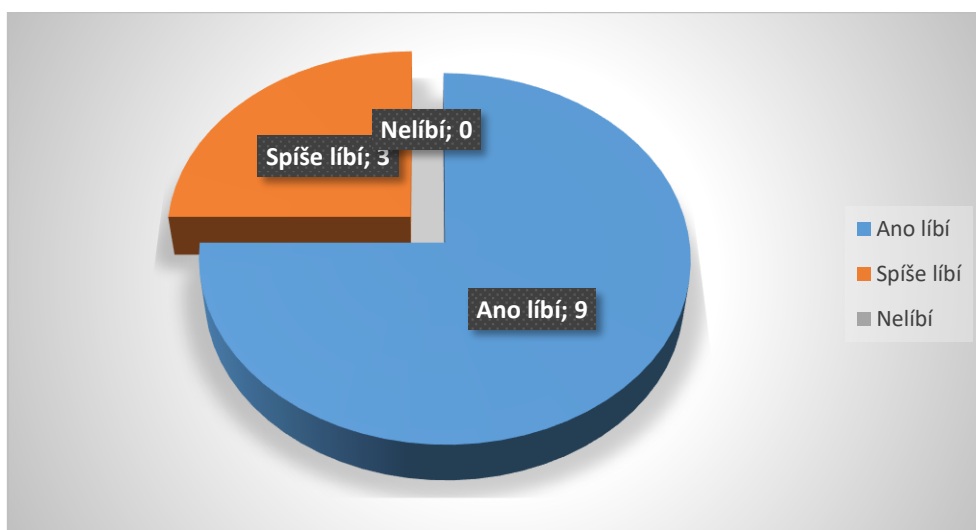
Graf 5: možnost volby výrobku

6) Naučil/a ses v kroužku něco nového?

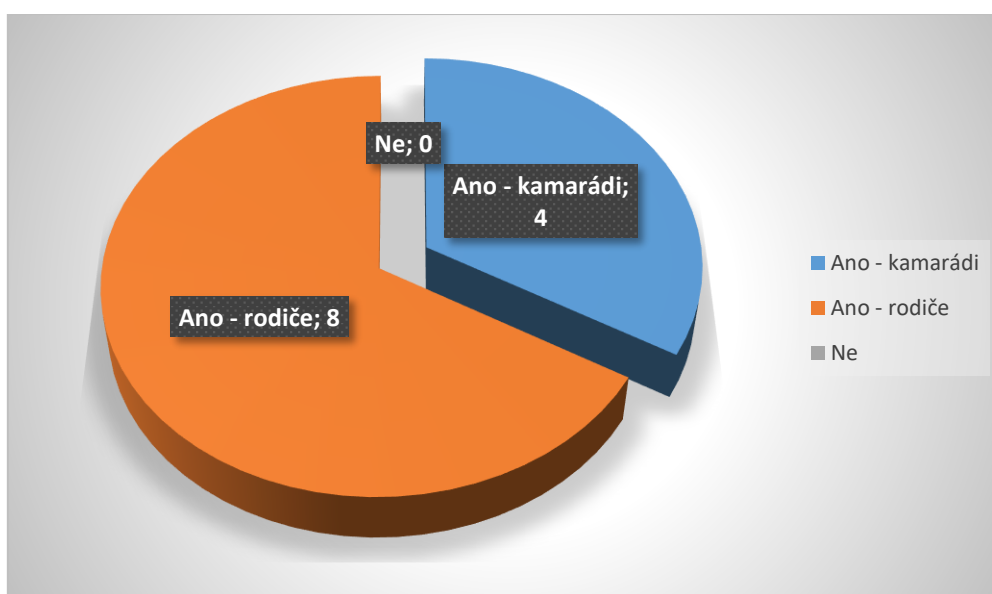
Graf 6: přínos kroužku

7) Líbí se ti tvoje vlastní výrobky?

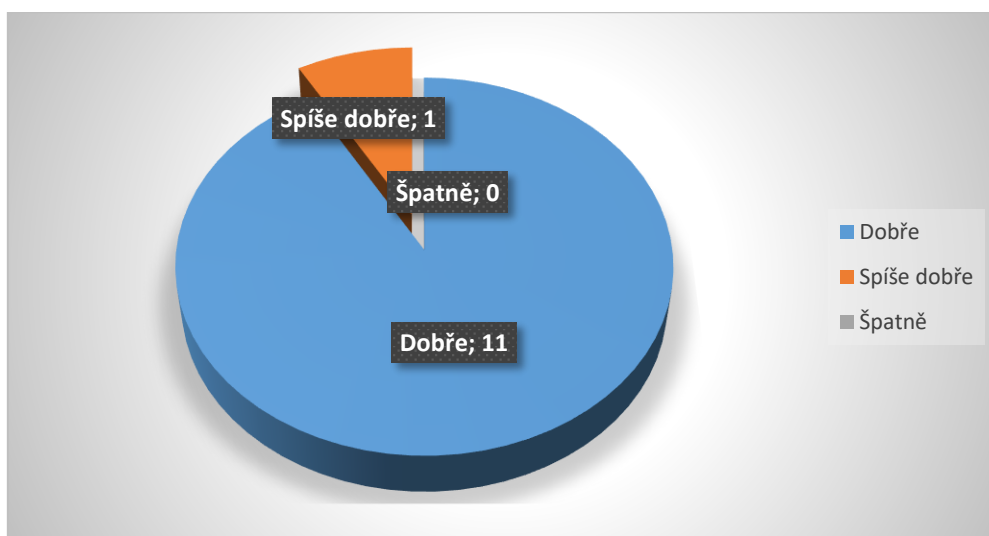
Graf 7: spokojenost s vlastní tvorbou

8) Líbí se tvoje výrobky i kamarádům, nebo rodičům?

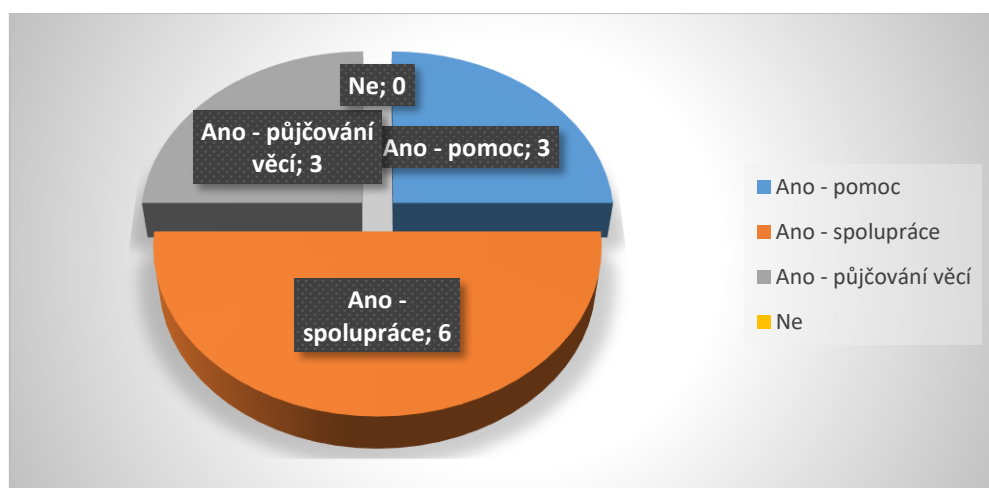
Graf 8: spokojenost okolí s výrobky

9) Jak vycházíš s ostatními dětmi v kroužku?

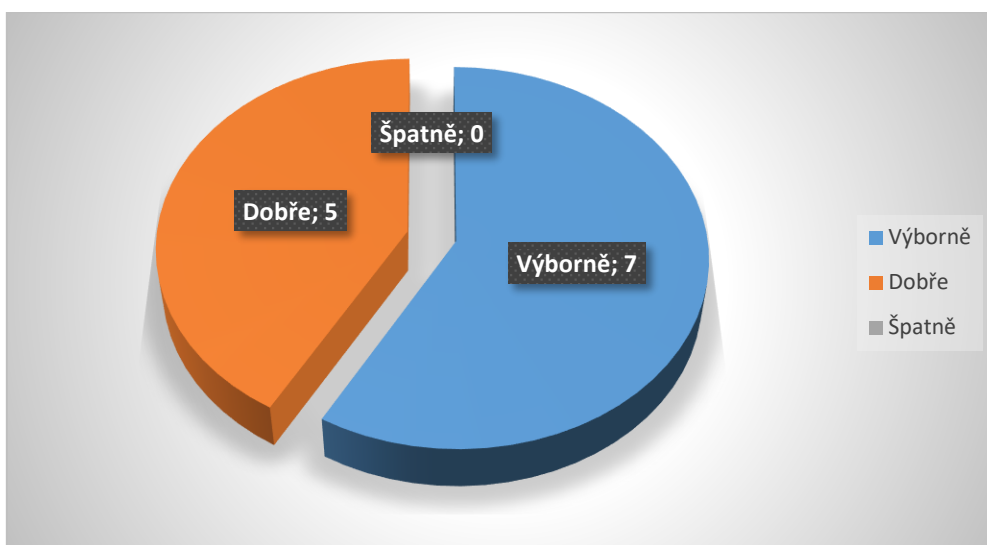
Graf 9: vztah s ostatními dětmi

10) Spolupracujete spolu, pomáháte si?

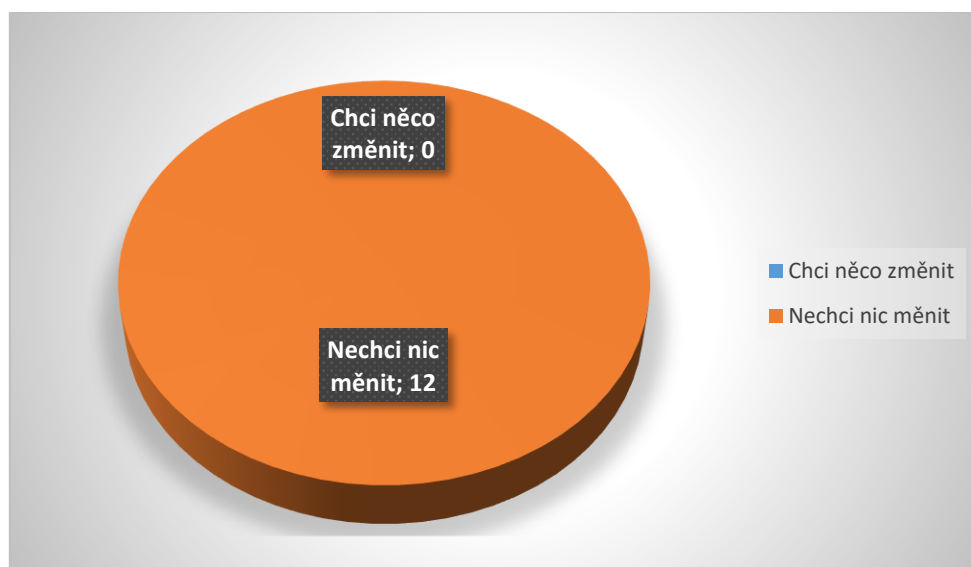
Graf 10: vzájemná kooperace

11) Jak vycházíš s paní učitelkou, která kroužek vede?

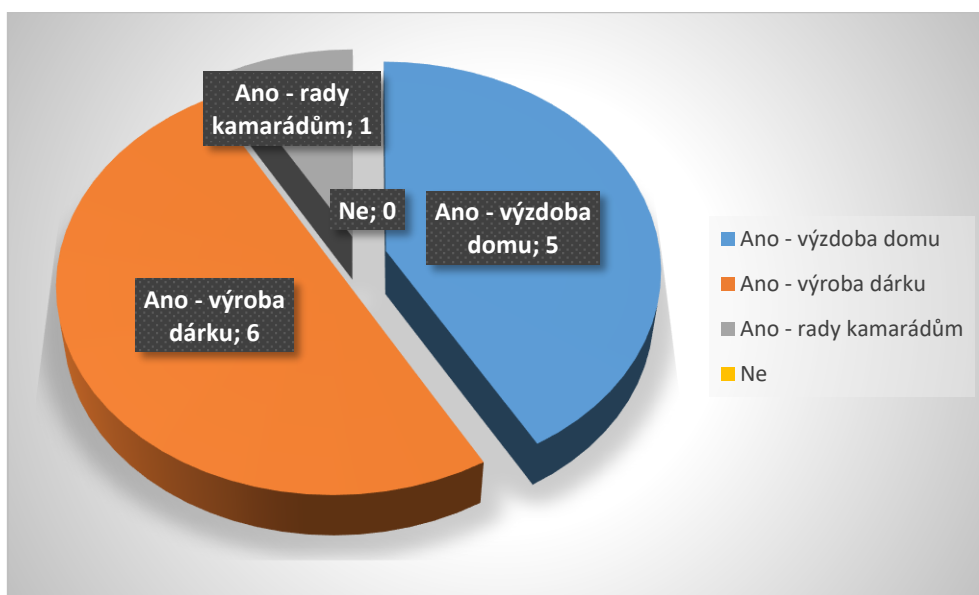
Graf 11: Vztah s vyučující

12) Chtěl/a bys v kroužku něco změnit? Pokud ano, co a proč?

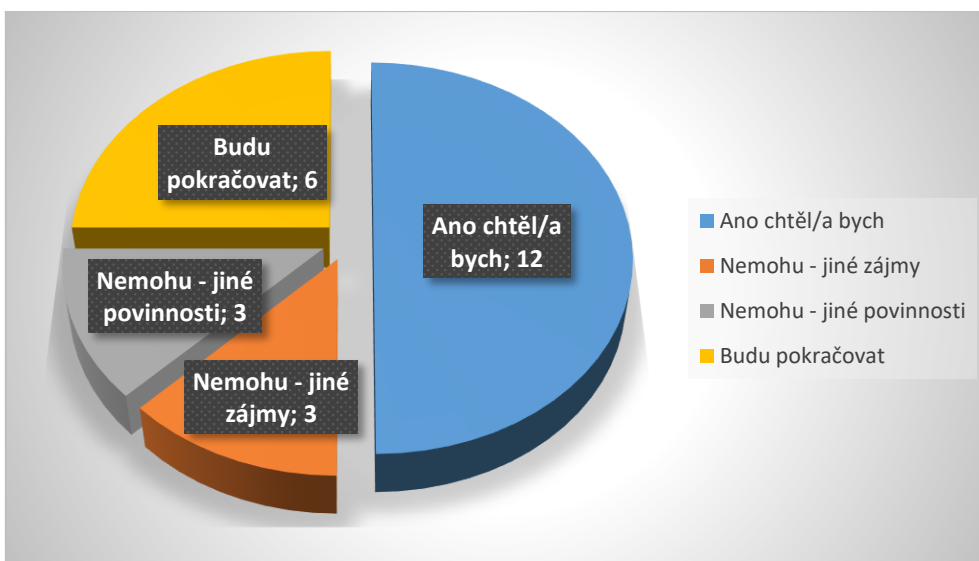
Graf 12: požadavek na změnu v kroužku

13) Využil/a jsi někde jinde to, co ses v kroužku naučil/a?

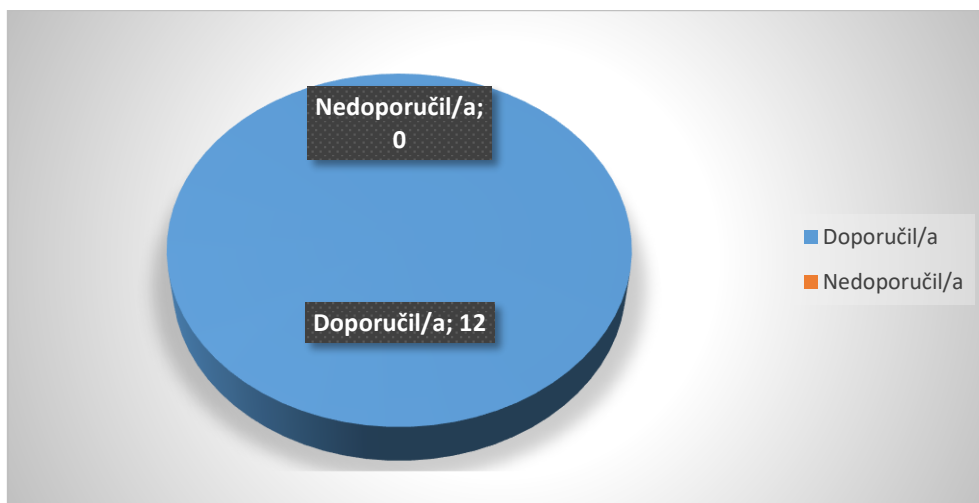
Graf 13: využití získaných dovedností

14) Chtěl/a bys do kroužku chodit dál?

Graf 14: pokračování v kroužku

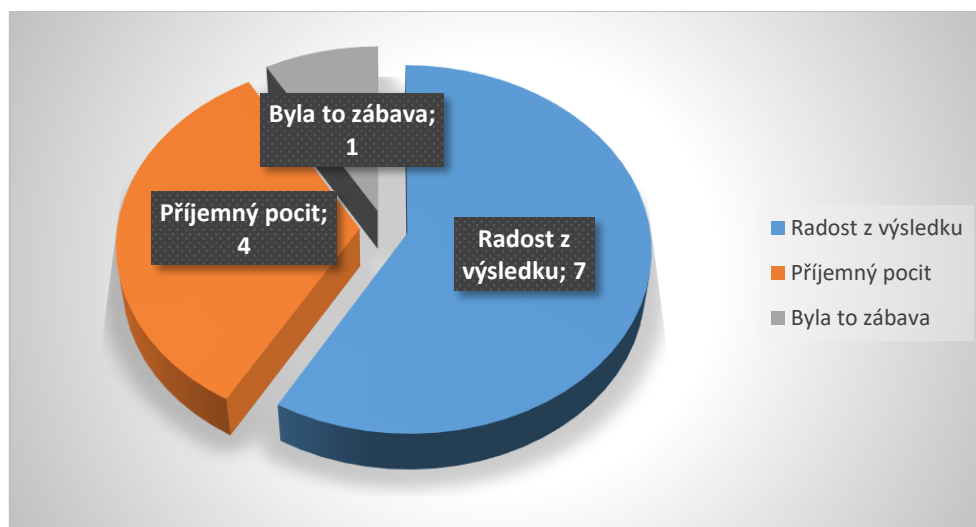
15) Doporučil/a bys tento kroužek i nějaké kamarádce?

Graf 15: doporučení kroužku

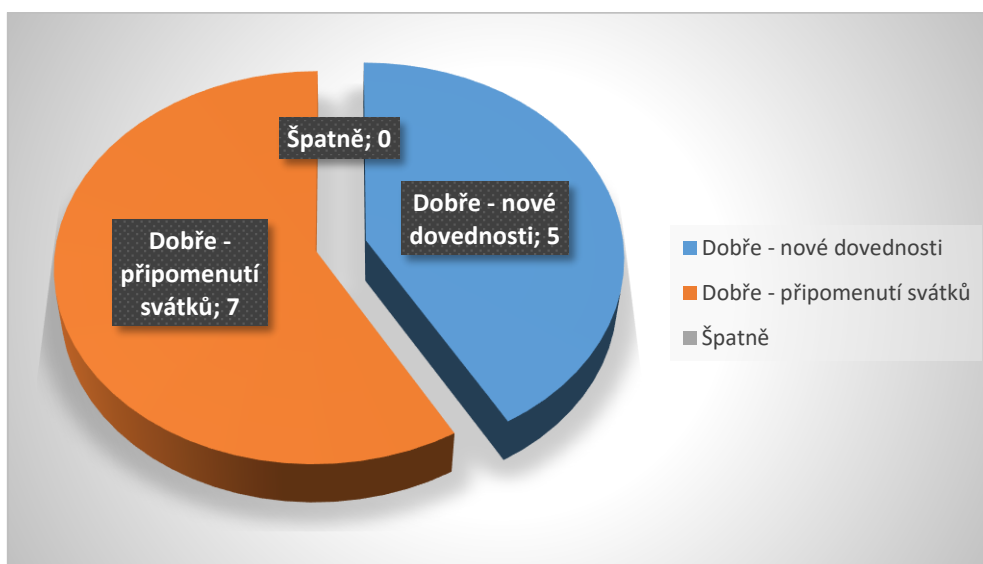
Dotazník pro děti k danému výrobku

1) Jak si vnímal/a aranžmá? Jaké vyvolává prožívání?

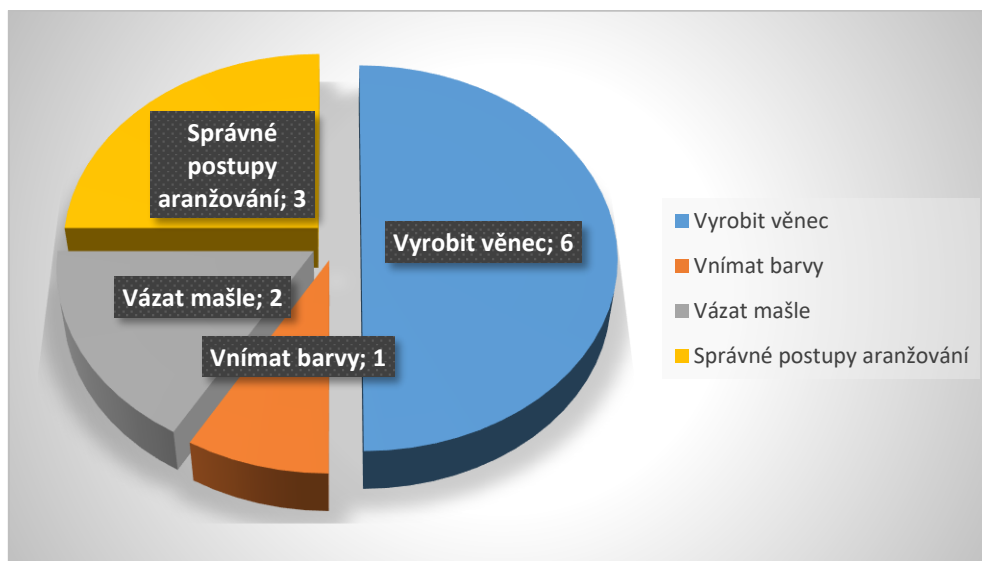
Graf 16: vnímání vlastního výrobku

2) Jak na tebe působilo? (Dobře, špatně – v čem?)

Graf 17: působení výrobku na autora

3) Co ses během tvoření tohoto výrobku naučil/a?

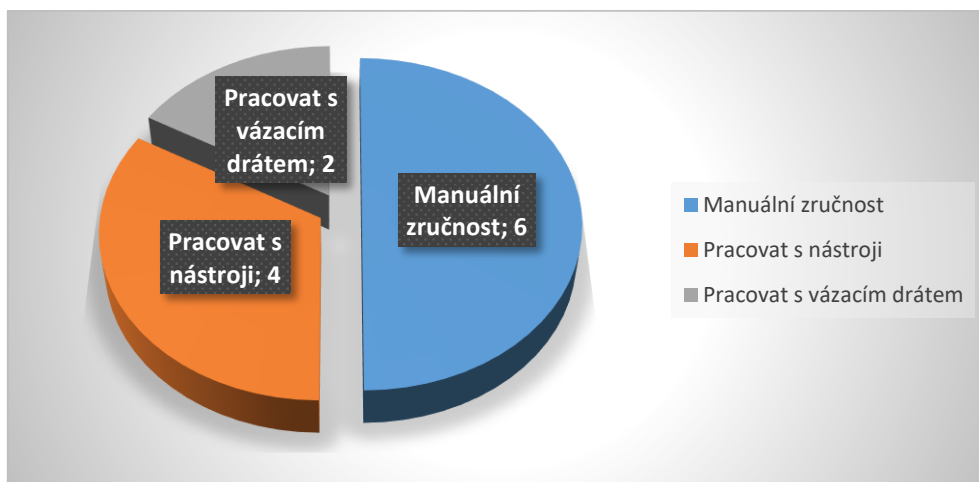
Graf 18: nově získané poznatky a dovednosti

4) Co ti naopak nešlo?

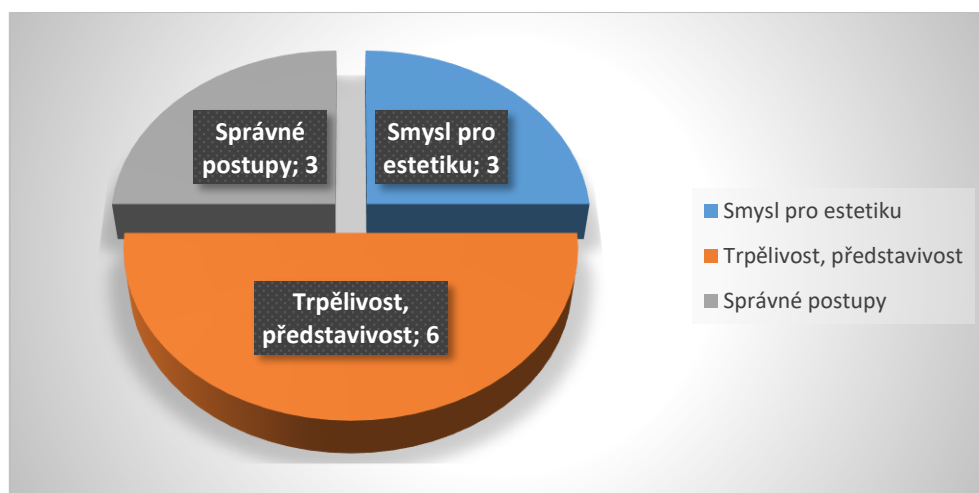
Graf 19: sebekritika vlastní činnosti

5) Jaké dovednosti sis osvojil/a a rozvinul/a?

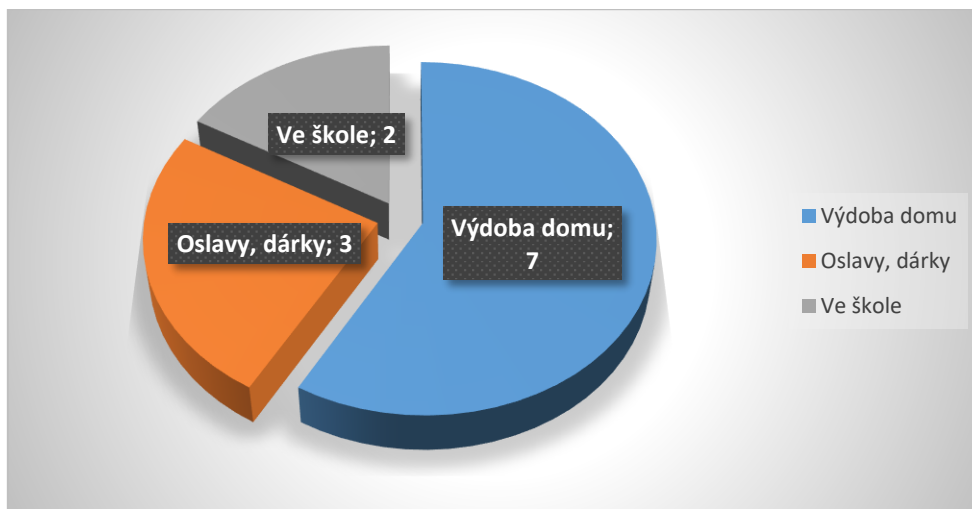
Graf 20: osvojení/rozvoj dovedností

6) Co ses díky novému výrobku naučil/a?

Graf 21: nově získané dovednosti

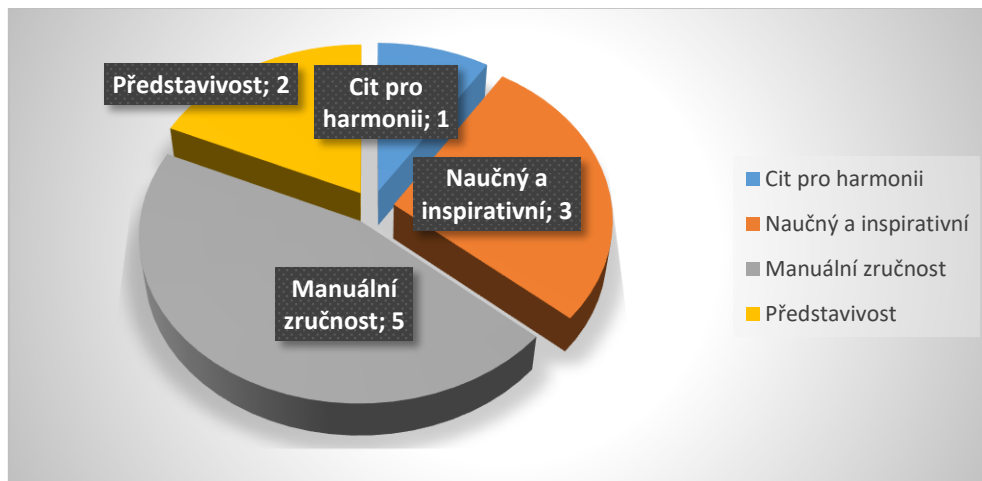
7) Kde tyto nově nabyté dovednosti a vědomosti si využil/a?

Graf 22: využití nově získaných dovedností

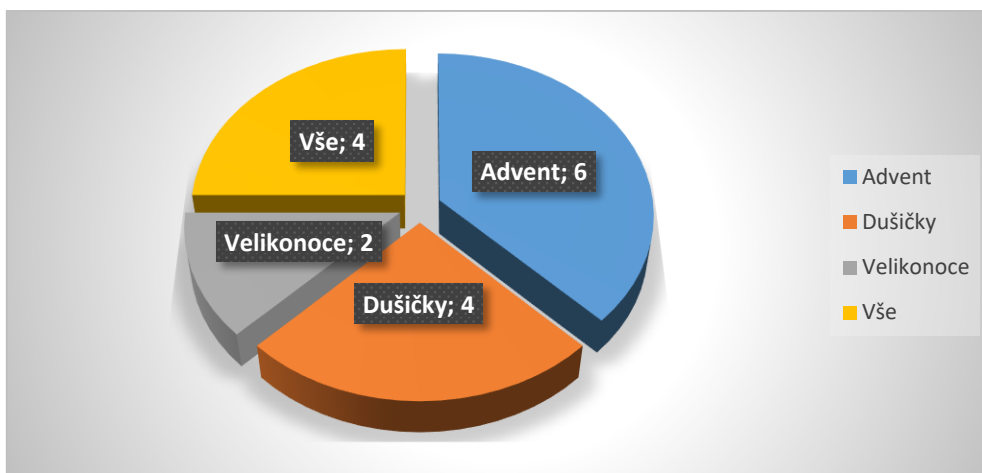
Dotazník pro rodiče

1) Jak vnímáte kroužek, který si Vaše dítě vybralo?

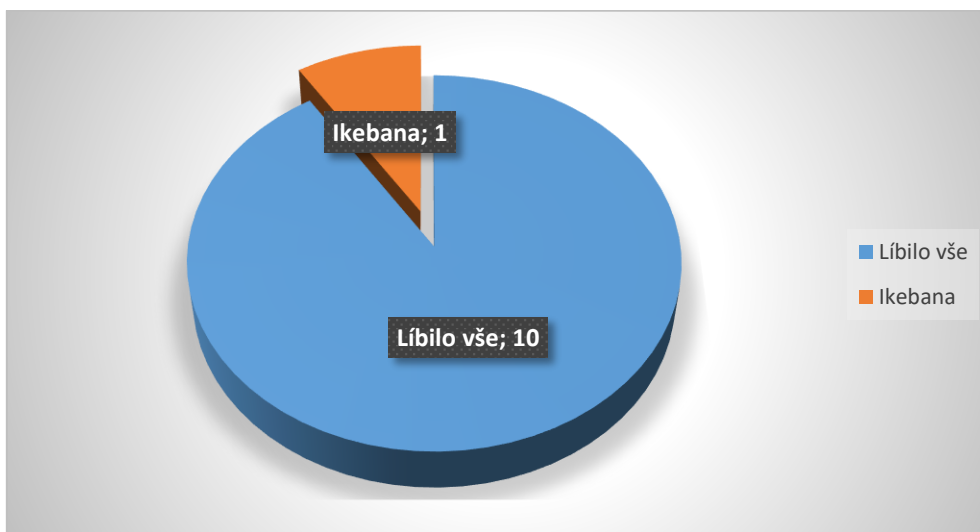
Graf 23? vnímání kroužku rodičem

2) Jaké výrobky, výtvary, aranžmá, se Vám zdály z Vašeho pohledu nejlepší, nejhezčí, přínosné, atraktivní...

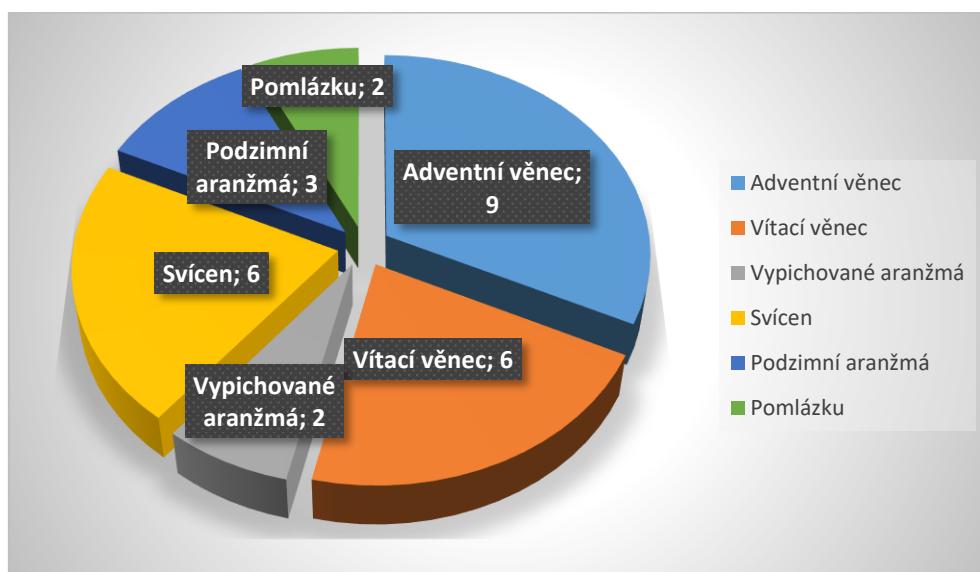
Graf 24: pozitivní hodnocení aranžmá

3) Které naopak a proč?

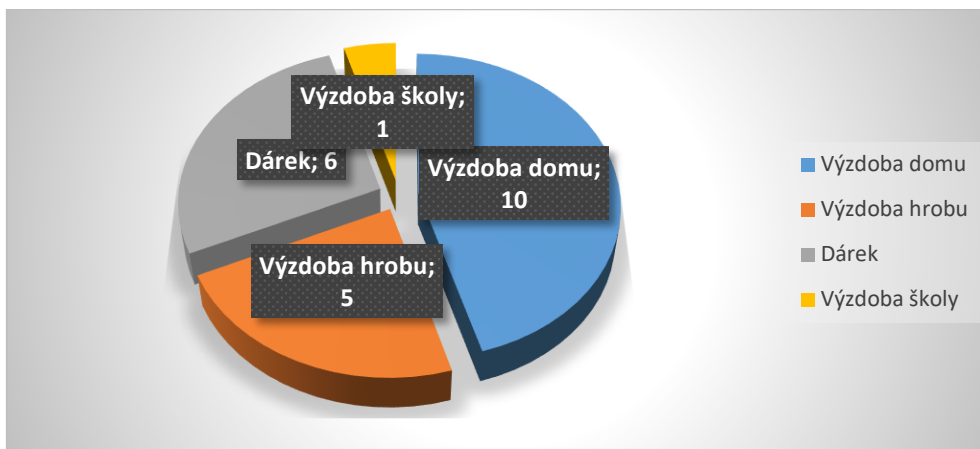
Graf 25: negativní hodnocení aranžmá

4) Který výrobek si Vaše dítě ve volném čase samo vyrobilo?

Graf 26: výrobky dětí ve volném čase

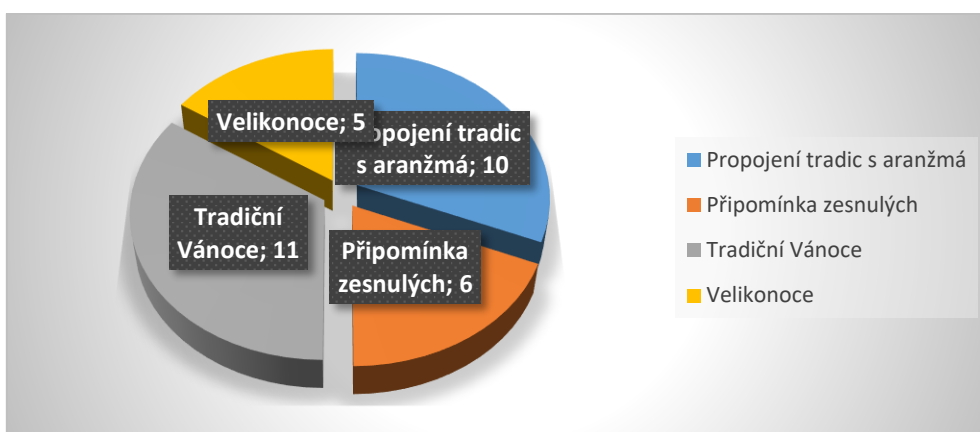
5) A jak tento výrobek využilo, za jakým účelem?

Graf 27: využití vlastního výrobku

6) Jak vnímáte tento kroužek k prohlubování znalostí spojené s tradicemi?

- Podzim – Svátek zemřelých
- Zima – slavení Vánoc
- Jaro – oslavy Velikonoc
- Léto – svatební floristika

Graf 28: vnímání kroužku z pohledu tradic

Seznam grafů

Graf 1: možnost volby kroužku.....	104
Graf 2: důvod výběru kroužku	104
Graf 3: rozhodnutí o výběru	105
Graf 4: Oblíbenost kroužku.....	105
Graf 5: možnost volby výrobku	106
Graf 6: přínos kroužku	106
Graf 7: spokojenost s vlastní tvorbou.....	107
Graf 8: spokojenost okolí s výrobky	107
Graf 9: vztah s ostatními dětmi	108
Graf 10: vzájemná kooperace.....	108
Graf 11: Vztah s vyučující	109
Graf 12: požadavek na změnu v kroužku.....	109
Graf 13: využití získaných dovedností.....	110
Graf 14: pokračování v kroužku.....	110
Graf 15: doporučení kroužku	111
Graf 16: vnímání vlastního výrobku	112
Graf 17: působení výrobku na autora	112
Graf 18: nově získané poznatky a dovednosti.....	113
Graf 19: sebekritika vlastní činnosti.....	113
Graf 20: osvojení/rozvoj dovedností	114
Graf 21: nově získané dovednosti	114
Graf 22: využití nově získaných dovedností	115
Graf 23? vnímání kroužku rodičem	116
Graf 24: pozitivní hodnocení aranžmá	116
Graf 25: negativní hodnocení aranžmá	117
Graf 26: výrobky dětí ve volném čase	117
Graf 27: využití vlastního výrobku	118
Graf 28: vnímání kroužku z pohledu tradic.....	118